

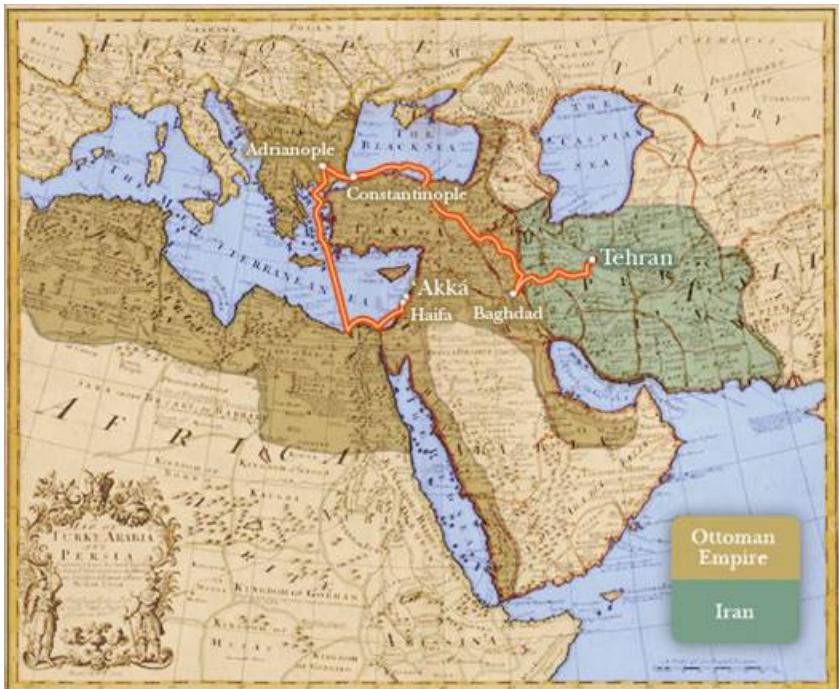
Bəhai Dini
Azərbaycanda
və ya
Vəd Olunmuş Kəsin Zühuru

Səlahəddin Əyyubov

Səlahəddin Əyyubov

BƏHAI DİNİ AZƏRBAYCANDA

*və ya
bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru*

S lah
Bəhai Dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru. Bakı, “Elm və təhsil”, 2013, 248 səh.

ISBN

© Salahaddin Ayyubov

Baha`i Faith in Azerbaijan or Manifestation of the Promised One (in Azerbaijani)

First edition

© S lah

Bəhai Dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin Zühuru

Birinci n

ISBN 978-9952-8142-5-5

“Hər şeyin əvvəli Allahi tanımaqdır”.

(H zr t B l r, s h. 21)

“Ey insan övladları! Allahın dininin... təməl məqsədi insan nəslinin maraqlarının qorunması və onun birliyinin irəlilədilməsi, insanlar arasında ittifaq, məhəbbət və ülfət ruhunun bəslənməsidir. Onu nifaq, ixtilaf, düşmənçilik və ədavət səbəbinə çevirməyin. Budur düz Yol, möhkəm və sarsılmaz təməl.”

(H zr t B haullah, l r h. 203)

“(Yerdə və göydə) elə bir şey olmaz ki, onun xəzinələri Bizdə olmasın. Lakin Biz ondan ancaq müəyyən (lazım olduğu) qədər endiririk.

(Qurani-K -Hicr” (15:21).

“Hər dövriün bir kitabı var... (Bunlar zamanın, dövriün tələbinə və ehtiyacına görədir)”

(Qurani K rimv -R d”(13:38).

“Allahın nizamı vahiddir; mövcudluğun təkamüllü də vahiddir; ilahi sistem də vahiddir.”

(H zr -B ha, B zi suallara cavablar, `Nurlan` n 2005, s h. 161)

B hai Dini müst qil dinl ri iç risind n g ncidir.
o öz a 2112-d n mill tin v
nümay nd l rini birl . Heç bir insan birliyi (iqtisadi, sosial
v .

XIX srin vv lind h m , h m d Xristian
M sihin g gözl yirdil r. Bu qeyri-adi v h y
hadis l rl dolu bir dövr idi. Bir n f r f l stinli xristian
y hudisi Yozef Volf 1817-ci ild M sihin g vv lc d n
x b r . Konqresinin nümay nd l r bu
haqqda - mö'iz l r . 1831-ci ild Uilyam Miller
(milleritl r), Avropada - Hollandiyada,
Almaniyada (tampliyerl r) M sihin g m ruz l r
edirdil r. 1844-ci ild "G H y özünün n yüks k
nöqt sin (Bax: , "Kak Ta ",
Cfyrn Gtnthçehu, 1993). Bu zaman müxt lif din
aliml ri Az l stind , Türkiy d -
tanda v b zi ölk l rd Qiyam

jd verirdi ki,
mri elan etm k üçün dan
f v c kdir. Onun
t limi v t ni Ordubadda v trafa böyük sür tl
Deyil nl r gör , bird n bir bu regionun 10 v h tta 20 min
. Onun b zi t * , traf
T brizd v

Müxt lif dinl rin tarixind n bildiyimiz kimi, h r Pey mb -
rin zühurundan bir müdd t vv 1 Allah t r find n olduqça bö -
yük bir m qam sahibi – müjd çisi gönd rilir ki, Onun da f -
zif mb rin g -

hudilikd (Volxvlar) v (Yuh nna-Xaç suyuna ç -
k n) zi m lumatlara gör , Hüveys, bu

müq dd yerin yetiribl r. (Y m nd n, Q r ni k n -
dind n olan Hüveys - Veys 1 Q r ni – 675-ci ild bir -
likd v ta

Hz.M h mm d ona “Dostum” dey müraci t ed z
v siyy sil ona gön -
d Hz.M h mm din bir mübar k -
l ri ti missiya da

Allah t r find n 1844-cü ild h rind n olan

M h mm d h val edil .

Muhyiddin i bi “Ruhul Quds” risal sind Veys 1
Q r ni haq da bel yazib ** “Rasul-Allah onu Müridl rin n
r v g r onunla qar la -
sini ist yin v Allah
si .”

* (M. S. Ordubadi, “H Mühitim”, Az rn

** (laq http://www.irfanokulu.net/muhyiddin.html)

Abdullah ibn Selma : “Az r-
bayca th etdik v Veys 1 Q r ni biziml idi v geri dön r-
k n x st l ndi v
d fn etdik. Sonradan m ” B zi m lumatlara gör ,
in h rind d br
h iyasi il
1165-ci ild luziya hyid-
bi Y hudi, Xristian v c t rzinin
c ml srl r elmi v f ls fi fikirl
ötürüldüyü m kanda din regeneratoru kimi m
- h mv t nl rinin f r hl iftixar etdiyi
xsiyy tdir. Son tarixi t stiq edir ki,
Avropada intibah, q bul edildiyi kimi, hz
kan, m d -
niyy t , elm v din inqilabi fikirl
rk intibah dövrünün t m lini
qoymu 350-d s rin mü llifi Divan v Tarjumân
al-Ashvâq s rind r bc inc llifi, “Fusüs al-Hikam”
s rind Y hudi, Xristian v mb rl rinin gizli
hikm tl rini, “Futûhât al-Makkiyya” s rind üç möht m
dinin daxili mahiyy tini yazmaqla b rab r, ad tl rini v
r nnüm bi:
“Ad R sulun (Hz.M h mm
Mehdi g l c k” söyl ni Sahib- z-
qabaqcadan büyük d qıqlıkl Dig r yerd o, bel
d dur, mutl q zuhur
ed c k. Amma onun zuhuru, yer uzu zulm v dal tsizlikl
c k. O, yer uzunu dal tl doldurmaq
uçun zuhur ed c k. O, peyg mb r soyundan, Fatim nin
n slind H s n
s ridir”.

Gözl nil n K sin g l c yi ili “ ars” ilind (1260) yer Onun
nuru il f ql n c kdir” dey göst .^{*} Çox guman ki, o,
m nb l ri v d f l rl t kralanan **1260-**
s mavi kitablara istinad
sind (d rsiz) veril n h disl r d
olduqca çox m tl bl

Buxari: "Nezerlerden gizli ve her zamanda hazır olan Mehdi
dinin (e) feziletləri hedden artıq çoxdur. Çoxlu sayıda hedislerde
gelmi ixacaq ve vucudunun nuru her yeri
ikləndiracaq. O, erietini
tezeleyecek. Bu i heyata keçirmek üçün Allah yolunda cihad
edəcək ve zunu pisliklerden,
paklayacaqdır. Onun zamanı, peh dir. O,
kesler ki, na etiqad besleyirler, o gün her cür
danlaqdan uzaq olacaqlar, çünkü haqq yolunda irelileyib, onun
gostəri i ile addim atıb, onun himayesi ve beledçiliyi ile hidayet
yoluna yeti q onunla sona çatır.
O, atasının vefat r.”

Hezret lacaq, onun imamlığını
tesdiql eretine devət edəcək".

İbni Ebil-Hedid:, dunyadaki

haqda yekdil etiqaddadırlar".

İbni Esir: "Ved olunmu o Mehdi (ki, Peygamberimiz onun
zuhurunu mu dir) anda gelecekdir".

* N bil Z r ndi, “ f ql ri”,

Din vahid, sonu olmayan bir prosesdir

“Yəqin bil ki, İlahi Vəhy işığı hər bir Zühurda insanlara onların ruhani qabiliyyətlərinə bilavasitə uyğun şəkildə lütf edilmişdir. Günəşə nəzər sal. Üfuqdə ilk görünəndə onun şüaları necə də zəifdir. Günortaya yaxın onun istisi və işığı yavaş-yavaş artır və bu zaman bütün məxly avaşn v D, TN U

r rik" dey r k, din d v
, , 2006, .32).

M kk rifin
rif!.. Bütün h n, lakin Biz
Özümüzü zahir ed nd, Bizim B qiy timiz had t
verm kd n v Onun, h qiq t n, k H qiq t v
r had t verm kd n imtina etdin.
Bel likl s nin R bbin Qiyam t Gününd s ni imtahana ç kdi.
H qiq t n, O h n v Hikm t Sahibidir.”
“B yan” deyildiyi kimi, “M h mm din
ça sr v h r il külli
miqdarda insan M kk d K b ni - Allah Evini t r.
H min ilin son müdd tind ziyar t yollanan el bu Evin
t m lini qoyan K r!
Orada müxt lif t riq tl rd - vvarlar var idi.
Onu heç k di, amma O, onlardan h
Ona yegan iman g tir n v Onunla ziyar t ed n o k s* oldu ki,
s kkiz Vahid dövr edir.”(

, , s. h. 78)

M kk y ziyar ti Omandan keçdiyind
O, m lman ul biri Süleymana
müraci tind “Bu torpaqdan Müq dd s Ev
geriy dön rk n yenid n h min sahil
etdik ki, s n bizim müraci tl r diqq t yetirm mis n v s n sl
inam hlind n deyils n” sözl ri olan m tini
, , Mock a, 2006, .37).
layan Babilik tezlikl Az rbaycana da
. H zr t Bab Öz elan etdiyi vaxt Onun

* Yeri g n, mü diyi vaxtlar yerli b hail r il birlikd
kk y yollanark n mindiyi g m min sahilin
d qiq yeri n sild n-n sil ötürülür) böyük ehtiramla ziyar

rind n biri V n nd k ndind n olan Molla
V n ndli yeni T 'limi e'lan edir, on minl rl halini
müv ff q olur. Bu zaman Ordubad
daha böyük qorxunun . Rusiya höküm ti
Behbudov a 5 min n f rlik ordu il Molla
h bs etm y gönd rir. Çox guman ki, yerli mollalar t r find n
vv lc , sonra
r. v onun naibi
li b y d " xi" t riq tind n idil r.*
n sürgününd n sonra,
rind 1 K rim Ordubadi
t r ül K rim
Ordubadinin ruhani r hb rliyinin dövrü H zr
vv 1 v hidliyind hat edir.
rbaycanda B hai Dininin tarixi h min
dövrd bu fakt heyr
Deyil n gör , mühazir 1 rinin birind o, mühazir sini
saxlay H zr ti r.”
stiql H zr t B haullah
Qafqaza lövhünd t 1
K rim ruhani qavrama ta
m rh m tinin d d rk etm qabiliyy tin malik
H 1 d yerli ruhanil r t r find
m ül K rimi h bs edib, onu Smolensk (Rusiya)
sürgün etdil r. On ild n çox ç k n sürgünd n sonra, Ona
Az verdil
r. Onun ö yeri
bilinmir.

* Bax: M.S. Ordubadi, “H mühitim”, Az rn

Həzrət Bab (1819-1850)

t r find n k skin müqavim tl
t rcüm d n Bab - "q" m
ruhanil ri c hal td v
Dini q bul ed nl r müs lman ruhanil rinin k skin t qib-
l ri . Ruhanil rin t qibl rin baxmayaraq, öz-
l rini babi elan ed nl rin, y ni H zr t
günd n-gün . Bundan lav , ruhani mü-
hitind n g l nl rl d sür tl . M h mm d Qa-
car H zr t gizli olaraq Az rbaycanda yerl n Maku v
sonra Çehrik dustaq edir.

*“Deməyin: O, Allahdan necə danışa bilər, o zaman ki
Onun yaşı iyirmi beşdən çox deyil? Mənə qulaq verin. Yerin və
göylərin Rəbbinə and olsun! Mən, həqiqətən, Allahın bən-
dəsiyəm. Mən uzun zamandan bəri gözlənilən Bəqiyətullahın
hüzurundan olan danılmaz dəllillərin Daşıyıcısı seçilmişəm. Bu-
dur, Mənim Kitabım sizin gözлəriniz qarşısındadır; necə ki
Allahın hüzurunda Ana Kitabda yazılmışdır. Həqiqətən, Mən
harada olsam da, Allahın fəzli Mənimlədir və Yer üzündə
sizlərin aranızda olduğum müddətə O, Mənə dua etməyi və
mətinlik göstərməyi əmr etmişdir.”*

Dörd il rzind M h mm d ah Qacara v
üç d f m ktubla müraci t edib v sonuncusunda ona
f müraci t etdiyini bildirm kl b rab r onu kafir
*O kəs ki, Allahın Ali Qapısı Olanı inkar edir,
Bizim tərəfimizdən gələn və Allahın ədalətli iradəsi ilə acı isti-
rablara məhkumdur”*

Az rbaycanda müxt ya Mehdi Sahib- z-Zamanla laq dar
m clisl rind müq dd ziy
Mehdi

Sahib- z- kil n kimi, molla da daxil olmaqla,
 bütün m clis lam ti olmaqla
 lini sin sin ym kl yenid n yl 1 ridir. Cox
 h mm f 1 rl ç kils d , heç k s
 qalxm Sahib- z-
 n kimi, sas n, rm yi özün borç bilir.
 bilir, n d n üçün bel etdiyini izah ed
 m s l -Peymana sadiqlik lam ti olaraq
 özünü müs lman sayan h r bir k s Qaim v ya Mehdi züetur
 ed rk n "yerind , (Bir h disd deyildiyi kimi,
 `Onun g n h r bir k s, g h tta
 getm k mümkün deyils bel , sürün -sürünen d olsa getm li,
 bu m s l `) v Ona öz
 s daq tini bildirm lidir.

“Ey eşq diyarinin əhli! Fani küləklər baqi Şami əhatə edib və Ruhani Qulamin camalı tozun qara zülmətində örtülü qalib. Eşq Sultanlarının Sultani zalimlərin əlində məzlam qalib və Müqəddəs Goyərçin bayquşların caynağında giriftardır. Bütün Əbha çadırının və Ali Məqamın sakinləri buna ağlayır və sizləyirlər. Siz isə qəflət yerində tam rahatlıqda oturmusunuz və özünüzü xalis dostlardan hesab edirsiniz. Sizin zənn etdiyiniz necə də əbəsdir”. (H zr t B haullah, K lim ti-M knun , “Bilik”, s h. 47, 1996, s h. 54)

H r y – ruhani d rl b rab r
böyük elmi v m n vi d r d erir. 1844-çü ild
Saylar
K rini
gönd ki, Britaniya alimi Ser Lourens
Breq Nyu-York Karneqi-Hollda mühazir konspektind
b riyy tin elmi nailiyy tl rinin qrafikini ç -çü
il q d d r z k olar ki,

horizontal x tl göst rilib. 1844-çü ild n is vertikal x tl davam edir. (“ ”, ”,

- 352). Bel

m l g lm sin f r Sadiqin “Elm 27 h rfdır 2-si indi m lumdur, qalan 25- Qaim g l nd n sonra m lum tir bil r.

M ri d
h zr bdül-B ha (H zr t B Onun
rk zi) il n sonra bu sözü
“Bu möht r m v xsyy tl
yim s b b oldu ki, m nim ixtira etdiyim h
s b bi h zr -B rim
is B hai dininin t r qqı v
1844-çü ild m hadis

-çü ild q rb dövl tl ri v xüsusil d ,
kidi il Türkiy hakimiyy ti Konstantinopolda
“Dini dözümlülük haqda F rman” q bunun da
n tic sind mb rin v
sonra, y hudil r Müq dd öz dini
ayinl rinin s rb st h yata keçirilm sin icaz
haqda Qiyam t Gününün lam tl rin aid olan h dis, bel likl ,
t mamil h

Yeni Din Az H zr t
Bab `B yan` Babi Dininin rh edir.
H zr t Bab çoxdan gözl nil n Mehdi, Elçisi,
eyni zamanda, yeni müst qıl Dini T limin banisidir. 1848-ci
ild n Mazandaranda, Neyrizd v Z ncanda yeni
dinin m hv edilm si üçün bir çox s yl r göst rilir. Tarix n,
h r d f yeni dinin t r
ruhanıl r t r find n n fanatikl r
d st sin köm k göst rm k üçün, Qacar höküm ti öz
gönd rirdi.

Zorak bütün ölk sinı bürü dü. H zr t
kafirlikd ittiham etm kl ruhanil r Onu edam etm k üçün
ölüm hökmünü . 1850-ci il iyulun 9-da T brizin
kazarma birind , minl rl gözü
H zr t Bab güll l ndi. H zr t qeyri-adi
raitd ölümü (Bax: f ql ri, s h.5 , 2001)
Onun t limin olan daha da . hadis n inki
q rb , h mçinin, h rbi rin v o dövr
jurnalistl rinin . (s firliyinin m muru
L.M.Nikola v h rbi kapitan Alfred fon
Qumensin s rl ri).
“... ikinci d f H zr tir nd
(Birinci d f edil n c üz -

svir etdiyi kimi, - “B riy t tarixind
h l bel hadis - y
du, sg rl ikinci d f
güll ll m y mr verm y etiraz etdiyind n öz ordusu il
get yenisi il v z olunmaq m cburiyy tind qal -

O uca s sl “Ey insanlar, g r m
sizl rd n r flisi olan bu g nc kimi bu yolda özünüzü
qurban ver rdiniz. M n O v xs
gözl ri bel sinı çox az gö l rd n üç yüz on üç n f ri
özünü m n f da edib”.
r, bununla bel
h ki kimi edama tama r. Bu büyük hadis hicri
1266- -d (1850- -da) Bazar
günü, min vaxt H zr k
ömüründ n q m ri t qvimpl otuz bir il yeddi ay iyirmi yeddi gün
Onun zühurundan q m ri t qvimpl

Bir-iki m s l ni r
“sizl rd n r flisi olan bu g nc” – z rd tutulur. Bu
g hidlik bad sin Hz.Babla birlikd içm k üçün d f 1 rl
Ona müraci , bul
edilm d , lakin n n hay td hidlik bad sin
Hz.Babla birlikd içm r fin . Ail si d onu
bu fikird n dönd r bilm di. sl n az rbaycan türkü idi.

B s “313” r q mi n dem kdir? Bel ki, bir h dis gör ,
H zr t M h mm “Mehdi zuhur ed n zaman
bir qalaya söyk nib f r
shab sin dey c k: “Əgər möminsizsə, Allahın verdiyi
mənfaət sizin üçün daha xeyirlidir.” (Hud sur si, 86-).
H qiq t n d C nab Q b rsinin m qb r sin
söyk “Əgər möminsizsə, Allahın verdiyi
mənfaət sizin üçün daha xeyirlidir ”. O, öz sözün bu ay ni
bel likl , H zr t R
müjd si bu m qamda büsbütün öz t sdiqini tap . (Dan
f ql ri, h.490)

“ b ldikd n sonra Molla
Hüseyen göst shab 1
orada olan möminl ri bir- mi üç yüz on iki n f r idi.
O gedib shab 1 usa bildirm k ist yirdi ki,
bird r fd n bir cavan piyada g lib Molla Hüseyinin
t yind

shab 1 ona da
M hbubun yolunda f in. C nab Molla
bul etdi v bel likl , o cavanla birliek
shab 1 f r oldu. Qüddus shab 1 rin
, buyurdu: “H zr t R sul'i- kr min (s) v d
r zahir v a
ri tinin biliçisi v

B s n üçün 313 shab ? B lk d bu, simvolik olaraq, ona gör nb 1 rind göst mb rl r 2 qism olublar – x vas (xüsusi) v vam (ümumi). 124 min mb rd n 313-ü x mb növb sind 2 qismdir r

Uluł- z m - 5 v. Murs 1 - 308 Y ni Onlardan 5-i Uluł- zm:

1. Hz. Nuh – N ciyullah
 2. – X – v hy il nazil
ol – “Suhuf”;
 3. Hz. Musa – K limullah (Allah il – v hy il
– “Tovrat”);
 4. – – v hy il nazil
–
 5. Hz. M h mm d – R sulullah v H bibullah (R sul v
- v hy il –
“Quran”.

N bil r d v hy v ilham gönd rilib, lakin onlar özl rind n
vv mb rl r.

n t b i t hadis 1 ri (y
 kül v tli olsaq, gör rik ki, bu haqda
 h dis d ni öz t disl rd .

“Bir kəsi görürsənmi ki, Səni müdafiə etsin, ya Sənin məhəbbətin yolunda Onun başına gələnlər barədə düşünsün?”

"H qiq ti r dd ed n heç bir xalq, n y hudil r, n d xris-tian mb anunsuz-luq tör tm zdil nin n slind ndir.

T dq H zr t Bab il H zr t r ikisi

-114)

- g nc v mülayim xasiyy tli idil r,
- x st l r fa verm kl möcüz l r edirdil r,
- t rbiy v dini m rasiml r
c sar tl meydan oxuyublar,
- müq dd slikl ri rin
- nl ri h min ölk nin din xadiml ri olub v t qib
olunma da onlar bais olublar,
- daim t hqir m
- m hk m d mühakim n
- h rin m rk zi küç sind n edam
yerin zab ç kdir r k, h r cür t hqirl r m ruz qalaraq
s
yerd edam edilibl r,
- d t ed n v
iç nl r eyni t skinlik v ümidverici sözl rl müraci t
edibl r: "M niml birlikd c nn td olacaqsan",
- g t
- sk rl r t r find n b d nl rin zab v ziyy t verilib,
- mübar k b d nl rinin lin keçir, yox
olur,
- bu m s l l r hökum t nümay nd l ri özl rin s rf ed n
izahat veribl r,
- l b l rind n biri vv lc Onlardan imtina edir
v
- n l üzüb, g l c y n z ri

Səlahəddin Əyyubov

Tahirə Qürrətüleyn

*

22

“Z. Errintac-Tahir

C f rza d nin "Az

v h

dövründ m kt bl rin bü n bütün
dinl ri puç v fsan hesab edir m” sözl ri görk mli yerd -
azan v Sankt Pe-
terburq Universitetl rinin professoru, Rusiya Elml r Akade-
miyas vü y müs lman
ail sind da, (Mirz M h mm d) Tahir
xa k qiyim r.

Mirz F t li Axundzad y gör Tahir “at b malik
qeyr tli, hümm tli, öz z man sinin göz
dastanlara layiqdir”. Mirz y gör Tahir
“qeyri-adi d r c d yüks k t hakim bir insan
rind onun t sviredilm z göz lliyi

*

(Tahir
) örn k göst rirdi: “Sizl r d rrintac olan q zvinli
m
il at k bir bozqurd kimi yürüm
söyl

Bel likl , H zr t Baba ilk iman g tir n v “hürufi-h yy”
adlanan 18 müridi ilk iman g
Z rrintac Tahir d var idi. Lakin dig r 17 müridd n f rqli
olaraq Tahir h min vaxt K rb
g l ri Mirz M h mm d li Q zvini il bir
m ktub v r gönd rir v Ona “N üçün “M n sizin

* Bu m s l d n q d y h min
dövrd neç Avropa v bir neç rq dilini kamil bilir v t rcüm l r
edirdi, ikinci d f d yeni Dinin mahiyy tini tuta bilm -ci ild
“Bab v uzun müdd indinin özünd
d Görünür bel güclü ki
yenilikl ri qavrama qabiliyy tin tl ri il
laq http://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Kasimovich_Kazembek

R bbiniz deyil mmi?” dem y s n?!” dey müraci t edir v
Ona iman g tirir.

Qacar dövl
q tiyy , özünü Dinin t bl rin h sr edir, el
buna gör d 1848 - 1852-ci ill rd h bs olunaraq Tehrana
gönd h rin k l nt ri
1852-ci ild N sr -q sdin bir ruhdan
r find n tör

Tahir han sil

üz rini torpaqla doldurur, zabla faci li sur td hid edirl
iman g Tahir dig r
az .

B zi t dqiqatlarda Tahir nin babiliy b bi,
s hf Sonralar, bizim günl rd , t d-
qiqat nç li d öz namiz
Tahir nin qadinlar h r

z

-

“

-

elm

-

m

-

rül-

”.

“Qalada olan qad
qa

, igidlik

416-417).

B d m sind n etibar n **Mirzə Hüseyn Əli “Bəhaullah”** (ərəbcə "Allahın Nuru") il m . Sonralar möminl rin bir qismi H zr t Baba müraci tind bildiril r ki, Tahir köhn ad t v n n l ri r dd edir. Bu na cavab olaraq H zr t Bab : "M n onun n dey bil r m ki, onu Qüdr tin v Nurun Dili Tahir adlan - ?"

M hz bu tarixi B d sind , srin yeni qanun- q bul edildi v köhn n n l r r dd olundu. Burada Tahir *

* C f rzad Tahir llif d f l rl

Onun, m zb rd sevgi il söyl n n
rini dinl m kd n doymaq olmurdu. Tahir rbaycan dilind
“H l g lin n m 1 ” s - Qurani-K rimd d f l rl rast
h min vaxtda getdiyin dir) v fars dilind hadis l rin m hz
be kuç , xan be

üzü , rub ndsiz v b z
v üzünü tutaraq “Quran” ay 1 ri t k
s sl n n b yanat ver ki, Yeni dövrün g il köhn
qanunlar l edil c kdir.

Lakin bel bir d h l deyildi, buna
gör d b zil ri öz bildirdil r, lakin H zr t B -
bu n tic sind t r fl r sülh
* .

Bu tarixi m qs din nail . 160 il bundan
vv 1 B d m sind Yeni Dövrün g elan
. Bu termin 150 il sonra m hur dövl t
xadiml rinin v aliml rin da, B hai dinind ki m
dilm y .

H tta Öz h xilas etm k namin güc t tbiq edilm sind n imtina ed n Hz.B4 Öz sülhsev r xarakterini
v qüvv 1 r olan h dsiz q tiyy tl sübut edirdi.
Öz keçid dövrü kimi axan H zr t B4 buyururdu
ki, V d g 1 c k v O, nsanlara g 1 c k srin t limini
g tir c kdir. "Allahın zahir edəcəyi Kəsin bir ayaşını oxumaq,
Mənim "Bəyan" kitabımı min dəfə oxumaqdan üstündür".

H zr t zabla hid edilm sind v Onun
m sl ks riyy tinin nc 1 rl öldürülm sind n
(20.000-d n hid) sonra b zi adamlara el g lirdi ki,
H zr t n tic 1 r. Bundan
sonra H zr yeni t liminin rh 1

rini v xtlikd n, m mü llifi, professor
ziz C f rzad nin web.site-da s m k olar.
* r keç c k v t qrib n 70 ild n sonra (!), Sovet hakimiyy ti dövründ
ütl rk
a li -b hail r üçün is sanki Tahir nin
heyk li-

bütün hadis 1 rin m rk zind H zr t B haullah

Bu dövrd y rbaycan
laq 1 rl hai

Dininin m

müq dd h rl r N c f v K ti
m qs di il vv 1
R h rind , sonra is Q zwind t h rd f al
v güclü B hail rl
n v n z riy sinin müzakir sind n sonra o B hai
V hyinin ilahi m yin tamamil z rd
ti t xir s n dl rl
Onun t tic si olaraq B hai dini
il laq dar olan t z bir icma öz f aliyy tin
Yeni dini q bul ed nd n v onun f al t n neç il sonra
zr ti B t etm r fin nail
h bb tini v
h sr etm sini gücl ndir di.

an Müq dd n rahat ziyar t yolu R -
d bilisiy , Batumiy , Konstantinopola v ora-
dan müq dd z g l n ziyar tçil rin
ruh yüks kliyi v c hdi b hai v qeyri- b hail rd yeni ilham v
h yacan hissl ri oyad r ziyar tçil rin yolu
üstünd h rl rd kan verirdi.

Müq dd tind n s
v h rind
oyna r. O öz t sar tli, m tin, eyni
tin

a s b b olurdu. Müv qq
sonralar hidl rd n olan, H zr ti B
apostollar dan biri, rind n biri, Mirz
M h mm d V rqa d f 1 rl

olmaq v rini
m sl h t göründü. T ssüf ki, bu n sih tl
h r k tl rin müsb t t sir göst rm di. Onun t
d r c y daki dostlar H zr ül-B haya
etm r. Cavab
m ktubunda H zr ül-B ha
bul etmir r, o zaman O, Molla
q bul edir. Bel likl H zr ül-B
müq dd klük ,
b sir t d rsl
H zr ti B “Qafqaz an lövhi
1890- ld qeyd olun bu
lövhə H zr t B haullah Yeni Günün g
r fini t rifl yir v Qafqa tl r
v d yan tli, diqq tli v
v Bu gün müxt lif ölk 1 rd n Az rbaycana g 1 n b hail r
d Molla q brini ziyar t edirl r. (Bax: ziz
C f rzad " , , , , 1998).
H zr t B süudündən sonra, Onun V siyy tin
Dinin R hb ri, Əhdin Mərkəzi və Müqəddəs
Yazıların yeganə Şərhçisi Hz. Əbdül-Bəha Abbas
(1844-1921) t yin edilir. B din tarixind hec
vaxt olma H zr t bdül-B ha tarixi fenomendir. O,
mük mm Molla r fin
TÜRK dilind bu sözl rl l bir münacat :
“ Sadiqim, m hfüld nuri-bariqim...”
bir neç d f h zr ül-B hidlik
n hay t, h zr t
bdül-B güz
t h r k tl rinin nec llimind n
öyr ndikd n son hbubunun mrin ita tkar bir
hal td rif layiq t di v

n hay t, öz ist yin
t n zaman gec si onu
q tl tlisi is lil özü,
hirsli bir v ziyy td, B hai dinini q bul etdiyin gör öz
fitv likl ,
1 nd r) ruhu öz ist yin
c naz si dostlar t r find a d
v bütün dünyadan olan B hail r t r find n indi d ziyan t
olunur. Bel likl rbaycanda B
xsl rd sin
fitva ver n m 1 nd r
idi. Bu hadis 1898-ci ild

tic 1 ri neç il boyu hiss olunurdu. Misal
üçün, Misird bu müv ff qiyiy t aparan yol **Şeyx Məhəmməd**
Əbdunun bdül-B

v - r universitetinin
- minin qörk
2001, Kanada, “Birlik” n rcüm si, Moskva, 2004).
o, islam al mind

Az komit nin müt x ssisl ri
onun islam al mind ki rolunu çox qiyim tl ndirirl r. Qeyd
etm üs lman al mind ilk d f m hz n
möt b r **Əl-Əzhər** universitetind, Misird 80 il vv 1 B hai
Dini müst qil bir din kimi q

1925-ci ild Misirin sünbü-müs lman dini m hk m si
b rl k bininin k silm sin
hai Dininin Yeni v tam müst qil olma
laq 1 . -

- 208).

ensiklopedik biliklər malik olan
Məmməd M. L.N.Tolstoy il
üümumb

1 rini b. B. hai Dini haqda
L.N.Tolstoyun Yasnaya Polyana malikan sind ki
kitabxanasında müxtəlif mənbələr mövcuddur ki, bunlara F.C.
A. Tumanski tərfindən Kitab-i
qd sin (B. hail rin f. rus dilin tərcüməsinə
misal g. tirmək olar. Təqribən 100 il bundan sonra
tərcümənin foto nüsxəsi on illər boyu, sovet dövründə, bərə -
hail rin yeganə kitab mənbələri -B. -
riyyətin birliyi üçün etdiyi bütün şəhərlər yüksək qiymətlərinə
Tolstoy böyük
ümidlər laq

A.L.M.Nikola, www.abc-globe.com/bahaizm.htm

L.N.Tolstoy, B. hai Dininin prinsiplərinə dərin hörmət
bəsləyən, bu Dinin əlcəyi yine görək, hələ 1908-ci ildə, onu
"Dərin və Gələcəyi xəbər verən" riyyət
xəlcəmiyyətində
- yəni Hz. B. həsən - göstərən (Mikhail
Rodionov (Bazilenko, I.V.) laq
bax <http://www.ameenrihani.org/pdf/Rihani%20and%20Tolstoy%20-%20by%20Mikhail%20Rodionov.pdf>

"L.N. Tolstoy and Bahaiism, in Russian, the West and the
Muslim East in New time."

Mövcud dini rəsnə 5 postulat təklif edən L.N.Tolstoy ömrü -
ehtiyac duyurur və -

Sonralar, bizim günlərdə, rus təzilən-
ko və

f ndi v B hai Dini haqqda öz müsb t mülahiz l rini qeyid
et r.

Ümumiyy tl , Rusiya - B
görk mli rol oyn 1 rd n biridir. Bel ki, 1889-cu ild
Rusiya m hk m si, n inki tarixd ilk d f olaraq, B hai
Dininin heç bir dinl laq müst qilliyini
göst sin
M yaziçisi İ.S.Turgenyev d B hai Dinin maraq
göst

F. M. Dostoyevskinin m llik xilas
ed c k” fikri v **Hüseyin Cavidin** “M llikdir,
sevgidir” fikirl d löv-
c sin , lliyi il laq 1 ndirs d , m nc , bu on
Hz.B
Cəmali-Mübarəkə - H zr t B haullaha (r bç d n camal –gö-
z llik, göz l üz) dir v r dir.

F. M. Dostoyevskinin
ünki o, olduqca inc bir m qama
toxun dur. Gör s n min ill mb rin
yenid n yer üzün g lm sini gözl y nl r
s mimidirl rmi? S n dem heç d har tl ,
riyakar insan psixioloq
mb rin ikinci hadis 1 ri
t hlil edir v n hay td inki Onu q bul
etm diyini göst rir, h tta yenid n Onu h bs
c d h d l yir v n n hay t,

Professor Edvard Braunun - Kembric universitetindən
inin Bəhailiyin tarixi, təlim və prinsiplərinin
elmi dair 1 rəsəd məyini tam qiymətləndirmək
mümkin deyildir. Onun “Farsad bi
fundamental sərindən 80-riñin sonundan
vv laqdar
hadis 1 rəsəd Bəhailiyi təqdim etmək
yüksək qiymətlər
hər rəsəd fərəedib və 4 dəfə Hz.B
– Hz.B – səcdə etdim..” sözləri ilə
dövrün ruhani atmosferini təsvir etməkdən və
biridir. Mən andan

Professor, Doktor Avqust Henrix Forel 1908-ci ildə Bəhaili
Dini ilə
tic si kimi Monizmi
(ideal və maddiliyin və hədəti) təsbit etdiyindən -Bəhaya
məktubla müraciət etdiyindən haizmin tərəf
olaraq monizmliyində qala biləcək -B
ona 1921-ci ildə təqdim etdiyindən -məktubu
(Abdu'l-Baha's Tablet to Dr.Forel. Baha'i –Verlag, GmbH,
1980, 137 D-6238 Hofheim-langenhan) din və elm, ruh və
materiya, elmi tətbiqlər həqiqəti di kimi
məsələlər qəbul edildi. qəsidi kimi
xəstliklərindən rənq məmələlərindən
sənətindən (İlxsus Moskva
alımlılarının son 30 ildə tez-tez toxunulan məsələlərdən olan,
naməlum kləşmələrindən mahiyyətinin
ilk defa təqdim edildi.

Səlahə

v ff qiyy tl m s l nin mahiyy ax:
Az rbaycan Milli Elml No 5-6,
Ba -“Elm” – 2005 v s.). , ona bir çox ya
alim v müt x ssisl rd n f rqli olaraq, elmin heç bir t ssüb v
rm sin göz l bir nümu-
n dir.

Ümumiyy tl ks r ölk 1 rind B hai Dini el-
mi t 150-d bil-
diyim) - PhD alimlik d r c
edil laq <http://library.ba->

HƏZRƏT BƏHAULLAH

B hai Dininin müst qil dünya dini kimi yaranma tarixi 1863-cü ildən. Həmin ildə Hz. Bəhaullah (Mirzə Hüseynli), (1817-1892) elan etdi ki, bütün dinlərin müqəddəs xəbər verildiyi, Həzər cəyə Kəs" kimi istinad etdiyi Vəd Kəs Odur.

və ruhanılık rətərfindən təqib edilməsinə təcindəndən O 40 il (!) bir ölkənin digər ölkəyə sürgün edilən təzindəndən Dövləti və -sa Mazandaranزادəgan və zirə Mirzə (daha çox Mirzə idi ki, o da nəslindəndir. Onun nətəkəbi bir tərəfdən rəfdən), digər tərəfdən isə Hz.Zədzirdən girdən tərəfdəndir. (Sasanilər sülaləsi, "Kak", 1993, 160).
gələcəknə və fikrincə l-Bəhaullahın Fars tacirləri birgərlərinin dir. Abbas-həmid Onun nəticəcəmədə aslan deməkdir. Həmin mənbə yə istinad, bizim günlərin Məzənnətörəyə kədir.
Hz. Bəhaullah həzab, ziyyət, böhtən və, xəyanət, Onun həzab, və tarixi son dərəcə dramatikdir.

sonra, o dövrün ad tl rin özünün qeyri-adi
istedad v biliyin gör rl dini
söhb tl rd tirak edir v b zi m s 11 rd d Onun müdrikliyi
saray hlinin t ccübün s b r find n Ona
edil n v zir v zif sini tutmaq t klifind
iki n dövl xsl rind n biri idi.

H zr t B haulla a addan sürgün edilm si x b ri
Babi icma l di. Dostlar k d r q rq o ar v ilk
önc heç kim n yata bilir, n d yem k yey bilirdi. T dric n
H zr t B haullah mehriban v n va rl onla akitl -
dirdi v çoxla ti m rh 1 sind Onu
ayi t etm k zövqünd n m hrum olacaqla bul etdil r.
Öz se an si kimi O h rd ya ayan dostla -
qa aq - h r birin lya bir lövh ba a
Ba ad k na a rl dolu bir ba ar idi -
zr t B haulla evimli gülü idi. 1863-cü il aprelin
22-d günorta vax O h ri t rk etdi v h min ba a g ldi.
Dostlar v Ba ad halisinin çox h ss si q m ba zr t
B haulla va a dirç abi icma ti
böhhrana dü. Yegan Ümidinin, a a
ks riyy tinin o erd n bu q d r uza a sürgün edildiyi bu
g nc Dinin g l c yi nec olaca Onu yola salmaq üçün
topla abil rin gözl dikl ri cavab çox mühüm
idi. H zr t B haullah Onun H qiqi m qa anla
gözünd n gizli saxlayan p rd ni qopa atacaq v a kild
e'lan ed c kdi ki, O, bütün zamanla d O K sidir.

H zr t B haulla anbula sürgün olunmadan vv 1
bu gün Rizvan Ba a an h min ba a on iki gün
ya a m nl r Onu möminl rin ks riyy tind n a aqla
O m hvedici bir z rb vurmaq ist dil r. Lakin,
Allah vidala a m rasimini sonsuz sevinc dolu hadis y
çevirdi. Onun Missiya ela Onun yolda a lbind

yeni bir h yat yara zr t Ba onla a a
Günl rin Günü idi. H zr t B haulla
h min gün “bütün yara anlar sa nizin q rq oldular.”

T ssüfl r olsun ki, H zr t B haulla an Ba a
q bul etdiyi müsafirl r da a apa tl rin t fsilat-
la ar d çox a ey m lumdur. Tarixçi N bilin a a a
sözl ri o günl rin c la a kiçicik bir n z rdir:

“H r gün, dan yeri sökül nd n qabaq ba anlar ba
xiyaba a ala ri toplayar v Onun mübar k
ça n orta na qoya ar. Gül topa o q d r iri ola
Onun dostla Onun hüzurunda s h r ç a y
topla a aman bir-birini gör bilmirdil r. H min
rin ha zr t B haullah öz ll ri il s h r
hüzuruna burax adamlar vasit si il Onun a an
h rd ki r b v fars dostlara gönd rirdi... Bir gec , yeni
do dirl a oqquzuncu gec sind M n Onun
mübar k ç a a a ke k nl rl birlikd idim.
Gec ya ax a an zaman M n Onu ç a a xaraq bir çox
dostla a erl rd n keç r k ba a getdiyini v a a
q rq o rl b z xiyabanlarla var-g l etdiyini
gördüm. H r iki t r fd bülbüll r o q d r ucadan oxuyurdular
ki, ya Onun yax a olanlar Onun s sini e
bil rdil r. O, g sin davam etdi v bu xiyabanlardan
birinin orta a dayanaraq buyurdu: “Bu bülbüll r n z r
sa Onla r sevgisi o q d r böyükdür ki, ax am
alatora an dan yeri sökül n q d r öz ma a oxuyur
v yanar bir ehtirasla e rini p r etdikl rin izhar edirl r.
B s onda M hbubun Gül qoxulu Göz lliyinin sevgisi il
alovla a a a olanlar nec yata bil rl
gec d m n Onun mübar k ç a tra a ke oldum v
onun tra a dola r d f Onun çarpa a dan
keç rk n Onu oyaq gördüm v h r gün s h r tezd n ax am

keç n q d r o, Ba addan ara silm d n g l n müsafirl r da a söhb tl m olurdu. Heç vaxt M n Onun s sind cüzi d olsa, yo lam ti hiss etdirdiyini sezm dim.” f ql 2001, 480).

Bu gün bütün dünya b hail ri 21 apreld n 2 maya q d r on iki günü (xüsusil , birinci, doqquzuncu v on ikinci günü), Rizvan Bayra eyd edirl r v bu n müq dd s v n mübar k B hai bayra

Hz.Musa Misird 40 il s hradan keçir r k, n ha-
y t, Müq dd s Torpaqda xilas etdiyi kimi, Müq dd
cil v lif ölk 1 rd n olan bir çox t dqiqat la-
rinin 40 il müd-
d tind rilir. (

H qiq t n d , Hz. B haullah Öz ail
1 ri il birlikd 40 il mühacir td , sürgün v
Suleymaniyy -1856-

ill r) ç vv lki peyg mb rl r xas olan
xüsusiyyt, – Hz.Budda – ilk d f saraydan
k lal ti görüb, t ccübl n r k
t sirl nib v 1 rd t rki-dünya olub, Hz. Z
n 1 s.) v 2 il

Onun yerini h tta ail sinad n bel heç
k s bilmirdi, bu haqda olan h dis, – h tta Onun
ngd - t mamil h yatda
t s . 1852-ci ilin avqustunda ilk d f

n z rd tkarlar v
canıl rl birg ark n, yuxusuz gec 1 rin birind Ona ilk
V hy g lir... Bu m qam sonrlar Onun svir edilir.
Hz. M h mm din ilk v onra
lif ölk 1 r - Baqdad, Turkiy -

dirn (Adrianopol, –din tarixind ilk d f mb r
- v F l stin - kka dir.
n - 1992-ci il d k 40 il

müdd tind

“Biz zilləti izzət köynəyi və bələni Sənin heykəlinə zinət etmişik, Ey aləmlərin Fəxri”.

“Mən şəhadət verirəm ki, məxluqatın gözü Sənin kimi Məzəlum görməyib. Sən bütün ömrün boyu bələlər dəryasında qərq olmusan. Bir zaman Sən zəncir və qandal altında idin; başqa bir vaxt düşmənlərinin qılıncları Səni təhdid edirdi. Bununla belə, Alim və Hikmətli Allahın Sənə buyurduqlarını bütün insanlara çatdırıdın ki, onlara əməl etsinlər”.

Hz. B haullah Dinin n büyük faci sini onda görür ki,
insanlar Gönd ril xsi –Elçini
Gönd ril n Müraci ti is yox.

“Necə şirin idi, nüfəq əhli arasında Sənin Əhdi-Peyman üfüqündən parlamağın və Sənin Allaha şövqün, Ey aləmlərin Eşqi”.

Tövrat il “Orduların Rəbbi”
Hz. B haullah müjd 1 .
Ye m yeni bir isiml
m d 1 minin birliyini
gerç kl c yin bel edilir:
Ye – “Mill tl r S nin bütün krallar
S tini gör c kl r ve R bbin t yin ed c yi yeni bir adla
qsan.”
Ye – “Bütün mill tl ri v dill ri bir araya
g lib M timi gör c kl r.”
Hezekiel (1/28) –

Hezekiel (3/12) –

Çox m haullah h rind Karmel
n Onun gur s si,
h qiq t n d , –
kdir.

hy 1:11”-d , h min dövrd dil n yu-
nan un olaraq, **alfa və omeqa** – -
ci) v

s Ondan vv 1 gönd ril mb rl r nec olsun?
V ya g , onda n üçün Hz.M h mm d
gönd rilib? Bunun m rk ed bilm dikl rinin s b -
bind n xristianlar indiy kimi bu möht
R suluunu q bul ed bilm r. Bunun s b bind n d son ill r
Avropa v Amerikada m d n)
tt qdan v dar
n m l g 1 n s b bl rdir. Odur ki, ill r
boyu is bir çox ölk 1 rd ,
1 volu kimi, aypara yerl rl r. H 1 40
il bundan vv 1, m kt vi,
Rusiyada Volqaboyu s yah timizd , müxt h rl rd
1 rd ki bu durum, m ni n ilk dini
m s 1 1 rd n biri idi. - g mb rin
Sözl ri d m lidirs , y
daimidirs , onda n üçün Quran`i-K rim nazil olub? Bütün bu
mür kk hv r
b bi göst rilir. Y ni milyonlarla insanlar bel bir
“s hvi” görmürl r ki? Bütün bu
Quran`i-K rimd tapmaq olar:

Bəqərə surəsi (2:136) “Biz Onun Elçil f k üçün

kifay t q d bu, d
g tirm y köm k edir.

Quran`i-K rimin ay 1 rinin m l d -
rtl ri el

Quran`i-K rimd d verilib. Daha d rinl r getm m k,
konteksd mamaq namin rtl r göst rtl rd n biri 1844-cü

ild h yata keç
m B z n insan, t ssüf ki,
görm k v k ist diyini görür v ni d rind n v
heç bir t r bir insan burada
heç bir mü r. Bu ona
b nz yir ki, Quran`i-K rimd göst ril n, lakin m
y n m qamlar, elmi t sd q bul edilir.

Biz is d c olaraq bir q d
t rzi k nm liyik. H mçinin
Quran`i-K rimin v s mavi,
m cazi m nalarla dolu, fiziki deyil, m n
ma zi m deyil, daxili gözl
görm yi bac r find n “Onun
Elçil da heç bir f qdird , Onlara olan
münasib tl rimizi, biz d , d li, “heç bir f rq”
tün müs sübut kimi
Quran`i-K rimd n g tirdikl - si (33:40)
“...xat mül- k lm sinı d m hz h min bu c h td n
n z rd n keçirm Burada h l bu yegan “sübutun”
kontekstinin, - raitinin, - n d n ibar
qeyd etmirik, (h m d onlarla sur d is g l c kd dini
yenilikl lumatlara da h l toxunulmur), v
bel bir mühüm ruhani, tale yüklü m s l h min kontekstin
müzakir obyekti ola bil rmi?

Əl-Əhzab surəsi (33:40, Quran`i-Krim)
“...xat mül- nbiya
(k n z r salsaq gör rik ki, h N bil r
mb rl mb rl
edibl r. N bi s rb st deyil, O, dini t n v mühafizidir.
Əl-Həcc surəsində (22:52) R sul v N mb r) arada olan f rq verilir; R sul – ri t sahibi olan v N bi - - ri t sahibi olmayan, lakin R mb rdir.
M s l Yeni kitab g tirib
v Dini t Harun N bi is
m d Dini h m mühafiz edib, h m d
mb rl remiya, Danyel, v
l fl ridirl
Qurani K rimd l r d n z -

“İbrahim” surəsi (14:4) – H mb
mill tinin dilind rini izah ed bilsin.

Hz.M h mm d, Hz.Bab v Hz.B .
sonsuzd nizl r mür kk b v bütün
1 m olsa bel) qurtaran deyil. Quran`i-Krimd bir
neç d f bu m s l l r toxunulur:

- “-K hf” (18:109),
- “l ri” (31:27)

Y ni H qiq , sirl ri,
q dric n
Xat mül- nbiya xat mül-r sul deyildir. Çox d rin get
m d n, Quran`i-Krim sas n, mb lm lidir.
sas
q rbd n (!) g lm lidir.

Bizim m qs
olaraq,

“...anqaq bu aydin müraciəti sizə çatdırmaqdır. Kim istəyir, qoy bu nəsihətdən üz çevirsin, kim istəyirsə, qoy Öz Rəbbinə gedən yolu seçsin”. Qoy onlar bu görünüm z s mavi m - “O məqam ki, orada Rəbb öz Camalının Alovu ilə ölümsüzlük ağacında işıq saçmışdır; Alqışlar olsun mənim Əbha Rəbbimə!”

“Budur, Cənnət Bülbülü Əbədiyyət Ağacının budaqları üzərində müqəddəs və şirin avazla oxuyur. Təmiz qəlblilərə Allahın yaxınlığından müjdə verir; Allahın Birliyinə inananları Səxavətli Allahın Hüzuruna çağırır; inqita edənlərə Sultan, Cəlalli, Bənzərsiz Allahın nazıl etdiyi bu müraciətdən xəbər verir və aşıqları Müqəddəslik Məqamına və bu nurlu Cəmala doğru yönəldir.”.

“ mb rl rin m qs di b riyi ti c hal t qaran -
dan azad etm ltm k v b riyi tin
sülh v min etm k üçün lazimi vasit 1 ri
t klif etm kdir.”

Qurani-Kərim:

- r-R d sur si (13:38) “H (Lövhə-m t 1 bin v dir”.
- Yunis sur si (1:50(49) “...H r ümm tin bir c li c li g saat bel n geri qalar, n d ir li keç rl r”.
- s-S cd sur si (32:5) “O, göyd n yer q d r olan ri idar edir. Sonra (h (dünya ilinin) min ilin b rab r olan bir günd (qiymət gününd l r”.
- l- r sur si (40:34) “ And olsun ki, daha önc Yusif siz - ar d lill r g tirdikl rin kk

edib dururdunuz. N hay t, (Yusif) v fat etdikd : “Allah ondan sonra mb r gönd rm y c kdır!” – dediniz. Allah (küfr etm kd) h kk içind olan kims ni bel

M “Kitab`i- ”-da (“Y qinlik K ”, “Göy h.119) H zr t B haullah srl r boyu d rk edilm s 1 1 r
g B hai dirl rini bir-biri il laq l ndir n, vv lki dirl rin müq dd s kitabla lm v l rin, srin din r hb rl rinin v aliml rinin mübahis sin s b b olan m s 1 1 n, bu fundamental s h mm din böyüdüb g tirdiyi bir G ncin m bul etm m si il laq dar Hz.B haullaha verdiyi suallara cavab olaraq rl H zr
münasib t bildirir: “Biz Mehdi Sahib- z- v sfl r, t rifl s 1 n, zahiri s lt n t, m m- l k tl ri f th etm k v s. Onun mübar daim t r ki, O mövcud olan Qaim Kitab` - oxuduqdan iman g , Hz.M h mm din misi H mz vv ld mb r kimi q bul etm hidl rd n ol- du v bu hadis –“H mz ölü idi, sonra dirildi”- bu d f h mm sas qay si bel dir:

H r bir srd Allah Öz irad sini v insan h m adamlar vasit sil . Bel likl d , dinl rin sur td verir. Vaxt keçdikc m n vi nöqteyi-n z rd n Allaha olan münasib ti d , ksin , v t mizl nir. H r bir srd c miyy t h mü yy n d r , h yat t rzinin özünün

rtl ri d . H zr t B ümumi ruhani
irsin g tirdiyi ilk heyr tamiz töhf dinin t kamülü bar d
Elçisi, y ni sl V hyin olan
H zr t B haullah "Kitabi- qd s'd yeni gös-
t rini v tövsiy l rini ifad . mb rin m
Elçinin m q , y ni sl V hyin
sonsuz d r c d f rqlidir. V hy - Allah K
s hvsiz v bilavasit q bul edilm sidir.

"Ruhani t rbiy lt n tind
ilahi m ziyy tl rin ld edilm sind n ibar tdir v bu h qiqi
t rbiy bel bir mür
zamanda h m maddi, h m humanitar v h m d ruhani
t rbiy ci olsun v onun nüfuzu bütün hallarda t sirli olsun..."

"Bel likl
bu mür bbi sözsüz v siz, h r c h td
qalan g r o da
bilm zdi, xüsus n d ona gör ki, o, eyni zamanda h bbisi ola
maddi v humanitar, h m d ruhani mür
dem kdir ki, o, insanlara maddi m s 1 l ri t yi v ye-
rin yetirm yi öyr tm li, m
qurmaq üçün sosial qaydalar mü yy n etm r
ist nil raitd t nizamlana bilsin. Eynil d , o
insa rbiy l nm sin h yata keçirm lidir - bu o
dem kdir ki, o, ql v z t rbiy l ndirm lidir ki, o, tam
ki, bilikl r v rin h qiqi
gerç ri v al ml rin xüsusiyy tl
edilsin ki, idar etm ictimai t sisatlar gün-
b gün mük mm ll bilsin; görün n v
rd n hissiyyat vasit si il ld lumat il
rasional n tic l

O, habel , el bir ruhani t lim verm lidir ki, ql v idrak metafiziki al m nüfuz ed bilsin, Müq dd s Ruhun paklan - simind n b hr 1 n bilsin v Ali M 1 laq - y gir tin el t sir etm lidir ki, o, ilahi t zahürl rin m rk zi olsun, el bir d r c d keyfiyy tl ri v tinin güzgüsünd par- timizd v ¹ müq dd s ay si gerç kl ”. (Əbdül-Bəha, “Bəzi suallara cavablar”, “Nurlan” nəşriyyatı, Bakı, 2005, səh.17)

“Vay! Vay! Ey n fsi-h ri! Ruhani Sevgilinin dan k kimi keçmisiniz v yallara könül vermisiniz. X yala s cd ed r

n n bir azad n f s g ldi, n d könüll simi fq tli n sih tl rini yel ver r k könlünüzün s hif sind n silmisiniz v hv t v arzu ç - m nliyind - tl m (H zr t B haullah, Gizli K lamlar, 45, fars dilind)

Hz. B hau llah m hz üç büyük din üçün müq dd s olan yer sürgün o Ona gör ki, bu bar d vv lc d (v Hezekiel) x b r verilib v indi h min torpaq dörd din üçün müq dd s olan yerdir:
• Ye – “Mill tl r S
krallar S tini gör c kl r v R bbin t yin ed c yi yeni

• - Hezekiel (43/2),- Hz. B - ed n v h tta Müq dd s Topraqlara han yoldan g 1 c yini bel bildir n ifad 1 r mövcud rq yolundan g ldi.” aya (35/2) - “K rmlin ve

z m tli t nt n si Ona verilecek, R z tini,
m tini gör c kl r.”

1908-ci ildə h-
(O, 40 il atas mçinin H zr l-B haya
birlikd sürgünlük v m hbusluq h
h rl rind
mrini y -B
Amerika v Avropaya tarixi s yah tl ri B hai Dininin
s n, rq ölk 1 rind
m lum olan yeni t q rbd ilk
b r xsi xüsusiyy tl ri v
c lb ed r k valeh
edirdi. bdül-B ha Abbas ömrü boyu t qib edilib. 40 illik
sürgün v dustaqlıqdan sonra Abdül-B ha Abbas (100 il vv 1
!) Paris, London, Edinburq, Çikaqo, Qahir v h rl rd
böyük auditoriya v müt x ssisl h min
h rl rin m rk zi q zetl rin müsahib ver r k bugünkü dövr
fikirl r t v
g 1 ç
dedikl b z n lazimi h miyy t vermirdil r.
Birlilik modeli. Dünyanýn 200-d n çox müxt lif ölk 1 rinin
B hai icmas 2100-d n mill tin v
nümay nd 1 rini birl . Bu n büyük möcüz dir. Heç bir
insan birligi (iqtisadi- sosial) bel
daima müxt lif hökum t v din qüvv 1 ri onu parçalamaq
ist yibl r. Yeni din c hdl r 6000 illik din tarixind
çox olub. Mü yy n dövrd sa müv ff qiyy tl r olsa da, Allah
hay td almaq heç kim n
bilavasit

Bu model universaldır. Bu sad c toplum deyil, çünkü
B m r t kimi bir vasit si var. Tarix boyu

h insanlar bel bir birliy
yerd , ümumiyy tl planetimizd , yoxdur. Hz.B -
rat yaxud B -
hai seçki sistemi öz növb sind heçbir demokratik
sistemd olmayan xüsusiyy t malikdir. Bu iki m qam
bütün b riy n büyük
vasit dir.

H zr l-B ha g l c
bu sad c plan deyildi. Birinci d f insan irqinin vahidliyind n
dan , tayfa, mill tl r var idi, amma bütövlük b rin
bütovlüyü il xarakteriz yox
riyy

Onun (B rk -B Az rbaycan
b hail ri il mü yy n laq l ri, - z vvarlar v m ktublar
vasit sil , - Onun n dl r uzun
müdd t, t hlük li v qorxulu olsa da, b hai evl rind qorunub

Bel hadis l r
hal-
ail 1 r f v

M s l n, G nc
b hail rind n tacir
sum

X

Haifada,
1916-1917-ci
ill rd ,
bdül-B
hüzurunda olub v

*Həzrət Əbdüll-Bəhaya Per rütbəsi verilməsi
mərasimi*

O onun üç d f g l c yi
bar d vv lc d n x b

“Din biz ruhani c h td n böyüm kd köm k etm kd n da-
m d bizim kollektiv h -
, sosial n zmin t bi tin d t sir edir: strukturlar v t si-
satlar, münasib tl n vi strukturu v -
n daha vv l, din c miyy ti,
onun bütün üzvl ri v

transformasiya etdirir. M hz din bizim q lbimizin d rinliyin
nüfuz edir, f ümmumun xeyrin
c miyy tl rimizin , sivilizasiy
ir lil dilm sin töhf verm y sövq edir. M hz din
c miyy tin öyr nm sini v gücl nm ”

Dünya m n viyyat v , iqtisadi böhrana,
sosial ç tinlikl r , terrorizm v Köhn
ikc üz Bütün
b hail r dal tli bir dünya,
qs d üçün is Dünya B hai h mr yliyi olduqca
böyük bir vasit dir.

Böyük Britaniyada XIV srd n Lord rütb si lordlar palata-
l ed n düny vi v dini lordlara (perl r) verilir. XIX
srd n iri kapital nümay nd l rin , siyasi, elm, m d niyy t xa-
diml rin v s. verilir v bu titulu kral da b bilir.
Bildiyimiz kimi, Birinci Dünya Müharib 1 stind
d v l- B ha yüzl rl
s xav Bu s b bd n d
Ona Lord rütb odur ki, kild n
göründüyü kimi, mizin üz rind olan Büyük Britaniya dövl t
yl kd Öz statusuna
saxlayaraq yl qamda qürurunu

Ümumiyy tl , bütün dinl rd n mük mm l nümun m hz
h min dinin t m mb rl
mb rl rl rin h r k tl ri v xsiyy tl ri bu v ya dig r
hadis l r v misallarda kamil Nümun kimi böyük sevgi il
bdül-B ha, ümumiyy tl t sdiq
siyy tl rk zi, M zh rin X 1 fi, Müq d s
rhçisi t yin olmaqla v T limin Nümun si
olmaqla din tarixind xsiyy tdir.

Şovqi Rəbbani (1897-1957)
h zr t bdül-B ha dünya
d n sonra Onun v siy-
y tnam sin , Dinin
Mühafizi (V lisi) v eyni zamanda
Müq dd s rhçisi t yin
edilir. **Şovqi Əfəndi**, B hai inzibati
qu likl rin q d -
1 nm sind v lif ölü-
k 1 r diki
h rl rind b hai
m b d v
bilavasit r hb rlik
r b v
ingilis) mük mm l bildiyi üçün
n inki ana kitab olan Kitabi- si, h m d fars v r b dilind
olan dig r b hai Müq dd ingilis dilin t rcüm
Öz öhd sin n sas v zif ni -
- r fl yerin
yetir , h mçinin, Müq dd n, din tarixind
ilk d f olaraq mrin m rk t Evin
verilm sin

NKVD-in lum olub ki, Az r-
baycan b hail rinin d laq l ri, Dinin m rk zi il t mamil
k silm , m s l n, 1923-cü ild ndid
m ktuba hfil Qafqaz b hail
kimi adlan aliyy t
göst rib. Mü yy n m lumatlara gör , Tiflis b hail ri il
laq l ri olub.

"Müst qil mb rl r qanunvericil r v yeni silsil nin ba-
nil ridirl r... Dig r mb rl r is v davam lar-
, onlar budaqlara b nz yirl r v müst qil mb rl r
m malik deyill r. n nuru ümmüdünya Pey m-
b rl rinin R hb rliyinin nurudur. öz-özünd n ver-
m y n v f q saçmayan, lakin gün ks etdir n ay
il müqayis etm k olar."

B hai dinind Müq dd qrupa bölün
bil r:

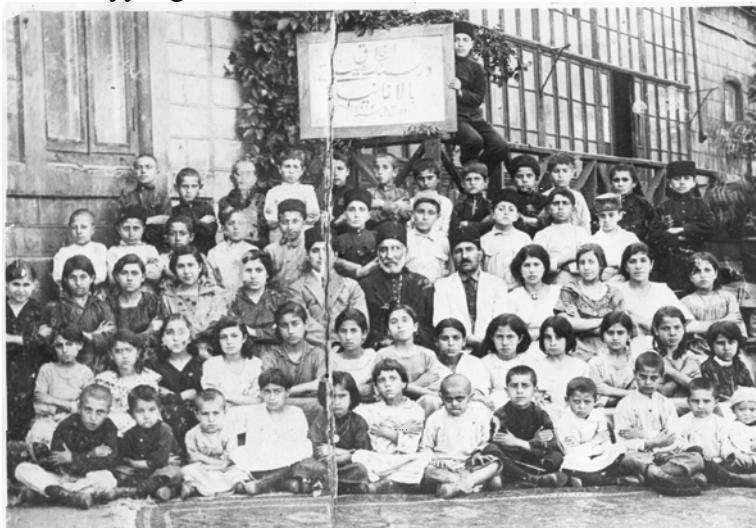
1. Allah Kəlamları – zühurunun mahiyy ti olan,
bilavasit H zr t Bab v ya H zr t B haullaha v hy olunan ya-
-özlüyünd qüsürsuzdur v d rin tük n-
m z m n r bir insan özünün
d rrak sin rin m r.

2. Bəhai Dininin Müqəddəs Yazları – buraya Allah K -
lam n veril
bilavasit H zr -B li il xil-
dir. H zr t B sin - V siyy tnam sin sas n,
h zr -B ha bütün b hail r üçün vacib olan b hai
n yegan rhçisi s lahiyy tin malikdir.

3. Mötəbər Yazilar –
v t Evinin s n dl rin
Müq dd s H zr -B sin -
V siyy tnam sin sas n, ndi b n ye-
gan rhçisi s lahiyy tin malik idi, qüsürsuzdur v buna gör

hail r üçün s hfsiz r hb rlik m nb yi he-sab olunur.

H 1 H zr t B baycanda, xüsusi il , d , B rd d , Göyçayda, Salyanda, kid , , Port	B hai dini , G nc - (indiki Neftçala), v s. yerl rd öz	Az r- , - tap - B hai (yüzl rl),
sonra B hai (onlarla), B rd B hai ma (onlarla), fill ri f aliyy t göst rirdi.	(yüzl rl), G nc B hai (onlarla), Salyan B hai -- Yerli B hai Ruhani M h-	

Bakı bəhailəri. Uşaq əxlaq dərsinin iştirakçıları

*Bakı bəhailəri. Əyləşənlərdən (soldan 2-ci) Qafar əmi, tez-tez
bizi gəldiyindən yaxşı xatirimdədir. Onun oğlu Azərbaycan Neft və
Kimya Institutunun dosenti idi.*

z iman g tir nl rd n biri Molla f v	r. H	b v onun ül-B	Karmel
t crüb			

H	zr	in	s
b	bu Tal	tl	rini
h	zr ül-B haya t klif e r. T klif q bul olun	v	
	Müq dd s T		orada
H	zr t		r.
Usanmaz	z hm tl r fin h zr ül-B ha H zr	*	
m qb r		.	
	f v		
	d r müq dd s torpaqda xidm		
Müq dd	n zaman Abu Tal b h zr ti		
bdül-B	dd s Rizvan v		
Firdov	n torpaq sah		bu
torpaq sah si din h diyy	-		
sah f			
Baxmayaraq ki, 1896-	hai ziyan tçil r		
üçün ndirilm sin ehtiyac var idi.			
1905-ci ild bu m qs dl Abu Tal			
v tikintisini öz öhd likl rin r ki, bu ev			
müsafirxana (ziyan tçil r evi) v nsin. 1917-ci ild burada b xlaq d rsl ri,			
ibtidai m kt b b hai d rin			
	15 b hai m rk zi f aliyy t		

* y bax - Epiloq v zi- UNESCO-un q tl , az r-
r fin , K rim d daxil olmaqla, c adlan

Sabirabad bəhailərindən Çəlləkçi Ələkbər (orta sıradan sağdan birinci) təqribən 45 il əvvəl (1965 -ci illərdə) onun 120-dən çox yaşı olarkən bizim evdə qonaq qalmağı yadımdadır. Ortada ağ paltarda Ağa Seyyid Əsədullah, - atam İzzəddin Əyyubov Məşədi Hüseyn oğlunun qeydləri, onun əlyazmasından olduğu kimi verilir, - “o, həzrət Əbdül-Bəha tərəfindən həm mübəllig, həm də Əmini-Sandıq, yəni yiğilan ianələri və Hüququllahu (xums və zəkat kimi-redaktor) Sərgər Ağanın hüzuruna aparmaq və və eyni zamanda təbliğ ilə məşğul olmaq üçün göndərilmişdi”.

Azərbaycan Bəhaïlərinin Milli
Qurultayı, 1927

Bakı bəhailəri

Balaxanı bəhailəri

Mirzə Ələkbər Sabir (1862-1911), Az görkəmli bəhaili rəsi ilə laqdaş, məclis 1-ci rd Kərbəlayi fərovla Dinin prinsipini tez-tez müzakirə və Hədiqə Cəfər söyüdəyin görə, bəhailiyi qəbul edilir. Kita məsləhətindən Kərbəlayi fərovla Dinin prinsipini tez-tez müzakirə və Hədiqə Cəfər söyüdəyin görə, bəhailiyi qəbul edilir.

Akademik Heydər Hüseynov atamının Tibb universitetində oxuyarkən (1935 - 1939) ona fəlsəfə nnindəndən onun say sində atam, Sovet dövrü üçün səciyyəvi olaraq, ateist kimi bəhədən di Hüseynin dərin dini və tarixi biliyi və bir çox diləri bildiyindən, heç də

onun söhb tl rini dinl m k h m n d
mührərib

alman sg rl rinin h tta Qavqaza g
edirl f ondan Kitab`i- s sas n bu mührərib d

Kitab-i- s d (K90 v s h.121-d mührərib 1 rin
tarixind n 80 il vv 1 göst rildiyi kimi, (sahill ri! Biz sizi qan içind gördük v
üstünüz ç bu bir d f d olacaq. V Biz Berlinin
ah-nal vv lc d n veril n x b rin
hiss si h yata keç . Bu m s 1 y il ,
Kitab-i- sd il n tic l n c yini
gözl m k q ra lir... Sonralar onun B hai Dinini q bul
etm sind bu uzaqqör nliyin d az h miyy

Əbdülxaliq Yusif, b hai, xalq Vahidin
mü llimi , "Vahid" l q bini ona ver .
O zaman görk mli rind n biri, özünün h yat
t rzi il nümün idi.

Hüseyin Cavid (1884-1941), - d görk mli
nümay nd si, , dramaturq, tarixi v f ls fi mü l-
lifi, s rl ri b hai prinsipl ril dolu bir müt f kkir - b zi m lu-
matlara gör Almaniyada zaman B hai dinini q bul
rl rind B hai prinsipl rini t r
nan": g r, daha m sud
-b r", "K ss h r kim tökül n qan izini, qurtaran
dahi odur yer üzünü" söyl rind n birini "...Nuri
B ha" il bitir

Halbuki srimizin vv lind Turan
n bu haqda heç bir m r
t r fd bs olunanda o m kt
iki dost - r
ail üzvl ri haqq da oldu.

n yaxın dostu olub. H min
r c Qasimov, - m kt bd mü llim
gör t ltif olunub
v h diyy b v fars dill rini
mük mm l bilirdi - hid olub (bir q d r sonra bu
m s l y toxunaça nl rinin" iki iki dost!

onun çox z rdi, gözl ri d h
riman N rimanovun heyk
Hüseyen Cavid ail - komani
m n t svir ed rk n ür

Professor Rafael Huseynovun "Vaxtdan uca" (1988) göst rildiyi kimi, dramaturqun h
hail rin bir-birini salamlayark n
"Allah-u- lal si çox
maraqlıdır... 1989-cu ild bizim evd A dan musafirimiz
olan az rb kp r Naci, b
Leningrad Universitetind n t l b ik n Sibir (evl rind onun
rit indi d xatirimdir) sürgün
Sürgünd o Hüseyen Cavidl

üst m rt b l rind 1 x
onu d ft r v faktiki olaraq bu da onu Sibir

l rini
ail miz v m n söyl bu m xtlikd n,
gec d olsa, m t maqla o, m nd indi d onun d yan tin büyük
qipt etm kl b rab Görünür h yat onu o q d nd n f rqli olaraq,
bel bir t mimi kec r halda m nd
köhn

Aşqabad Bəhailəri: Sağdan 1-ci (ayaqüstə) Mirzə Ələkpər Naci, yanında isə onun xanımı. Oğlu (Naim) və qızı (Qürrətüleyn) isə onun yolunun davamçılarıdır.

Üzeyir Hacıbəyov (1885-1948), Az professional musiqi incəsətinin banisi, Xalq Artisti, publisist, dramaturq, pedaqoq və ictimai xadim, akademik özünün sərlərinin birində ("Ordan burdan") dərin hörmətlə Bəhai Dininin tərəfəndən maarifçilik meylini qeyd etdi və təriflədi.

Ağa Musa Nağıyev (1849-1919), mesenat, XX əsrin ikinci yarısında

n v	təninin xidmətdə öncül yer tutan,
n b z yin	bina, o cümlədən məktəb və 4
x st xana	v kilməxərcinin
böyük hissini öd	milyonçu, bu kimi məlilliyi
1908-ci ildə	rəfindən yüksək qiymətləndirilir -
orden və medallar ilə t	nəldə etdiyi gəliri

mill tin t r qqisin s rf edib. M hz bu s b bd n d B hai Dininin
Az rbaycanda vus t almasında onun böyük m
B hai , h tta sonralar B hail ri Ruhani M hfilinin f xri
üzungü olm .

Musa in n v si Dilar F r
in v laq n 1919-cu ild Musa
r s
m hk m sin müraci ti diqq ti c lb etdi. (1905-ci ild
pul müqabilind azad etm k m qs di il
y ni 28 mart 1907-ci ild b hai qa
r smi b hai k bini- lam Hüseyen K l ndar t r find n
r K rb yev, M di Baba S m dov v
Mirz r M mm dxa - k silm v 95
di. B hai k
sonra izdivac r h min günd n ölü n kimi onlar
birlikd ictimaiyy t qdim
. Dövrünün demokratik prinsipl rin istinad etm si - h r

r v r s l ri n z r
-dövl tin b hai Müq dd s Y
t xmin n 1/6 hiss sinin, notariusun v (Mirz
Abdulla Xalıq Yaqubzad v s.) iddia t l binin t min edilm si
t
hai Ruhani C miyy tinin (Çadrovaya 22 nda –
indiki Mirza si) r dr M.Tahirov v
katib Z rg rovun qolu ç n d iddia t l bini t sdiql yir.
min dövrd Hay h zr t
bdül-B l bini t sdiql y n qol v möhürü
olan s n d öz növb sind ra
Agentliyi” t r find riya -konsulu t r find n
t sdiql n din ol -cü il

Qanununa sas n b sdiql v r s liy iddia
t l bi t

Tiflis M hk m 7-ci sah sinin 25 iyun 1919-cu ild ki protokolundan b hai Mirz r M mm dxanovun bu m qs dl F 1 stin s f ri v onun Musa 1 30 ilin ta d nl rinin müdürü v son xsi katibi ni eyni m duqca n, 1914-cü il Tiflis polismeysterliyi reyestrind sas n b hail r öz dini ayinl rinin s rb st h yata keçirilm sin icaz

Az rbaycan M sind ri
t n dd B münasib ti t dqjq
(y ni müst qil bir din n di il
h 1 1919-cu ild t

vi M hk m sinin protokolunda qeyd edildiyi kimi, Rus hökum tinin icaz si il Az rbaycanda b hail r bütün v t r, t evl ri, Mü-
q dd - s" v -

d dözümlülük statusuna malikdir. Bu is Az nunlar
Toplumunun qüvv d sdiql m si n tic sind mümkün

rb layi-C f
rqli v r s y olaraq,
var-dövl tin 1/16 hiss sin -
qam is 13 yanvar 1910-cu ild hail rinin "Ruhaniyye"
C miyy tinin t sd sind Musa Na
bu maarifçi c miyy tin t
b hail bu adlar iç risind
göst rilm si, 19 yanvar 1909-cu ild hai ibad t evinin
t stiql vi
M hk m sinin 17 fevral 1920-ci il q sas n B hai Dini

müst qil din kimi t n hay t iddia t l bi tam t min
* *

Atatürk Qazı Mustafa Kamal Paşa H zr t B

bdü-B ha Abbas il idi. Onun mülahiz l ri B hai
Dininin prinsipl ri il dolu idi. O, sülhün yer üz rind b rqrar
tütün "Vahid, düny vi, evrensel dinin" v h tta "Birl
Dünya Dövl tinin" z ruriliyini qeyd . (Bax: Boyuk
Nütük, Child 2, s h. 322-323 v 713).

Şair Mirzə Əbdülfədir İsmayıllzadə,

, 1860- ild yeni t limin Az
k ndind , h mçinin, f aliyy t göst rirdi (O,
Müslüm Maqomayevin m
v Rusiya imperiy
böl Az rbaycan imali hiss sind yeni dini
r tl . Dinin görk mli
Az rbaycanla da . M hz buna gör dir ki, indi d
d Maraql -
miyy td babil -
yük ks riyi tin is yeni dinin mahiyy tind n x b ril rinin ol
lif 1 r baxmayaraq, babil rin
(b hail rin) maarifp rv r, m d ni, elm v t hsil qiyim t ver n
st kl m l ri onlara münasib td
h tta t ssüb

t r qqip rv r v r. B lk d
buna gör idi ki, maarifçilik, t hsil v t rbiy b hail rin
köm yind n imtina etmirdil
kimi, müt f münasib tl ri, h mçinin,

* **Bunu yaxşı** bil n b zi ruhani h mv t nl rimiz indiy q d r (onun B
tütün) n slind n olanlardan bel yir - m scidd onlardan
birind n n zir bel q bul etm b hai n v l rind n birini babi adlan
O, kommunistl mollalar ondan 1 ç kmirl r...

b haiy rbiy sinı bir
sübut edir.) etibar etm si d

M n vi s rv tl rimiz v örn k m nb yimiz olan, keç n srin iki n
m rimizd n birinin b hai olması v dig rinin is
lliml rind

bdülq) b hai olması v yaxud Az Türk
al minin ka sahibl rinin - f meylli
ya ür kl rind r t b sl m 1 ri ri bir an da
1 ri k nara qoyub (h xsl rin s rl rini v ya m ll rini
t dqiq etm k kifay tdir, bu is mü yy n qabiliyy t v
insaf t 1 b edir), bu m s 1 y layiqinc qiyim t verm k üçün m g r
y vadar etm m lidirmi !?

Lakin müasir m n vi s rv tl
n m zil rinin h tta b hai
ail 1 rind si istisna olmaqla) bu m s 1 y
bigan liyi v ya bunu etiraf etm m 1 bizim öz
c miyy si ümidl rinin nikbinlik
d r c sini, t
100 il vv n beyinl ri c lb ed n B hai dini indi, yüks k

da t K rb layi mran
(ilk b haisi) d 1914-cü ild onlar H zr t
bdül-B ha Abbas kkada ziyan dil r.

*Atam Əyyubov İzzəddin Məşədi Hüseyin oğlunun əlyazmasından
olduğu kimi verilir. Hayfa şəhəri Mart 1914-cü il. Həzrət
Əbdül-Bəha və zairlər. Yuxarıdan (arxa sıradan) soldan 4-cü
(əllərini bir-birinə birləşdirmişdir) Şəkili Məşədi Hüseyin Əy-
yubov (Əyyubovların ruhani atası), yanında solda Balaxani bəhai
Kərbəlayi İmran, sağdakı isə Aşqabad bəhailərindəndir.*

Babam M di Hüseyin yyubov v r üçü eyni
dirl r. Az ilk b hail rin-
d haya yön
hai, Hz. B rind n biri olan

Mirz

1882-ci ildə Bəhai yüz bəhaiinin top-
öz icra etməri üçün Çadrovaya küçə sind ki
(indiki M.A. Əliyev küçəsi) 216 nömrəli bina.

*Keçmiş Çadroviy küçəsi 216 (indiki Mirzağa Əliyev),
1882-ci ildən Bəhailərin Müsafirxanası*

Bəhai Mərkəzi kimi fəaliyyət göstərən bu bina sonralar müsafirxana ilə . Burada müntəzəmlə olaraq görlər, xlaq adərsi, mənvi-ruhani mövzularda məlumat keçirilir, Dinin tarixi, Müqəddəs və dualar öyrənilirdi.

Uşaq və cavanların əxlaq-dörsi heyəti. Bir qrup b hai,
1924-

y tind , m

-cü

– qeydl r onun

üst

, K rb lay

(m

-cü Orucov Nur ddin

q bi il m

idi), onun

üst B hiyy

sirin

g l c k h

-ci Röv n

M

yyubova, 3-cü Kitabullah. II c rg :

C f

f r – m clisd

3-cü v 4-cü

soldan II c rg d : Kamil v

Yaqubovlar (Kamil-

- vv r

nin (1937-ci ild hid olub)

–Ruhiyə xa G nc li Tohidin, S lt n t

K mal

ana

dan 5-ci

h rli v ya südçü l bi il m

		hid olub.	
Ayaq üst	da I-ci Valid	-	
-cü Nuriyy	-	-	
S yyar	-	t	
akademik), 9-cu Qüdr	1 c yin kimya üzr alimi,	1 c yin h kimi),	
10-cu Ruqiyy	-ci	-ci	
Z b rc	nc d g 1 c yin M hvil üzvi), 15-ci	n k narda duran M hfilin	
s dullah Yaqu	-ci	-ci	
Yaqubov, 13-cü K	-	rin	
quca	-	-	
sürgün edildi), 5-	ngiz Ba	xr nd	
edildi), 7-ci Orucov Münib Mirz	kild indi d h	rind n müsafir-	
xana	. H	kild g 1 c	-akademik v
C.Cab	n “Sevil” filmind	- az -	
vax	Mü llfin bibisind n solda 2-ci) da g nclik		
ma	mini görm	ri h rd	
olan evind	d f l rl	tl rini m n d	m.
Süd	vv ll r mü	yib.	
	kil nl rin ks riyy tinin ö	v v n tic -	
1 ri indi d b haidirl r....(B hai ail sind böyüy			
özl ri s rb	kild	n seçirl r).	
Müvv qq		hid-	
1 rd n olan,	, H zr t B	h vvaril rind n bi-	
ri, Mirz	h mm d V	kild	
görm k olar –	yyubovun qeydl rind n .		

Az rbaycanda Sovet hakimiyyətinin qurulma
sonraları bir müddət bəhai q d r v
heç bir təzyiq məruz qal-
. Məmməd Füzulinin irlərindən birində “Ey
Allah” kəlməsinin “Ey il və zədən kommunist
ideoloqları babilik ilə laqdar hadisələri də inqilabi hər kat
kimi qələm rəccübülsü is odur ki, indi d
yeni və müxtəlif informasiya və müəsir Bəhai mənbələrinin
bəziləri hələ -də köhnə v
bəsit məlumatlara arxalanaraq Bəhai Dini haqda həqiqət
olmayan fikirlər yürüdürlər.

Aşqabad Bəhai Məbədi

Mahtumquli Fraqi

(Abidənin yerində dünyada ilk bəhai
məbədi olmuşdur)

v muzeyin

b hail rinin, sa-
s n, , Tiflis, Mosk-
va, Lenninqrad, Xarkov v
s. h rl rin Ruhani
M hfill ri v b hail ri il
laq 1 ri ol .
Haifa il laq 1 r, sas n,
vasit sil h yata
keçiril r

XX srin
vv ll rind
razisind n icma

dünyada birinci B hai
t Evi di.
Sonralar müsadir
t Evi h rin ks r

evl on minl rl halinin h -
-ci il z lz l sind n bir q d
möht m bina, Sovet hökum ti dövründ 1963-cü ild
ndi h min yerd gözl nil n
Allah Elçisinin - növb mb rin v g
m qabaqcadan x b r ver n ilhamlanan
dahi Türkmen , musiqiçisi v müt f kkiri, d
mistik t f kkür sahibi Mahtumquli Fraqiy (b zi m lumatlara
gör 1730 – 1780) abid .
göyd zin rin lind dir. N q d r
mistik olsa da, Türkmen d siki Mahtumquli,
növb ti gözl nil n Zuhura iki
y ni “Xan y (Asqabad “Turkmenistan” n
1994, II cild s h.197) v hriban m geldi...”
(“Mahtimquli”, A nistan” n 1992 iyul,
I cild, s h.225)-d d
Nizami G nc vi kimi, Lam kan t r find n hiday
vv lc “...Ummati
söyl y ufi-
irl rind nd

Gorun Huseyn Mirzany
Haka yazar arzany
Yerl r urar lerzany
Ysrafyldan uyn dorar.

Huseyn Mirza Mirz , y ni H zr t B haullaha
r dir!
ir, slind m hz bu bir b nd, onu ondan vv l
g l f kkir v rd n, b sir t v k ram t hlin-
d n f rql ndirir, g l c yi daxili gözl görk kd onu bu gün

q d r misli olmayan el bir s viyy y n müdrik r
onu d rk ed bil r, n d sadiql r onu anlayar”.

Mirz ziri, Nur vilay tind n olan, Mirz
Ab l
qeyri-adi biliyi - alimliyi il sonralar B haullah
(Al r m malar m clisl rin-
d kk b dini m s 1 l r q g tir r, “ix-
tilafda olduq s 1 l ri izah ed rdi.” Odur ki, O, büyük
maraq obyektin hm t
ged rk n, o dövrün ad tin r find n h min
v zif ni tutmaq t klifini r zir is : “Onu
özün qam ona layiq deyil... Onun t
yükş kdir. M bilmir m, lakin min m ki, O
Onun fikirl ri bizim
fikirl rimiz b nz

-B ha bu münasib tl : “B z n Müq dd s Ruh özü
ir q l m verib onun fikrini yön ldir”.

Hafız is
h tta o yerl rin müq dd sliyini göst r r n ha-
dis l ri t rin m vv lc d n duy-
nin t rifl r söyl m

Ey s h r yeli, g ,
n f tirli et!

S bizd n h r an yüz d f salam de,

S si v

gör c ks n.

Hz.Bab Molla Hüseyin müraci tind : “B z n Ruhül-Qüds
rin dili il el m tl bl r deyir
ki, çox vaxt onlar özl ri d sl m qs di v h qiqi niyy ti bilmir-
l r.”

bütün qit l rd b hai t Evl ri :

ABŞ, Wilmette, Illinois. Məbədin tikintisinə 1921-ci ildə başlanmış və 1953-cü ildə başa çatmışdır. Hündürlüyü 42 m və günbəzin diametri 27.5 m.

Kampala, Uqanda. Hündürlüyü 39 m olan məbədin tikintisinə 1958-ci ildə başlanılmış və 1961-ci ildə başa çatmışdır.

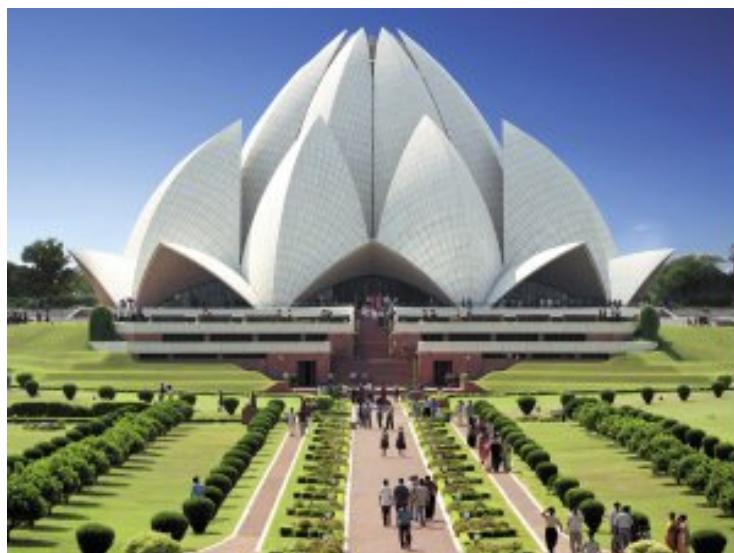
Avstraliya, Sidney. Hündürlüyü 38 m olan məbədin tikintisinə 1961-ci ildə başlanmış və 4 ilə başa çatmışdır.

Almaniya, Frankfurt, Langenhain. Məbədin tikintisi 1964-cü ildə başa çatmışdır.

Panama şəhəri, Panama, Məbədin tikintisi 1972-ci ildə başa çatmışdır.

Apia, Samoa, Künbəzin hündürlüyü 30 m olan Məbədin tikintisindən Malietoa Tanumafili II, Samoa Kralı (1913–2007) tərəfindən başlanmış və 1984-cü ildə başa çatmışdır.

*Hindistan, Delhi, Bəhapur. Lotos məbədinin tikintisi
1986-ci ildə başa çatmışdır.*^{*}

* B hai P laq dar 2 500 adam tutan
bu m b dd 4 il rzind bir neç d f r d f d lif
dinl rin nümay nd l rini gördükd bel möht m göz l v kanda müxt lif adlarla
t v l ri insanda t mamil
thind olan hiss sinin hündürlüyü 40 m-d n bir
q d r çox v 9 hovuzla hat l ri özün c lb etdiyind n, dünyada
Luvrdan sonra ziyar hai m b dl rind
rk lif tikilil r n z rd
– x st xana, yetim v ri, kitabxana, m kt b v s.

Çili, Santyaqo Bəhai Məbədinin tikintisinə 2010-cu ildən başlanılmışdır. Qeyri-adi memarlıq həlli olan bu məbədin gecə görünüşü göstərilmişdir.

Tehranda tikilişi nəzərdə tutulan layihə

Ümumiyy tl t Evi g l c kd 123
m nt q d b hai m b dl rinin tikilm si q
Onlardan birinin d si n z rd
layih si d smi
t sdiql nm si verilir.
H 1 si üçün bir çox yerl rd torpaq sa-
h 1 rk zin çevril-
yy t Evl
m kt bl r v kollecl r, universitet, qocalar evi, x st -
xana v s. tikil c t Evl ma-
yaraq, h t

Faci li 1937-ci ild , bütün müt r qqi NKVD
t r find n t 'qib edilm si v c za f lak t
bütn ruhanil r v el c d b hail rd n yan keçm di. -d
40-a mövcud olan b hai qanundan k nar .
1937-ci il 13-d n, iki-üç gec rzind
B hai Ruhani M hfilii v B hai Ruhani M hfilii,
bel likl 16 B hai h bs di. Bu günl rd DTK-in
arxivind n ld etdiyimiz m lumatlara sas n, b hail r 20 il
rzind daima izl nib v mühakim f rin h 1
20 iyun1929-cu ild h bs edildiyi m B hai
Ruhani M hfilinin s dri Z rg nulla Abdul
katibi X lilzad Mövsüm 1930-cu ild mühakim olun
v tutularaq 3 illiy c rg sin gönd rildikl ri -
deyilir:
nra Z rg nulla yenid n b hail r ara-
a ks rl laq 1 rini b

Əsədulla Zərgerli.

Sovet dövlət sistemi tərfindən
məmələyə rəncam
Bəhailrin fəaliyyəti
sonra iş
tamamilə mi
qlar, məhfili rəd
daxil olmaqla, 14-21
oktyabr 1937-ci ildə görkəmli icma
üzvləri rindən çıxıb
Sibir sürgün yə, Mina
Qasimova- Mina
tərtib etdiyi cədvəl bax), bəziləri
is Qazaxstana sürgün qırıbın 37 günə rzind
1937-ci repressiya ilində bütün mülk və
mal-dövləti ri müsadiril

Kisllovodsk, müəllifin babası, nənəsi və dayıları

“1935-ci ild
Kislovodskda istirah
Lasker buraya g lir, sonsuz d r c d
çempionu m h

ri il birlikd
ki, Emmanuel

birsizlikl gözl yirdi. Bunlardan biri d
g 1 c yin professoru g , - qibi il
heç-heç ff qiyi t idi”.
(

zeti. 27.02.1980. 1938-ci ild q
ka” v s. m rk zi q zetl rin qalibi v O
aforizml dan m v
güld n z y rdi.

Birinci katibi) müavini, nralar Leninqrad
Vilay t Komit indi d Ukraynada
h -ci ild “xalq
ni” kimi Sibir misi
rib oxudan)

F r c C f rqlu (mü , Ruhani
M hfilinin s dri, ilk hid edil nl rd n biri idi (birinci
b haisi olan Q dim b v fars
dill rini mük mm 1 bil n F r c bu dild
orijinal Müq dd rcüm ed
m clisd kil Az rbaycan dilind
guman ed r. O, “Kitab-i- s”i ilk d f olaraq Az rbaijan
dilin t rçüm

Bu günl rd DTK-nin hlük sizlik Nazirliyinin)
arxivind n ld etdiyimiz m lumatlara sas n, r smi ittiham “xalq
ni” – “ingilis c susu v ”Bakinskiy Raboçiy” q zetin iftira
B dem kdir? H min

materiallardan m lum olub ki, bu q zetd 1937-ci ilin avqustunda
b hail r qal smi ittihadma "Sovet-
partiya t smi riz hail n Sovet
n ks- t
xatirin " dem hail rinin (26
d r müxt lif s n t sahibl
ft rzind -ci ilin
üz rind tez-t l

y qin ki, g 1 c kd , 1956-
b hail rin b ra b bl rd
20 il F r heç bir m lumat yox
idi. yüks k v zif li xsl r , h tta BMT-y q d r bir çox
m sonra ona b ra t
s n d . "Xalq ni"nin ail si ,
G nc d n, Salyandan, v B rd d n olan bir çox
b hai ail 1 ri kimi, bu qorxulu , v
istehza v m z mm tind n azad r.
v üz dönd qohumlar is - laq 1 rini
b rpa etm y ...

Çox xarakterikdir ki, qabaqcadan n z rd
h bsl rd n b hail r gizl nm yib, h tta onlara - h bs olunanlara
qibt edirl r. R sul Xasiyev h bs ail 1 rin
ç k rk n, dey r ki, " xt o ki, bu Din namin
h ", bir kimi o özü d s birsizlikl o
günü gözl yirdi. Bir aydan sonra o da h bs i. h bs
edil r k, Sibir gönd , ya da itkin r. 1938-ci ilin
B hai M rk zinin (XIX crin r smi
s n dl ri indi d qorunub,) dövl t t r find n müsadir
. (Bax: Manaf Suleymanov " rim, ,
gördükl rim, Az rn , 1996). Hal-h , yuxarida fotosu
min binada yerl .

M

N , c.319) h min bina haqda m lumat
verm kl b rab B
notarial t smi s n dl r indi d
Onunla, söhb tl rimizin birind (Biz h mkar idik, eyni institutda,
Az rbaycan Neft v yirdik) hai
dini v b zi m -d
söyl dikd o, m n mülayiml v gül -gül
sl h dü....

1956-ci ild veril n ümumdüövl t b ra tind n sonra t dric n
qorxu hissl ri v mü yy n t zyiql r baxmayaraq, b hail r
bir yerd y imkan tapmasalar da, müxt lif
m nzill rd 10 n f r q d r . Sonralar Ruhani
M hfil f aliyy t göst rm y . Seçkil r keçirm y h 1
imkan yox idi. Ruhani M hfil öz gizli s sverm yolu
il (m l g l n yerl r) yeni üzvl ri t yin edirdil r. M lum
s b bl r gör M hfil üzvl rinin 9 n f r deyil, az seçm k
m cburiyy tind . M hfil üzvl

Bayramlar böyük qorxu
b binin ad gügü
rdi. Bizim ail n n ml bir h y td

M.Hüseyin küç sind -64-cü ill rd ,
h 1 n (9- hail
n z rind n gizl tm k üçün küç nin o biri t r find 1 n
qonaql y t girm y
ed rdim. H min ill r Londonda I Beyn Ixalq B hai konqresind n
t Evinin ilk seçkisin h

1981-ci ilin qara buludlar yenid n b hail rin üstünü
v DTK t r find n bir günlük h bsl r . Dosent
smulla F r (mü Moskvadan g l n
xüsusi bir m ktub hfil s dri kimi, h bs edirl r. Tam
üçün onu birinci d f polkovnikl
rti olaraq ev
sonradan ikinci d f d b b
n yen d r, Dosent s dova S riyy v
Dr. yyubov zz ddin Hüseyn o.- atam yerind n ,
x b verilm d n oturdulub . 7-8 saat
dindirib 10-12 s hif lik izahatlar . Onlarda bir daha
ev hissl ri (!). Onlara bu h bs
bir adama da olsun söyl m yi r.
Yenid n dostlarla ri, h tta b hai qoh evin
getm y v telefon vasit sil "Allahu- bha" k lm si il
salamlama a . Bir müdd t sonra DTK-i
s dri V.A.Kruçkov Moskvadan M rk zi televiziy il
birind dey c k: "Dövl t T hlük siz Komit si heç bir vaxt dini
m s 1 l r "(?!). Atam Izz d -qorxular
n tic sind uzun müdd t h min m s l
(baxmayaraq ki, m n valideynl riml bir m nzild
neç n h min gün onun
p b bini dem s d) indi d
Yenid nqurma dövründ n sonra, razisind ki c miyy tl r
v b zi xarici ölk l rd ki B hai il laq l r b rpa
edildi, 1988-ci ild n b hail r Moskvada v qabadda, h mçinin
v Kievd f . c miyy tl laq l r
Moskvada olan b hai B ha ddin Orucov vasit sil) v
qabadda, ilk qonaqlar -- Mirz l kb r Naci, qabaddan (o,
Hüseyn Cavidl sürgünd , onun fikirl rind n,
güz biz b zi m lumatlar söyl) v Muz ff r
Namdar, Finlyandiyadan - lar.

Müz ff r Namdar klif edil n neft
nazirliyind ki m sul v zif d n imtina edib, ö xaric -
t qs di il yad ölk d min cür ziyy tl -
m günl rd DTK-in arxivind n ld etdiyim
n lumat ld etdim;
1937-

s hai – Nusr tullah Namdar g lib. O,
iç h rd hv
etmir ms , fransiz dili mü llim si il) evl
li, 51 il vv 1 h
ütün bel bir qorxulu za lir.. Bel r
Az hai Dünya m rk zi il yegan laq
vasit si, ümid v sevinc m nb yi olurdu...
xarici s f rl r - Finlyandiyaya, Hindistana, y ,
Türkiy y v minl rl b hail rin yerl r
. mühacirl r A -dan, , r d n,
, Yeni Zelandyadan, Malayziyadan, Filippind n,
Türkiy d n v lar.
B hai Az Dini r si il ilk
laq si 1980-ci ill rin olm . O vaxtlar 50
n f rd n b hai v b haizad . Onlar q rara
ki, b hail rinin Ruhani M hfilini t sis etsinl r
-ci ilin nci c hdd , 50 illik
intizardan sonra, yenid n bütün b hail
Ruhani M hfilin seçkil r keçirilir.

Baki Ruhani Məhfilinin üzvləri, 1990

60- rd f aliyy t göst r M hfilinin yegan üzvü
(Mü kild m rk zd lind
Ism`i-Əzəm) sanki, bir estafet , bu
vaxta q d man tl rl b rab r, hfil
inki bu günü gördü, h
nclik h v si il , bilavasit rd n böyük
f rdi. Ya , yegan rus mill tind n olan üzv
- 1- -ci)
dig r bir b hai il eyni s b hai qanununa
gör m hz buna gör yenid f
üstünlük milli a n icma üzvin
verildi. Onlar bu günün g l c yini minlikl bilir v
gözl yirdil r.

Bəhai dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru

rd

miyy td

q d r h yati v

Fürut n bir neç dili, o cüml d n
az rbaycan dilini bil xsiyy
t d

Dövl t Universitetini 1937-ci ild - alim,

müt x ssis, bir neç
cüml d n, bir neç W- 0Đ ,đRÑ7DI! ` x s @Ó s %

*Azərbaycan bəhailərinin I Qurultayı, 1992-ci il
Bakı və Gəncə bəhailəri*

Bu məqsədlər tarixdə ilk defa olaraq, Bəhai Dünya Mərkəzinin, Hayfadan Beynəlxalq Təşkilatının üzvü cənab Məsud Xəmsi tərəfindən kildir. Mərkəzdə) və Azərbaycanda ilk Milli Ruhani Məhfili seçilir.

1992-ci ild Azərbaycan bəhailinin I . Xarici
rəsədi və Gəncə bəhaili ri....

Tarix təkrar olunur. 1993-cü ild Azərbaycan bəhailinin II
Amatul-Bəha Ruhiyey

Rəbbəninin (Bəhailinin) Vəlisi ndinin həyat
xsində Dünya Bəhaili Mərkəzinin nümayəndəsinin
ilə Almaniyadan, Hollandiyadan, Fransadan, v
ölkələrdən gələn qonaqlarla keçdiyi yer
fanatiklərdən stəsi edir rə'zalə soxulanlar
bizdən dənd

-
hücum çəkmiş kətəbbüsündən bel çəkinmər. Bu
hadis də çəq qamlar üz... Bizim
anatiklərin bəzilərinin sonrati işçox
ibr tamizdir.

**Amatul-Bəha Ruhiyə xanım
ADU-da rektorun otağında**

,
(Rektor, professor-müəllim Heyyati ilə, daha sonra tələbərlərlə)

Ruhiyey

tətmir, o
bütün qitələrdə
illərlə Afrikada
neç -neç ölkələrdə

ölkəsində müsafir
bərərəsmi
rdə Bəhaili Dünya
Mərkəzinin təmsil
övvləti Universitetində

v S naye v maraq-
r keçir *

Sonralar , G nc , B rd , Sumq , ki, Quba,
v Muxtar 4 y m nt q sind ,
Bala v Bakixanov q s b l rind Ruhani M hfill r
f aliy t göst rirl r. Astara, , Ordubad, Culfa,
, mircan, Lokbatan, rur, , Nehr m,
Qarababa, , r fs , Sis v b 'zi razil rd
is b hail r . Az rbaycan B hai öz
1000-d n çox b haini - müxt lif s n t v mill tl rin
nümay nd l rini H zr t B birl .
H zr -B ha il
rcüm çisi h myerlimiz Mirz r

b hail rind n M sm sl
(yat tarixç si
d air "Bab" ,
1903-cü ild Peterburq birind böyük
müv ff qiyy tl . Londonda göst ril n pyes o
dövrd t r qqip rv r adamlar t r find n yüks k qiyim t
, s alman dill rin r find n
t rcüm b bd n d yeni yaranan Dinin
t r t qibil laq dar olan dramatik hadis l r
rh . NKVD-in lum
olub ki, Az rbaycan b hail rinin SSSRinin dig h rl rind -
Moskva, Leninqrad v Xarkov - hail rl laq l ri d
s dulla Z rg rov Leninqradda olark
Qrinevskaya il

* t etm k v müt rcimlik etm r fi mü llif
qism

H zr t bdül-B ha L.N.Tolstoy v Qrinevskaya il
bilavasit m , sonuncu il is Misird - Port S idd
sonradan o, dini q
laq C lil M mm dquluzad , az rbaycan, rus,
r b v fars dill rini mük mm l bil n Mirz li kb r
(B zi s n dl rd m d
M mm M mm dxanov kimi vasit si
il h

Müh iversitetind
C lil M mm dqulizad irsinin
l

,
H bibr ylinin t dqiqat dair sin B hai
d n rus dilin t rcüm si v L.N.Tolstoya
gönd rilm si, m d sin Tolstoy

olmaq olar v h mçinin, Haifa arxivind bu m
nüsx

Ümumdünya dal t Evinin K rmil ,
H zr t B rdiyi yerd H zr t müq dd s
m . Onun tikintisind b haisi, H zr t
B katibl rind n biri olan Molla K rimin
Usta li f v Usta bala K rimov qar
r. Müq dd s Torpaqda bir çox tarixi yerl r
h mv t nl rimizin v Az il .
H min b hail rin n v v n tic l ri, el c d dig r
d n

Xanlarova-Z rg rlinin “Xatir l r” (-nun
m tb si, 2003) Müq dd s Torpaqda
vaxt qürur hissi keçirirdik ki, bizim
nümay nd l ri torpaq sah l rinin v

tikilm sind r. Molla K rimin
n tiç v kötüç l ri indi d n f al üzvl rind ndirl r.
Bu gün d K rmil , - inzibati , - t miri
b hail rind n bir çoxu h min n n ni davam
etdirir.

- vv lki q dim
hiss si - mb rd n
Mücrü-V siyy mb xilas
etdiyi g mi, arka, mücrü - harada ki, guya kils y aid
m lumatlar qor v bunu
növb ti missiya il laq ndirirl
t dqiqatlar n ticasind m limin
(Qüdsin) 617-ci ild n sas m scidi olan Öm r m scidinin
yerind h zi yahudil r h tta h min
Öm r m scidini söküb, yenid n h min yerd , y hudi m b di
tikm min yerd

bil c yi ümidind dirl r.

Lakin h min Mücrü-V siyy t heç d
mücrü deyil. M nc , bu h min yerd n bir q d r k narda Hayfa
h rind mi t -
klind dir. N inki eyni ölk d ,
h n, çoxdan h sr tind
müq dd s bir m -un 2008-ci ild
kimi qeyd - Möcüz si- il laq dar bu
m s l y
deyill r. Y ni “Dünyanın və ümmətlərin Maliki gəldi”, amma
“Allahi görmək üçün onların gözləri və yaxud Onun
nəğmələrini eşitmək üçün qulaqları yoxdur.“

T ssüfl r olsun ki, bu yegan mü deyildir.
nz r t dqiqatlara bir çox qüvv , adam
c -

v Maqdalina) 1886- 2000-ci ild Misird
qs d
mb rin o dünya haqda bu vaxta q d r
söyl m dikl sas g tirirl r son
m qs , o zaman y hudil r xristian
v xristianlar da öz növb sind müs lman m nb l rind n daha
çox b hr l nm zdil rmi? Bu m ntiqd , g r
m qs , bu yolla B hai müq dd s
dig r ümm tl r üçün
görm k ç tin deyildir.

“Qulağını aç və eşit: fani göz Əbədi Gözəlliyi dərk edə bilməz, ölmüş könül işə ançaq solmuş çiçəklə məşğul olar: cünki hər kəs öz tayını axtarar və onunla ünsiyyət tapar.”(“K lim ti-M knun ”, 10 2000)

“Qoy onlar bu görünüm z s mavi m - “O
məqam ki, orada Rəbb öz Camalının Alovu ilə ölümsüzlük
ağacında işiq saçmışdır; Alqışlar olsun mənim Əbha
Rəbbimə!”(H zr t B haullah, At

sas n, -
olan “İsmi- nin v m dis r , onun
Allah t r find n
q bul olunacaq ” üz rind
k d 1 bir m 1 v
stimuldur.

r bc d n “Ey
Nurlusu” v ya “Ey C
C ” m

Ismi - Əzəm:
“YA BƏHA’UL - ƏBHA” 235-dan
ölk sind 8 milyon
b hai , 182 ölk d is ,

Milli Ruhani M hfill r f aliy y t göst rir. Müst qil Dövl tl r Birliyi ölk l rind 10 mind n çox b hail r son 20 ild , r smi olaraq, yüzd n çox yerl rind , öz

Beynalxalq B hai BMT-nin qeyri-dövl t t ç rçiv sind m sl h tci statusu il f aliy tini davam etdirir. BMT-nin - , h mçinin, v Sosial (EKOSOK), Fondunda (UNICEF) v UNEP (s hiyy üzr proqram), UNIFEM (m s 11 ri üzr proqram) il laq l r . Dünya B hai öz insan ç rçiv sind , ir lil , sosial-iqtisadi , traf mühitin v xlaqi t lim-t rbiy y yön ldir.

1995-ci ild , Pekind keçiril n IV Ümüdünya Formunun d , h mçinin, Beynalxalq B hai Birliyinin bilav sit nümay nd si ki, " vv lki vaxtlar güc idar edirdi v özünün daha kobud v aqressiv b d ninin v xüsusiyy tin gör üz rind hakim idi. Lakin zaman d , gürün bir t s m r , intuisiya, v h mçinin daha güclü m h bb t v xidm t kimi m n vi xüsusiyy tl r ona üstün g lir. Bel likl , g 1 c k era rd n daha yüks k d r c d yön 1 c k, daha d qiq des k, bu el dövr olacaq ki, v m d niyy tinin "

BMT Beyn lxalq
B hai Birliyi b riyy tin m sk m s 11 ri
1996- ilin iyununda Türkiy nin h rind keçiril n "Habitat-II" zirv b yanat .
148 mill tin nümay nd 1 ri, 25-d n ölk 1 rd n 150 b hai, o cüml d n 4 n f r Az rbaycan b haisi edirdi. Qeyri-dövl t t hökum t nümay nd 1 ri il birlilikd

həm prosesi və həm dən ticəni təbrik edib söylər ki, buna
ki məməgələcək tərəqqi və dərəcə üçün yeni
imkanlar açacaq və bəlkə də bizim cəmiyyətinə və tə-

il yeni dövrün universal prinsiplərinə sənəmə həbbət, sədaqət, səmimiyyət, qonaqpərvərlik, təbərək, dalı və
birlik ictimai bütövlüyü aparacaq və heç bir cəmiyyət
mövcud ola biləm z. (Bu və rəmətələr "ONE
COUNTRY" Beynəlxalq Bəhai Cəmiyyətinin Bülletenindən,
1995 və 1997 illər istifadəsi).

BMT tədbirlərində edərək, bəhailər ümumi
lədə edilməsinə. Bundan sonra, bu onlara
ictimaiyyəti öz Dininin ilə etmək verir
ki, onun da səs prinsipi -bütün bəriyyətinə
səy göstərməkdir.

Bəhai Dininin üç əsas prinsipi bunlardır:

- Allah birdir.
- Bəriyyət birdir.
- Bütün dinlərin birdir.
Digər prinsiplər:
 - Bəhai Dini və Onun məbərlərinin birliyini qəbul edir;
 - azad fikirliliyi dəstəkləyir;
 - həqiqətən heç bir vəhclə məmən müstəqil;
 - təyin, və bütün növələrin pisləyir;
 - bütün ruhani təlimlərinə sənəməqsəsi dini sülhün və min-nailiyyətlərinə görür;
 - elm və dini məmən, çünki bu nizama mütərəqqi ictimaiyyət yeganə və nə kamil təməlidir;

- B hai Dini v b rab r hüququnu q bul edir;
- icbari t hsil prinsipini t tbiq edir;
- ifrat v ifrat l edilm si göst rir;
- insanlara xidm t ruhunda görül n Allaha s viyy sin d k yüks ldir;
- dini xadim institutu (m s.) 1 edilir v rin h val edilir;
- mill tl r ünsiyy td xüsusi köm kçı dild n istifad edilm sin ;
- üümümi sülhün v göst rir.

“H qiqi din elml Ancaq bir gerç klik var, elm v din, h r ikisi, bu gerç kliyi ara köm k edir. H bilik verir. Din vasit sil bizd sil edil n k r vasit sil r ikisi birlikd , c miyy tl rimizin müxt min etm k üçün maddi c h tl rini ehtiva ed n bir yolla onu t tbiq etm y bizi qadir edir.

sistemi mövcuddur- elm v din. H qiqi din v h qiqi elm bir-biril r ikisin ehtiyac var: din olmadan el çevrilir; elm olmadan din mövhumat olur”. (bdül-B ha, “B zi suallara cavablar”, s h.244).

“Bilik insan h n ld etm k h r k sin v zif sidir. Lakin o elml r ld edilm tirsin, daha o bilik yox ki, sözl d qiq t n d , aliml rin v s n rind böyükdür”. (B haullah, Lövhli ri, “Nurlan” n 2004, s h. 50)

“Mövc r
böyük y m srd nec böyük bir
t r r ye tl
r. S nayel v nib. Elml r,
ixtiralar v k r çoxal
r qqi v buna gör d ,
lb tt ciyy l ndir n m ziyy tl r d ,
eynil nm li v lidir”.

(Abdul-Baha, Promulgation of Universal Peace, US Bahá’í Publishing Trust, 2004, p. 470)

Dinin Mühafizi ndi r v m s l l r
tamamil "Bizim heç birimiz - n
ür yimiz, n sözümüz, n d m limizl dövl t v
hökum tl rin siyas t v mübahis l rind i m liyik.
Biz bu haqda h tta heç fikirl m liyik."
"
Q rbd rh l sind rqd , el c d
h miyy li
B - f rdi möminl r, el c d
bütün icmalar - yerli v milli - t
siyas tind tl ndiril bil c k ist nil n
f aliyi td
Hz. B td deyildiyi kimi:
"H r halda Allah Onun s xav tind n rica
etsin v ncir v qandallardan azad
onunla birg olanlara y
lt y

ed n, bütün b riyy t bütövlükd toxunan, durmadan h yata
keçm y lil y riyy tin birliyin

mane olan bütün mane 1 onu b db xtlik v
iztirab kür sind ridib bütövl si il
g - h td n
birl si. B riyy t buna nail olaraq bir b d n b nz y c k,
lakin onda h yat ruhu olmayacaq. Sonra bu vahid b d n h yat
ruhu verm k z rur ti olacaq - sl birliyi v ruhaniliyi b rq rar
etm l c k ki, bunun da ali t zahürü Büyük Sülh
olacaq v bu v zif b hail rin üz rin hail r ki,
td v m qs kild rin
m l ed r k v tl ndir n gücün inanaraq
yer üzünd lt n
yiy 1 nm bununla da b di h yata

D n büyük prosesl r a qs din nec
t dric n h yata keçdiyinin bariz nümun 1 rini göst rm kd dir.
M s l n, son bir neç ild :

- Dünya Dövl ti. London "Financial Times"-da "And now for a world government" ("V indi Dünya Dövl ti")

laq :

<http://www.ft.com/cms/s/0/7a03e5b6-c541-11dd-b516-000077b07658.html>:

- Yeni Dünya . 160 il bundan vv 1 B d
sind Yeni Dünya Dövrünün g elan
. Bu termin 150 il sonra m hur dövl t
xadiml rinin v aliml rin (f rqli mahiyy
da) dilm y . (m s. M

nadze v ya

Ukraynadan, Vladimir Strele kiy, futuroloq.). Bu tarixi
m qs din nail r;

- Düny - t
mərkəzində olan qədim Çind, Pekin
- Ümidlərin birliyi”;
- ruriliyindən
söhbət Dmitry Medvedev L'Aquila,
super milli
valyutadan istifadə etmənin ilk nümunəsinə “Global cəmənşin Birliyi” (united future world currency.”) 8
Dünya ölkənin liderlərinə “Müxtəlifliklərin Birləşdirilməsi” sikkə üzərində həqiqi
prezidenti “bu rəmzi göstərir ki, biz qlobal maliyyə necə də bir-birimizdən laq” lpronina@bloomberg.net v
http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601083&sid=ae_FVNYQpByU4
Həqiqi ölçülü bilgilərin və
riyətin ruhani və material biliyinə mbərlərinin məqsədi bəriyəti cəhət etmək və onu irfanlaşdırmaq kimi və
bəriyətin sülh və min etmək üçün lazımi vasitələri təklif etməkdir. Bildiyimiz kimi, kamil insan üçün 3 növ tərbiyə vacibdir - fiziki, humanitar (elmi) və mənvi (ruhani). Bu mövcud tərbiyə növlərinə kənardan olanlar xaricindən insan görkəmində olsalar belə, daxilindən heyvani xüsusiyətlərə tətbiq olunur, belə insanlar bəzən özlərinə ziyyətlərinə rabbərlər. digərlərə dəliklərinə, həttə məzəmmətlərinə edirlər. Kamil tərbiyəninə mbərlər insanlara bu 3 növ tərbiyəni

tövsiy edir v zaman keçdikc yeni ruhani t liml r t klif edirl r. Heç bir insan özü bunu s rb st ed bilmir. Bu m qs dl veril n Qanunlara m 1 edilm si m qs di il , c miyy tl rin
r c sind h nn m
ya Allah sevgisi xatirin m 1 edilm si tövsiy edilir.
Bizim m hdudiyy

zli v inay "Həqiqətən, din, dünya
xalqlarının müdafiəsi və firavanlığı üçün şəfəq saçan nur və
sarsılmaz istinadgahdır; çünkü Allah xofu insanları xeyirxahlığa
yönəldir və pis işlərdən çəkindirir".

Hz.B sas qay si b riyy tin birliyi
v onun t r qqisi ,
t l b olunan al tl r d üz

q ml r
ril n yegan cüml d ("Gör
Allah n rildiyi kimi, Allah

b riyy ti

Dünyada ilk beyn lxalq t - Beyn lxalq teleqraf
t -

Parisd

g kl m , indi
ksin , birl kl m qab t öz
yerini, ç tinlikl d olsa, m kd dir. Yeri
g dis t mamil h yata keşdi.

"B riyy tin birliyi Prinsipi - H zr t B
t liml ri bu m rk zi ox - n sad c dayaz bir
d alic nab bir arzudur. Bunu
sad c

d n eynil k olar, n d -
xalqlar v mill tl ngdar m
yaratmaq m qs tic l ri daha d rindir,

mb rl rin ir li sürdükl ri h
iddiadən daha yüks kdir. Onun rdl r
d bütün mill tl ri v dövl tl ri
bir insan ail sinin üzvü kimi bir-birin
münasib tl rin mahiyətin t sir göst rm yi n z rd tutur.”

Hal- bu ideyalar t bii görünür, el ona gör
d B hai Dini müasir müt r qqi insana bel . B ksin
- n m qamlar indi bizim
üçün a

“ müq dd s
dinin m qs
nifaq s b bi etm

üçün n qüdr tli al t v r qqisi,
mill tl yer üzü sakınl rinin
mrl ”

B hai dininin banisi H zr t B haullah (1817-1892) 170 il
vv ktubunda bildirirdi ki, b riyy t, planetimizd indiki h yat t rzinin
kökünd n d c yi yeni tarixi dövr q d
vv ll r m lum olmayan probleml r yeni dövrd el h dd
çatacaq ki, h tta l klikd h ll
etm zr t B haullah qlobal
probleml rd d n göst rirdi; bu
probleml r B riyy tin Birliyi, onun siyasi-
olan *Dünya Dövlətlərinin Federasiyası* ç rçiv sind öz h llini
tapa bil – *Dünya Parlamentinin* sas

Dünya bir vətəndir; bütün insanlar onun vətəndaşıdır.

kka h rind Hz.B haullah ümumi b
d v ada

ktublardan, konteksd n ayılmamaq
m qs di il -iki cüml verilir:

Fransa İmperatoru III Napoleona:

de ki, daha z

Rusiya çarı II Aleksandra:

d fedilm z
mill tl ri Uca, Qüdr

Böyük Britaniya Kralıçası Viktoriyaya:

“Arzunu k nara qoy v sonra q lbini Günl rin Q dimi olan
Allaha çevir. Biz Allah xatirin arzu edirik
ki, yerin v kl

Almanya Kralı I Vilyama:

qururunuzu v sizi yerin v bbind n bir p rd
nara qoyun!”

Avstriya İmperatoru Frans-İosifə:

“Gözl z m
bil siniz, gec -
bil siniz v parlayan Nuru seyr ed bil siniz”.

Osmalı Sultanı Əbdül-Əzizə:

nara qoyma v r k t ed nl rd n
dal t rini öz
onlarla m sl h tl s nin n z rind
s xav tli m l sahibl rind n ol”.

İran Şahı Nəsirəddin şahı:

“H Onun s xav tind n rica
edirik k ncır v qandallardan azad
etsin v tli v S xav

y

onunla birg

Amerikanın hökmdarlarına və onun Respublikalarının Prezidentlərinə:

s t li il hökmdar v Müdrik
Olan R bbinizin Göst rin
zin”.

Roma Papası IX Piyə:

heyk gönd bb H md
olsun! O, H qiq t n, Özünün n böyük z m ti il mill tl r
g

Xristian kisəsinin bütün keşişlərinə:

l rd v
g lin v özünüzü
sizin ruhunuz v rl m
edin”.

f siniz v friq
bir b d nin

g r siz y qinlik hasil ed nl rd nsinizs , V hy Q l mi siz
bel n sih t verir.”

(H zr t B 1
s h.130)

“Sizin M rh m tli R bbiniz ist yir ki, dünyada olan bütün
insanlar vahid ruh v vahid b d n kimi olsunlar. M
gözünün b nz rini görm diyi bu günl rd t l sin v
f zli v m rh m tind n öz qism tinizi ld sin
had öz
r f nail

(Həzrət B
səh. 195).

t Evi 1985-ks r hökum t
V ” adli müraci ti n
yuks k s viyy d t rkibind
dövrd t
Evinin nümay nd si t r find n t
göründüyü kimi, h 1 25 il vv t Evi bu
çox ak s 1 l r mövcud v g l c k
probleml rin sas h
dini liderl rin inci buna b nz r bir
müraci t is 2002-ci ilin aprelind t Bu
müraci t ks r ölk 1 rin dini liderl rin , o cüml d n,
Az rbaycanda dini icma r hb rl rin t min
müraci td n b zi m a verilir:

“ srin davam budur ki, o, dünya
v , özl rini vahid insan n slinin üzvl ri kimi görm y
yer kür sini bütün ümumi evi olduunu
anlama a m cbur etdi. Üfüql ri qaraldan konfliktl r
v baxmayaraq, n vaxtsa insan t bi tinin
xüsusiyy ti kimi t s vvür olunan t r
h r yerd geriy ç kilir. Bununla b rab r, b r ail sini m d ni,
etnik v milli m nsubiyy tin gör Babil h ngam sin çevir n
mane l r d da . Bel köklü d el bir
zamanda – tarixi perspektivd praktiki olaraq bir anda -
verm si g l c kd olacaq böyüklüğünü t s vvür
etm y köm k edir.

v milli t r d bel iddialara
olan tarixi prosesl r t r find n bu cür t sir m ruz .
n imtina burada daha da q tiyy tl verir. Bu
gün rasizm iyirminci srin d tl ri il gör o

q d r l n tl ki, haradasa ruhi x st lik xarakteri
bir çox yerl rind sosial münasib tl r
klind h l d v b riyy tin h miyy tli hiss sinin
h daxild n ye y n m r z kimi qalan irqi t
h r yerd prinsipc o q d r l n tl nir ki, heç bir insan qrupu
sakic özün icaz ver bilmir ki, bununla eynil .

Bu, o dem k deyildir ki, aradan v
yeni . Cox sayda insanlar d rin kök
etnik, cinsi, milli, kasta v sinfi t rin t sirl rini öz
üz rl rind hiss etm kd davam edirl r. Bütün bunlar göst rir
ki, bel dal tsizlikl r h l uzun müdd t davam ed c kdir,
çünki b riyy tin yeni münasib tl r yaratmaq v
m taleyini yüngüll k üçün ictimai
institutlar v standartlar çox qüvv . B lk daha
çox, el bir s rh d ki, ondan geri dönm k daha
görünür. Fundamental prinsipl r mü yy n ,
d qiq ifad , ictimai r y t qdim v
ictimai t tbiq ed bil n institutlarda t dric n istifad
Heç yoxdur ki, mübariz n
q d r uzun v olsa da, n tic bütün xalqlar v
kütl r s viyy sind münasib tl rin k skin kild d si
olac .

ci srin c dini t dig r
t r nisb t n d ci qüvv l r daha
çox geri ç kilm si olunurdu. Q rbd , bu zaman elmi
nailiyy tl r b zi sektant m rk zi
ciddi z rb l r n slinin t s vvüründ özü
ver n d r kontekstind din sah sind
olan n ümidvericisi dirl h r kat idi.
1893-cü ild Çikaqoda keçiril n Ümmüdünya S rgisi, özünün
ruhani v m `n vi harmoniya, h mr ylik il bütün
qit l rin sakinl rinin t s vvürl rin hakim k sil n v S rginin

nümayi etdirdiyi heyr tamiz elmi, texnoloji v ticari nailiyy tl ri kölg d qoyan m “Dinl rin Parlamenti»nin s b b olmaqla h tta özünün t bel t ccübl ndirdi.

Bir sözl , sanki q dim divarlar . Din sah sind nüfuzlu müt f kkirl rin fikrinc , bu “ tarixind b rab ri olmayan”, misilsiz bir idi. Parlament, onun görk mli t sözl rin gör , “ kor-koran t r n, dözümsüzlük d n azad etdi”. Z ngin t s vvür malik liderlik, önc d n inamla deyildiyi kimi, fürs td n istifad ed r v yer üzünün q dimd n dini ic yeni çic kl nm v t r qqi m n vi t min ed c k ruhu oyada bil rdi. Bel likl , bu cür dinl rar müxt lif növ h r katlar kök v çic kl nm y . Müxt lif dill rd mövcud olan çoxlu d biyyat, ist r inanan, ist rs d qeyri-inanan olsun, ictimaiyy t bütün böyük dinl rin prinsipl rini t qdim etdi v radio, televiziya, kino v n hay t, internet t r find n d rin maraqla . Ali t hsil mü ssis l ri müqayis li dinl ri öyr nm k üçün akademik proqramlar t tbiq etm y . srin sonunda, bir neç dekada vv l olan dinl ibad t xidm tl ri h r yerd adi bir hadis y çevrildi.

Mill tçiliyin da eyni tale il üzl r. rind ver n h r bir böhrandan sonra ist nil n ölk nin v t h z nginl n v t n m h bb tini, nifr t oyadan v onlardan yön l n b yanatlardan daha . H tta mill tçi t dbirl rd etm yin m qs d yerl rd bel , ictimaiyy tin münasib tind güclü v il

tez-tez göründüyü kimi, bir da hiss .
Beyn Ixalq s viyy d ver n yenid nqurma bu
effekti daha da gücl ndirir. Birl Mill tl r T
indiki formada n q d r olsa da v t cavüz
kollektiv h rbi t dbir görm kd onun n q d r
m hdud olsa da, bir mill tin mütl q bütünüñ
heç k s dana bilm z.
Bununla bel , müt kkil dinin büyük hiss si g l c yin
iflic v ziyy td v Yer üzü
parçalayan b zi n ac l rin
m suliyy t h qiq t müst sna olma
v m ng n sind .
üçün bu, c n tic l r g tirib . Dinin
rüsvay ed n fanatizm üzünd n b db xt
üz rin d tl ri ehtiyac
yoxdur. Bu heç d yeni fenomen deyildir. Çoxlu misallardan
ancaq birini g tirm li olsaq, on c sr dini
mührəb l ri, qit nin bütün halisinin otuz faizinin h y
g . Bel konfliktl r r vac ver n sektant
kor qüvv 1 rinin kdiyi
n kimi m hsul verdiyi üz rind lidir.

Bu günün v zif 1 ri H zr t B haullah t r find n bir srd n
d çox vv 1 v onillikl rd daha da
sözl rd ümumil :

Heç şübhə ola bilməz ki, dünyanın insanları, irqi və ya dini mənsubiyətlərindən asılı olmayıaraq, bir İlahi Mənbədən ilham alır və bir Allaha itaət edirlər. Onların itaət etdikləri hökmələr arasındakı fərqlər onların nazıl olduğu əsrin ehtiyacı və tələbinə görədir. Onların hamisi, insanların təhrifinin nəticəsi olan, bir neçəsindən başqa, Allah tərəfindən hökm olunmuşdur və Onun İradəsinin və Məqsədinin ifadəsidir. Qalxin və iman gücü ilə silahlanaraq bihudə xəyallarınızın sizin aranızda

ixtilaf salan allahalarını sindirib parçalayın. Ondan yapışın ki, sizi yaxınlaşdırır və birləşdirir.

Bel müraci t büyük inam sisteml rind n heç birinin fundamental h qiq tl rin olan t rk etm y . Tamamil ksin . Dinin özünün t l bl ri v özü-özünün sübutdur. v ya
h r bir vic üçün
bel layiq meyar ola bilm z. deyil n
sözl rin birm kild t kidl tövsiy etdiyi odur ki,
kökl rini ruhun h sararaq birliy aparan s yl ri
v nifr t v rait yaradan yegan güclü faktor
olan v sonluq 1ç kilsin.

Biz hesab edirik ki, g r dini liderlik, ümumiyy tl , iyirminci srin d rinin t siri qlobal c miyy td bir h miyy t k sb edirs , bu tarixi cavab verm lidir. ca görünür ki, getdikc daha çox insanlar bu fikr g lirl r ki, bütün dinl rin duran h qiq t mahiyy tc birdir. Bu teoloji h ll yolu il deyil, il h r zaman n n ünsiyy t t crüb sind n v b r ail sinin vahidliyi fikrinin intuitiv d rketm d n ir li g lir. Yox dünyalardan miras dini , ritual v qanunlar toplusunun bel bir hiss ki, ruhani h yat - nec ki, birlik müxt lif mill tl rd , irql rd v m d niyy tl rd t zahür edir – o da h r k s üçün eyni d r c d olan vahid qeyri- m hdud gerç klikd n ibar tdir. Bu v h l tam olmayan möhk ml nm si v effektiv t sir etm si üçün o, h tta bu gec saatlarda Yer üzü sakınl rinin r hb rlık üçün üz t k sl rin tam s mimi köm klikl rini .

Son n tic nin ruhani v sosial c h td n olac
t , Yer kür sind m sk n insan kütl l rinin ona
ki, Kainat il deyil, v
qüsursuz Qüvv t r find n idar olunur.

Mill tl ri s dl rin il , bizim sr,
hesab kimi, Göyün h Yerin
h sanki h lik n vaxtsa
. Bütün dirl rin
möminl ri h öyr dirdil r ki, xidm t
m n vi borc kimi deyil, h m d ruhun özünün Allaha
üçün bir vasit kimi . Bu gün,
c miyy td ged n müt r qqi yenid nqurma, bu t lim
yenİ verir. dal tli prinsipl rl c
haqda q dim v d - real h d f kimi görünm y
ca, ruhun v el c d c miyy tin t l
öd nilm sin getdikc kamil ruhani h bir-birini
tamamlayan aspektl ri kimi c .

g r dini liderl r bu son v ziyy tin ortaya
cavab vers l r, onda bu cavab, dinin v elmin, vasit sil
potensial etdiyi iki z ruri bilik
sistemi kimi q bul edilm l rind n . Bir-biril
ziddiy t t etm d n, gerç kliyi bu iki
fundamental metodu bir birind n v tarixin,
bir-birini tamamlama t bi tinin v bir-biril birlilik
y bildikl ri o nadir, lakin xt dövrl rind daha çox
b hr r. Elmi t r qqinin k v
qabiliyy tl rin kild istifad üçün h
ruhani v m n vi prinsipl rin r hb rliyin ehtiyac ; dini
inamlar, onlar n q d r ziz olsalar da, könüllü kild v
minn elmi metodlarla q r zsiz yo üçün
t qdim .

Xarakterin n cibl si v münasib tl rin ah ngdar edilm si il laq dar olmaq etibaril din bütün tarix boyunca h yata m na ver n sas qüvv . H r bir srd o, t rbiy , ri pisl mi v görm k ist y nl rin n z rin indiy d k görünüm m nz r sini . Onun m sl h ti il n q lb onun üz rin m hdudiyy ti v öz açmaq üçün ilham . verdiyi m na kimi, din eyni zamanda bütün büyük v mür kk b ictimai sisteml rd cürb cür bir yer sas qüvv kimi v bel likl , bunun vasit sil üz qabiliyy tl ri öz ifad sini tapa . Bu srin üstünlüyü o ki, bu bütün insan n slin bu vahid bir hadis , bizim al mi il dövri olaraq ver n t kimi imkan verir.

H r gün keçdikc , dini t oc t hlük si böyüür ki, bu, n tic l ri t s vvür g lm y n dünya büyük çevril bil r. Bel bir t hlük hökum t t r find n t aradan bilm z. Biz özümüzü d deyilik ki, dözümlülüy edil n , öz-özlüyünd , xeyir-dua olan m nçilik t zahürl rini söndür c kdir. Bu böhran dini liderl rd n, c miyy tin diqq tini eyni d r c d c olan irqi, milli v cinsi t yön ld nl r kimi, n q tiyy tl t l b edir. Vicdan m s l l rind t sir göst rm yin imkan veril n yegan s b bi ancaq insan xidm t ola bil r. bu z m tli m rh l sind bel xidm t üçün t l bl r bundan da ola bilm z. “B riy yin birliyi tamamil b rq rar ”, - H zr t B haullah inand , - “onun , min- v t hlük sizliyin nail olmaq qeyri-mümkündür”.

“De: Ey ül
qaydalar v elml r ölçm yin, çünki O, m
r r bu büyük
t r zid ç kil r, h m d onun ç
yoxlanar — bunu bilin!”
(H zr t B
s h.323)

slinin keçm lik v
srl ri gerid nun t kamülünün n narahat
m rh l si, yeniyetm lik m rh l si il , - o dövr ki, g ncliyin
n yüks k zirv y - h
t dric n yetkinlik
m rh l sini xarakteriz ed n sakitlikl , müdriklik v kamillikl
üst l nm lidir. Onda insan n sli onu, onun son n tic d
qabiliyy tl ri ld etm y
qabil ed
ndi, H zr t B
“ rl rini insanlara iki m qs d üçün
gönd rir. Birincisi – hal
etm k v
b riyy t üçün sülh v dincliyi t min etm k v
b rq l ri verm
mb rl bibl ri görm
zif si dünya v
ccüblü deyil ki, t rman
onun vv ll r yaz rql nir.”
Allah Elçil rinin g n q dim zamanlardan .
H zr t B t limin gör , bütün S ma T rbiy cil ri –
Hz. , Hz. Musa, Hz. Budda, Hz. , Hz. Z ,
Hz. , Hz. M h mm d "Bir gün f ql ridirl r",
öz mahiyy tin gör t k olan Allah Dinini t sdiq edir,

t r qqinin h r k tverici qüvv sinin v zif sini yerin yetirirdil r. h r bir Elçisin , tarix daxil v xatir l rd n r , Dünya büyük rol mü yy nl .

H zr t bdül-B ha buyurur: "Bir halda ki, Mahiyy tl r, Ali Elçil ri, m mahiyy tini v keyfiyy tini özl rind c ml , mövcud d rk edir v ondan üstündür v bütün ri , dem li, bilikl ri bilikdir, onlar k nardan m nims nilm , y ni b ; bu V hydir... Ali Elçil rin mahiyy ti v sirl rinin sirl ri d b llidir. Buna gör d Onlar b r al min g l n v müvafiq olan qanunlar qoyurlar, çünkü din rin mahiyy tind n g l n n d rin laq dir... Onlar bu d rin laq ni d rk edir v bu bilikl r vasit sil b rq rar edirl r."

"*Ey tövhid əhli! Allah Əmrinin Məzhərləri və Onların Vəhylərini müşayiət və bəyan edən əlamətlər arasında ayrı-seçkilik qoymayın. Əgər siz dərk edənlərdən və bu həqiqətə inananlardansınızsa, bilin ki, tövhidin həqiqi mənası budur. Həmcinin əmin olun ki, Allahın bu Məzhərlərinin işləri, əməlləri, xeyr, onlara aid olan hər şey, onların gələcəkdə aşkara çıxaracaqları hər bir şey Allahdan hökm olunmuşdur və Onun İradə və Məqsədinin ifadəsidir. Kim onların özləri və sözləri, onlara nazil olanlar, yaxud onların xasiyyətləri və hərəkətləri arasında azacıq fərq qoyursa, doğrudan da Allaha inanmamış, Onun ayələrini inkar etmiş və Onun Elcılərinin Əmrinə xəyanət etmiş olur.*"

H zr t B 1 r, (24) s h.55)

H zr t B h ullah buyurur: "Var-dövl t v hakimiyy t malik olanlar din n d rin r t b sl m lidirl r. H qiq t n, din dünya müdafi si v üçün f q saçan nur v , çünkü Allah xofu

yön ldir v pis rd n ç kindirir. g r dinin nuru
z ifl y rs h rcm rclik v ver r, düzgünlük v
dal tlilik, dinclik v sülh yön r. H r bir d rrak li insan
buna ”.

“Biz bütün b riyy t olan Böyük Sülhü b rq rar etsinl r.
üçün mr ylikl , bundan möhk m
t hlük sizliyi v min ed c k n ali vasit dir. Onlar,
h qiq t tinin t zahürl ri v
dan yerl ridir. Biz Qüdr t Sahibind n dil yirik ki, t b l rinin
rd onlara lütfü il etsin. Bu
m s l bar sind izahat vv ll t Q l mind n t
r k t ed nl

(*Kitab`i-Əqdəsdən sonra nazil olmuş Lövhələr, İşraqat, ikinci İşraq*)

Hz.B hli
n x b hal t içind

nafeyini gud n adamlar t r find n idar
yat sür nl rin görm v bilm k qabiliyy ti
b s n vaxt yaranacaq? nlara veril si
c haullah ç kdi. N hay
quruldu.

M.M. Kaziminin “Qorxulu Tehran” Baki,
1984, s.h. 118) bu cür ifad l r rast g linir: m zlum babil ri
doym k...v burada “babı” sözü kafir k lm si il (s.h.171)
eynil onu
ölüm m hkum el y n, insan m n q lbini
yaralayan c miyy tin ad t- n n l llif
dim m d niyy t v möht m
1915-1916- r hadis l rini, Rza-

hakimiyy t g lm si dövrünü q 1 m alsa da, v ziyy t müasir
günl rd daha da pisl

21 Avqust 1980- hail rinin Ruhani
M hfilinin bütün 9 üzvi h tezlikl d yoxa
n olmaqla yeni üzvl 13
dekabr 1981-ci ild onlardan 8 n f ri h iki h ft
r. 1984-cü ilin sonuna q d

177 b 1979-cu ild Xomey
Müdaif d st si b hail rin müq dd s m -
hail r edil n dig r
m h bs edilm si

(b zil rinin sonradan böyük m bl
edilm 1 ri), t fanatic kütl hücumuna m ruz
h tta d f 1 rl b hai q birst
mü llim v rin m kt bl rd hai
rd d rs dem k v t 1 b 1 rin
universitetl r q bul edilm k hüququndan m hrum edilm si v
bir çox dig r sosial m hrumiyy tl r s.

1998-ci ilin iyulunda,
M d h rind Ruhulla Ruhaninin gözl nilm d n edam
edilm sinin g tirdiyi ruhi sonra bir çox dövl tl rin
v h mçinin Birl Mill tl r T da böyük
hidd tin s b b . Sentyabr
t hlük sizlik idar sinin B hai Ali T hsil etdiyi
müt kkil basq n tic sind 36 mü llim h bs v
bütün ölk üzr 500-d n b hai evl rind yoxlama reydl ri
keçirilm . Bu t dbir bu vaxtad k davam ed n
ümumdünya etiraz ka s b b ; bu
h r katda akademik v t m ,
mü lliml r v t 1 b 1 r e r.

M tbuat is bu hadis y xüsusi maraq göst rir,
bel ki, "Le-Mond", "Nyu-York Tayms", "The Wall Street

Journal" (1 August 2008 A Campaign of Persecution Against a
laq

<<http://www.factiva.com/factiva/learninglinks/listen>>), CNN
laq bax):
CNNIranians/Bahai <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/meast/02/06/iran.bahai.apology/index.html>

University, "Journal of Cultural Studies of the Middle East and
North Africa" and reprinted at *Iran Press Watch*
laq x): <http://wwwiranpresswatch.org/post/4912>

v bir nufuzlu q zetl rin s hif l rind d rc
böyük h cmlı m qal l r buna yani sübutdur.

1998-ci ilin , BMT-nin M clisinin
dair q bul etdiyi daha bir q tnam sind B hail r
m s l nin xüsusil , siz ki, dini
z mind z ifl m k bilm y n görünüm t qibl rin dözülm s
ir li g .

1998-ci ilin keçiril n,
, " " il m olan,
nüfuzlu musiqi Norveç b st Lasse Toresen
t r find n " v alov" , opera-balet
s ri, büyük ifa e . Bu s rin süjet x ttinin
, hidl rin göst rdikl ri q t
edirdi.

1999-cu il may 5-d - Prezidenti Bill Clinton
daha üç n f ri Beyn ıxalq Dini üzr Komit sinin
üzvü t 'yin . Evd n veril n m lumata (THE WHITE
HOUSE, Office of the Press Secretary title: // OLK217 A: /
News from internet htm) gör , "Xarici dövl tl rd dini
himay edilm si Bill Clinton siyas tind birincidir"
v "Dini xarici
siyas tinin hiss si olmaqda davam edir". Ümumdünya
dinl rinin doqquz n f r nümay nd l rind n biri d Yel

Universitetinin professoru, Bəhaili Ruhani Məhfilinin Xarici rüzər katibi, tarix elmləri doktoru, professor Firuz dir (Kaliforniya). O, xarici ölkələrdə bəhaili dini zəmindər törə dilinən repressiyalar mövzusunda, həm Evd (Beynəlxalq laqırlar), həm də Senatda (Beynəlxalq münasibətlər komitəsi) etdiyi il məsələlərində Azərbaycan rəsmiləri tərəfindən və (11.11.2011.), onun "Qafqaz böyük bilavasit Azərbaycan" rus dilinə tərcüməsində yerlərdə tələb olunan ünsiyyəti onun biliyindən bəhərlənməyənə qədər, həm də rəkət zində keçirilən onun bizim bəhai tariximizi dərinləndirdi. Bəhaili məsələlərindən və fərqli ilə gələn xatirələrdən bəzələrənək, onlarla dil tərcüməsindən 1918-1919-cu illərdə, o burada universitet daxil olmağı istənən sonradan fərqli dərininə "Dünya bəhaili rəsədlərin müracəti" məktubunu və Bəhaili Dini tarixinə dəvət etdi. Zərgər rova, o da öz növbəsində lizadəy "Heydər Əliyev" Azərbaycanda din siyasəti: Gərcəklər və perspektivlər" çərçivən Beynəlxalq konfransda (20-24 Aprel 2007-ci il) digər dərinlərin nümayəndələri ilə bərabər, Azərbaycan tarixində ilk dəfə olaraq, bəhai icmasının nümayəndələri də bu mötəbər konfransda və tərəflərin mülliifi "Dinlərarası" tələr - yeni özü 27 xarici ölkədən gələn iynəsi,

ictimai v dig r t nd l rin bütün dünyaya
dini dözümlük mühitinin Az rbaycanda neç
h yata keçirildiyin bariz nümun riyy tin
birliyin nail olmaq üçün müxt lif dinl rin nümay nd l rinin
özl - n l ç km li
olmalarinin vacibliyi – ana x ttini t
g r h r- d Allaha v
olan sevgi yox olub ged rs , o zaman o insanlar nifr t v
dav t, xürafat v
ür yind
özl allahlara – irqi, milli, sinfi v
dini **istisnalığa** verir v
edirl r. Bu qeyri-
t dig rin hakim k sil r, d risinin
bir r ngi olan insanlar dig r r ng
s. dig r,
qalan insanlar üz rind mütl q hakimiyy tin g
yaq tin ziyan
vuraraq azad seçim hüququnu unudur v
Bu d tli v hlük li yol insanlara
n r f g tirmir, sonradan g l c k n sill rin, milyonlarla
çevrilir. II Dünya Müharib sind n 65 ild n
sin baxmayaraq (m n bunu Almaniyada olark n
bilavasit m) almanlar “sanki bizi
d r” dey izah verm y bel ç tinlik ç
x cal t ç kirdil r. Bel , sl insana xas olmayan h r k tl r,
misallar t dig r
ölk l rd edilm kd dir.

Atatürk M rk zind (19.05.07. BMT-in Az rbaycan
nümay nd) Dünyada
M d niyy tl rin Müxt lifliyi Dialoq v h sr

irmi masada dövl Elml r t yerd ma birinin (bu s tirl rin mü ged n bu müsb t d q d kiçik bir model kimi b ölk l göst Atatürkün d h m d tic sind	kt bl r, Konser eyn Ixalq t r v -nin nümay nd l ri Az rbaycan kimi h ssas bir aylarda bel dbirl rd . B cibliyinin h miyy y rl rin B hai Dinind 165 il (!) vv l n h min d y rl mçinin müxt lif öz ksini müv ff qiyym tl h min d y rl mçinin müxt lif tap rk zd diqq tini c t etdiyi B hai prinsip v d y rl xarici ölk nümay nd l rinin böyük m tic sind	clis, Milli firlikl r, dini - may nd l rind n rbayca da s k - inki mçinin müxt lif tap rk zd m yerli b b olunan
---	---	--

“Simurq” Az rbaycan M d niyy
 Az rbaycan Kulturoloqlar c miyy ti, V t miyy tinin
 beyn Ixlaq M d niyy t Forumunun t ri müt madi
 seminar v r son ill r Az rbaycanda t n h -
 miyy tli m d niyy t hadis l rind ndir. SIMURG Assosiasiya-
 -Professor Fuad M mm dovun (bir
 çox beyn Ixalq v k s viyy li
 rab r, Dövl n n l rinin
 kt bl rin r hb rl rinin, V t
 C miyy ti Beyn Ixalq M d niyy t Forumunun, Az rbaycan
 Kulturoloqlar C miyy tinin, Az rbaycan M d niyy t Assosiasi-

rinin, mü lliml r, m murlar, sahibkarlar, Milli
QHT- H 1 diyy 1 rin,
Beyn Ixalq t r v firlikl rin, Din
t -nin nümay nd 1 rinin d c
seminarlarda toxunulan yüks dric n
c miyy timizd

Professor Fuad M mm

rimiz

n çox tövsiy .
günd n 20 il rzind c miyy timizin m n
r görm kd olan “SIMURG , m s 1 n,
qs di”n h

Müxt lif s n t sahibl ri v aliml r t r find n, müxt lif fikirl r
ir li sürüldü, amma bir cüml il , sad v bizi x lq ed

Kiçik nc , yerin
S n ibad t etm k

üçün m had t verir m”.

“H yinin d rinliyind bel bir inam var
ki, h nin xaricind

m bel

sl m qs di n
m qs dini bilm k üçün biz ilk növb d qiqi
t bi bi rind

nd g lir? Bu n s müsb t v yaxud m nfi
c instinktl

v mind nmi ibar tik, yoxsa n s
ifad edirik? Bizi heyvanlardan f rql ndir

tl

ki, bu bizd v heyvanlarda ümumidir. Lakin bizim ruhani
t bi timiz d var, onu b zil ri q r, v m hz bu ru-
hani t bi tdir ki, bizim h qiqi m qs dimizi mü yy n edir. H r
bir f rdin h qs di ruhani keyfiyy tl ri v kamillikl ri

k v Allaha t r f getm -
d tl d ki buna düny vi arzulara h
bir h qs din nail
olmaq - Ona ibad t etm kdir -
b riyy tin kollektiv h yat s hn sind f aliyy t göst rm yi
t l b edir; bu, c miyy t f t
B rin kollektiv h qs

komponenti var: maddi v ruhani. B riyy
h qiqi s ad t rin h r ikisi eyni
lidiir.

Bel likl , biz gör bil rik ki, h yatda bizim m qs dimiz
sevm k v
töhf verme k. H r iki m qs din yerin yetirilm sind sas rol

üçün biliy öz h qiqi
t bi

Bilik h m d m lidir. Bilik niy bel
t
c miyy td n l bilm si bar d r biz
t s r gün istifad
etdiyimiz kompüterl ri istehsal v t mir etm yi unutsaq, dili
unutsaq, n r? Gör rsiniz ki, bel bir c miyy t tezlikl
t n zzül

Bilik h m f m d
ir lil dilm sind m rk
biliy bundan
lav lidir.

bi td n prosesl rin mexanizmini
açmaq s yl rind n yaranan bilik elmd kliyin
ruhani t bi ti bar d
bilikl r sistemind qli) v ruhani

c h td k, c miyy töhf
ver bilm k üçün h r bir f rd h m elmi, h m d dini bilik ld
etm lidir”.

“Bütün insanlar h
ir lil tm l r, s h.
(H zr t B 202).

H zr -B ha) c miyy tin
(, - , suliyy tl rimizi biz

“Allah biz göz verib ki,
sivilizasiya v h k üçün
ld ed k. O biz k, alim

v n faydalanaq, onu yayaq v
praktikada istifad ed k. Hissl r v qabiliyy tl r biz ona gör
t h sr ed k; bel likl
qavrama v qll rql n r k,

kiçik, adi v ya qeyri-adi
r zaman v bütün istiqam tl rd
riyy xtliyi üçün yeni saslar

qs dl yeni vasit l
alidir, nec d r flidir o insan ki, bu

m suliyy tl ri yerin yetirm d s fil
v nifr t layiqdir o insan ki, c miyy

qiym tli h xsi m nf tinin
arxa n yüks k

xtliyi lam tl rini h m dünyada,
h m d insan q lbind o zaman gör r ki, uca s yl
sivilizasiya v dal

Bizim ir lil bi ti il zr t
bdül-B ha bu cür izahat verir:

“Maddi sivilizasiya b r al minin t r qqisi üçün al tl rd n
birl yinc , arzu olunan
n tic , y ni b rin s ad t v

özüdür v d n
kimidir. N q d r inc , z rif v göz l olsa da,
sivilizasiya is ruh kimidir, b d ks halda o
cismd

“Sivilizasiya sad c iqtisadi, siyasi v hüquqi sisteml rd n
ri ehtiva edir. O inam v d y rl rl bir arada
d y rl rin m nb yi is
saxlamaq, d etm r qqi kifay t
deyildir. Son n tic d , t n zzül v
proqressin d r kdir”.

-B ha, “B zi suallara cavablar” 2004, s h. 244)

nz yir, ruhani sivilizasiya is
r maddi v ruhani sivilizasiya birl rs ,
gör rik v bunun da n tic si
mük mm l olacaq. Zira maddi sivilizasiya göz l bir b d n
b nz yir, ruhani sivilizasiya is h r o
ecazkar h yat ruhu b d n daxil olarsa, o b d n b rin
kamillilikl c k.

(Abdul-Baha, Promulgation of Universal Peace, US Bahá’í Publishing Trust, 2004, p. 470)

lbi il etdiyi s yl r v
ibad tdir, g r bu n yüks k niyy td b r
xidm t yön lib . Bu ibad tdir: b r xidm t v
“(”, - -

“Diqq tl lif t zahürl r, bu ideyalar, bu
bilikl r, texniki m liyyatlar v f ls fi sisteml r – bu elml r,

s n tl r, s naye v ixtiralar – bütün bunla
z hsuludur. O insanlar ki, bu sahilsiz d
d rinliyin tin
x tliyi v qüruru bundan ibar tdir, y ni o uca bilik
s -

- , 2002, 2)
ld etm mavi keyfiyy tl r yiy l nm li v ilahi sif tl r
ram ti v b nz di
etdir n, hiday h bb tini t zahür
kdir ki, insan t bi t
v sif tl minin keyfiyy t v sif tl ri namin
qurban verm lidir. M s l n, d mir adlanan bir madd y
Onun keyfiyy tl rin fikir verin; o b rk, qara v soyuqdur.
Bunlar d mirin xüsusiyy tl ridir. H min d mir odun istiliyini
alanda b rklik xass sini maye xass si üçün qurban verir.
sini odun xüsusiyy si
namin f da edir. Soyuqluq xass
xass sin qurban verir v bel likl , d mird n b rklik, n
d tl rini odun
keyfiyy t v xass l rin qurban ver r ld edir v
d Abdul-Baha, Promulgation of Universal
Peace, US Bahai Publishing Trust, 2004, p. 470)
B hai olaraq biz bu v dig r yolla `c miyy tin mövcud
t m ndirm n
ruhani v madd xtliyi üçün yeni saslar qurmaq,
g l ni edirik. Yeri g lil dilm si üçün limizd n
M d niyy n, “Simurq” Az rbaycan
F rmanla t tirl rin mü llifini F xri
rbaycan

c miyy tin etdiyi t m tin qiyim tl ndirilm si
kimi q bul etm k olar.

“Bizim c sar c yimiz c r
ldikd
qovan v f ql rini gör bil k.
Bizim ed bil c r ki, H zr t B
etdiyimiz prinsipl ri, hb r prinsip hesab
m rk zin g tir k”.

t h 1 d bu möht m, müqayis
olunmaz bir müjd d n bix b h 1 d ifrat ehtiyat
ed -q zetl rimizin r hb rl rinin “rolu” az deyildir....

Bu is yüks k insani d y rl rin ictimaiyy timizd
ngim sin s b b olmaqla b rab
ölk 1 rd n geri s b b olur. M
seyrin c miyy t v b riyy t t m tin
vaciigliyini t k, onlara S yat
t rzini, n inki h mçinin bütün c miyy tin, t kc
q bul etdiyi yox, m l e
z rur

n sufi f ls f sinin m qs di
meditasiya v k v ekstaz yolu il Allaha çatmaq
v zi sufil rd n f rqli olaraq,
M h mm d C lal ddin Rumi v bu H mid l-Q zza
Allah Elçil rinin g tirdikl ri qanunlara m l etm kl Onun
l r. Bu
m qs dl , sufi f ls f hitdinin
t r find haullah
XIII sr sufisi F olan “Yeddi Vadi” s ri
yeddi vadid n keç r yah tinin
 b hs ed n

“Mantukut-Tayr” y - rqli olan
bu yolun yeddi m rh 1 d n keçdiyini göst
h bb

V hd dlik Vadisi, Heyr t Vadisi (H qiqi Z iflik Vadisi) v
sonuncu Fanilik s rd
eyni olan m n vi h qiq tl rin ol
y z li, g l c kd b di olan
dinidir.”

rid -cu ild , Rumi h 1 12
ha ddin

V 1 d : “O, al md yanacaq v q lbl r at
söyl bi d kiçik C lal ddini v
- aliml d niz kimi müqais
Sonralar C lal ddini z man sinin büyük alim v v lil ri il ,
h bii il söhb t edib, onlardan elm
öyr buna gör dir ki, onlar bir-birin bu q d r ruh n

Hz. B

dis d h onra, h 1
n vv hakimiyy t dair 1 rinin
tic sind

b

Sufilik f ls f si hakim ideologiya bu
t riq tin üzvl rini uzun müdd t, xüsusil , Sovet dön mind
a ddin N simi d onun h sr
m b dii filmd d göst rildiyi kimi, yahn
k lm “ n l-h qq” dem hv n uzun müdd t
a l m n, “ n l-h qq”
ifad sinisi, t qrib n 200 il vv 1, C lal ddin Rumi “M n bu al m
g lm zd n önc d sid sind

C lal rvan M nsur
l-H llac (858 – 922), m
r
v -K rimi hifz ed n,
z man sind bilm dikl rind n o da a
ittiham edilmi bbasil rin hök lif l-Muqt dirin
mrin sas sind F rid
v C lal ddin Rumi d ondan b hr l r.
iki n f r 13 v 14
oktyabr 1937-ci ild h
Yaqubov Feyzulla Abdul- -in
nümay nd si t r find n “ m bu
“öhd liyi” bar d M hfil üzvl rin bildirdikl rind n sonralar
qibl r m
v (Salyan, Buzovna v G nc) b hail rinin, qrup
ölüm m rin,
lumatinda rast g linir (indi arxiv
ikiüzlülük”
k olar), lakin onlar rb tini
m mnuniyy tl r.

*Müəllifin atası İzzəddin Əyyubov Məşədi Hüseyn oğlunun
əlyazmasından olduğu kimi verilir. 1922-23-cü illər Salyan
bəhailəri. Yuxarıdan soldan sağa I cərgədə I – Zərgərov
Abdullah, II cərgədə 4-cü Şixlarov Cəfər Lələ (əlində
“İsmi-Əzəm”i – “Ya Bəha-ul Əbha”- tutan), 6-ci dərzi Ağa Bala.
Oturanlardan soldan sağa 2-ci – Şükür Sadıxov, 3-cü Fərəc
Kasimov Cəfər Qulu oğlu, 4-cü Salyan bəhailərinin ruhani atası
Molla əmi.*

kild	2-	-cü	mü	F r
lind	-		“Ism`i-Əzəm”	nm k
üçün	insanlar	1000	ild n	Onun
rk	zd	çox	gözl r)	haisi
dim	Cavad		-	mü llifin
B ha`ul- bha)	olan	lövh		misi Qasimov
Muxtar C f				t qrib n 1
il sonra	1928-ci	ild	10 il sonra	is babam

d r c sin	Onun z rg rlilik v	mm llik
müsadir	edibl r.	rind n biri v xsi
d		n göz l yerind göz l
m	raiti olub. Mü llim v eyni zamanda z rg rlilik	
m		

7

ail sini bel	vi naz-nem ti v n çox sevdiyi
m sl kind n dönüm	y

“Özünüzü dünyəvi bağlılıqlardan azad edin və öz Məhbubunuzu qucaqlamağa tələsin” - m 1 etdi. “...xoş o kəsin halına ki, Sənə və Sənin əlamətlərinə iman gətirdi, və sənin hökmərənlığına baş əydi, Səninlə görüşmək şərəfinə nail oldu...”

F r	r find is	
ail	yl	-ci il t hlük si onu v
		lk el bu s b bd n
üb rind	rb tini iç nl rin n v - n tic l ri indiy q d r bel	
Muradovun - ail si	zl D nizinin sahill rind	Xalça
b zil	r, halbu ki, Salyan	-cü
zavodunun sahibinin – Muradov (Göyc		,
N v l	kil ilk d f	hai
m rk zind	.	

“Ariflər bu xoş müjdədən şadlandılar və nida etdilər: “Xoş bizim halımıza”. Və onlar hər şeyin mahiyətini anladılar və gördülər ki, Allahın Mələkutunun sırları üzərindən pərdələr necə götürülür. Öz şübhələrini və boş xəyallarını ataraq onlar həqiqət işığını gördülər və İlahi məhəbbət piyalasını sonadək içərkə elə ruhlandılar ki, bu dünyani və özlərini unuttular. Onlar sevinclə şəhidlik meydanına tələsdilər və məhəbbət üçün

həyatın qurban verildiyi bu yerdə başlarını və ürəklərini cəllad kötüyüü üzərinə qoydular”.

“v tl ,
vv lki dinl r üçün xarakterik xüsusiyy tl rd n biridir.
Y hudil rin ya h mm d ,
müs Hz. B li sürdükl ri iddialar,
mahiyi ti etibaril eynidir.

Qurani-Krim:

- 1-Araf (sur 7 ay 34): H r ümm tin c
(t n ni, “H r ümm tin” müdd ti!

V ya

- 1-Hicr 15:21 “(Yerd v göyd) el
onun x zin si Bizd
mü yy n d r) endiririk.”.
- r-R d sur si (13:38). “H
(Lövhi-m ...
dövrün t 1 bin v dir”

söyl m

Butün bu mü hai Müq dd
tirilir.

Bir m s l d çox q rib , slind
Müs ks riyy ti “Xat m n N bi”-ni “sonunu
mb r” kimi q bul ed nl rd n heç vaxt n bu cüml d n
vv lki v ni, n d ay d ki m ya
kontekstin - fikrin n d n ibar m. Bel
taleylüklü vacib m dqiq etm yib, y
deyirl r”l kifay tl nirl r. Konteksd
cüml ! M n daha bu cüml qamda v
cavab kimi verildiyin t
ki, t mamil qs d (dinl laq si olmayan m t

m s l si kl veril n suala nazil olan
r kd n d n d h min ay - hzab 33- 40)
sitat g tirmir m ki, h r bir k s özü ara n,
m n Hz.M h mm d sirrl rl dolu, r mz v 1 rl , ruhani
dild Quran`i-K rimi fiziki m nada q bul
etm m yi (sözl ri v cüml 1 ri) v onu d f 1 rl
tövsiy ed tirl sl nir v
m hz bel d q bul edilm lidir. Çoz q rib dir ki, m nc c mi
bir d f rast g lin n, v yen d t krar edir m, nazil olma
raitin v kontekstin fikir verm d n m hz bu ifad y istinad
ed r k Quran`i-K rimd onlarla d f rast g lin n g 1 c kl ,
mb rlikl m çox t ssüf ki, n z rd n
!
ran : “G 1 c k camaat üçün bir gün “Qu-
g rr smiyy ti qalar
g scidl r o zaman bina
c h td n göz 1 olar, ibad t t r fd abad
ed n ibad t hli olmaz”. ,
Az rbaycan Dövl t N rn

Quran`i-K rim, Ali- sur si, ay 7: (*Ya Rəsulum!*) Sənə
Kitabı (*Qurani*) nazil edən Odur! Onun (Kitabın) bir hissəsi
(*Quranın əslini, əsasını təşkil edən*) möhkəm (mənasi bəlli,
hökümü bəlli), digər qismi isə mütəşabəh (çətin anlaşılan, dəqiq
mənasi bilinməyən, məğzi bəlli olmayan) ayələrdir.”

Bu m n C lal ddin Ruminin m m sn visind ki filin
t sviri müxt lif insanların filin, eyni bir
lif yerl rin ona
toxunmaqla öz fikirl rini söyl y n) v onu müxt lif cür t svir
onun ayri-ayri yerl rin lumat almaq üçün
etm diyi kimi, konteksd yalnız bir cüml nin

Müq d s Kitablar
mühakim bii ki, m
Konteksd n k misal - m nim d niz
k t m nc yerin
z ngl
r biz konteksd n
ni bulvarda rast g
r ngl nm sini v r ngin h l z r almasaq,
fikrimizi c ml k m ntiql
bel bir n tic y g l bil rik ki, ümumiyy tl skamyada v

s. Bu m ntiq sas n biz nec ill r
bulvarda, h tta yorulsaq bel
Qanuna riay t etm bir
üçün h lik m hrum etm liyik? Amma g r
ngl nm sini v r ngin h l
oxuyub, bir q d r fikirl k, bir q d r vv 1 m ntiql
g ldiyimiz n tic nin n q d etiraf
ed bil rik.

Ümumiyy tl , Mü qdd Söz bar d
bir neç fikr diqq t ç km Müxt lif dinl r
m nsub müq dd Quran`i-K rim,
Kitab-i- s v s.) oxuyark n b z n eyni fikrl , hadis il
biidir – nb d n nazil edilibl r.
Quran`i-K rim, n- si 4, ay 171: Ey
kitab hli! Öz dininizd h sind
qiq t n, M ry 1-M sih ancaq
mb ri, (C brail vasit sil) M ry m
söz v Onun t r find n olan bir ruhdur.

“H qiq t n, M ri v Onun
Sözl riy m...” (

V h mm ktubdan: “Allah M ni,
n el r ta
müdrik r onu n vaxtsa d rk ed bil r, n d
sadiql r onu anlayar.... M
m.” (56-57)

iq t n, Elçil t

keçdikd

T k ü gözл y rk n sizi çirkd n t mizl sin
v -K rim, 5:19).

“Ey inananlar zümr si! M n x b r
ver n s sim qulaq verin. H qiq t n, Allah M n
M qiqi, düz Yoludur,
Bu haqq dind n b inananlar Qiyam t Gününd
- n gör c kl

Allahdan qorxun, ey hökmda
olan K sd n k tamiz
dili il H qiq t siz Kitabla v tl ri il zahir
olanda...”

Quran`i-K rim (4:150) – “Kafirl r, h qiq t
Zikrind r...”

Tamliyerl r sas n, mb rin yenid n
sataraq Almaniyadan ail 1 ri il birlikd Müq dd s Torpaqda,
t yind m sk mb ri
ri evl “Der
Herr ist nahe”(Allah T zr t

rd
sind indi d görk m olar. Amma h tta onlar da
öz t s vvürl rind n k nara lam tl r yenid n n z
qiym tl ndir bilm dikl rind n, m

mb göyd n yer en n v ziyy td
 gözl dikl rind n bu C r.
 q
 indiki zamanda sas n hafiz karlıq t t
 zb rl nm si – hafizlik heç d h r ada afiz
 s viyy sin g el k sad
 Son ill r z man il maq” meyll
 (yl nc nin s n t v d
 din sah sind daha bir tendensiya
 olunur. Bu da Quran`ı-K rimin göz l s sl oxumaqda
 beyn lxalq müsabiq l rin t sidir. H qiq t namin
 deyilm lidir ki, bel dinl dikd insan ruhu dinc lir,
 u n q d c
 v a yön l n s yl rin heç olmasa, bir
 hiss sinin h
 rf edilm si daha m qs d
 k t f kkür m d niyy
 ayri-ayri m l ri laq l ndirm k qabiliyy ti
 insandan mü yy qabiliyy t
 t l b edir. Mü yy n bilikl
 ruh azad, ür k t raitind
 bilsin. Bu prinsip t kc dini m s l l r deyil, eynil , m n vi v
 dig r elmi sah l r d

H zr t B haullah: “*Həqiqətən, bil ki, bu rəmzlərin və sirli təşbehlərin daxilində qoyulmuş və Allahın Müqəddəs Əmrinin Məzħərlərindən gələn məqsəd və niyyət ondan ibarətdir ki, dünyanın insanlarını sinağa çəksin və yoxlasın, ondan ötrü ki, təmiz və aydın qəlblərin torpağını puç və bəhrəsiz torpaqdan ayırsın. Qədim zamanlardan bəri Allahın Öz yaratdıqları arasında yolu və üslubu belədir.*”

t

Malikind

Zikrind n, sizl bu Hikm t M nb yind n
“ ”, (“ ”,
“ ”, - 2001
Az , sas n, müs lmanlar, bütün
mb rl r .* Dünyada n ziz
n büyük h diyy kimi m
a r - - v Mariya - M ry m (Xristian),
-Avraam, Musa - Moisey, Süleyman -Solomon
hudi), B hram (Z t) v s.

“Allahın Peyğəmbərləri insanların dərrakəsindən
ölçüyəgəlməz dərəcədə yüksəkdir, onlara Peyğəmbərləri
Onların Özlərindən kənar yolla dərk etməyə icazə
verilməmişdir. Əgər seçilmişlər Onları Onların Özləri vasitəsilə
tərif etməsələr, bu tərif Onlarına şanına yaraşır. Onlar
insan dərrakəsindən ucadırlar.”

“O kəs ki, onu Əbədi Həqiqət olan Kəsdən insanların
şəkk-şübhələrini ayıra bilmədi, və o kəs ki, dini və dünyəvi
hakimlərin günahı üzündən baş verən iğtişaşlar Onun
Müjdəsini tanımağa mane ola bilmədi – belə bir insan Allahın
nəzərində Onun ən quidərtli əlamətlərindən biri hesab ediləcək
və Uca Qələmin Onun Kitabında yazdığı adların arasında
sayılacaq.”

Bir cox düny vi dinl
dir. Onun
y hudil rin, H c rd - r bl rin
v ndiyi (üçüncü v sonuncu
olan ö - is , -
b hail mb ri Hz.B n
t
Amma buna baxmayaraq, r biri özünü mütl q
h qiq Y hudil lim tullah)
bilavasit Allahla sohb t etdiyind n “O, nadir bir m qama

mallikdir.... “ deyirl r. Öz növb sind
 mb v Onun bütün
 mb rl rd n uca v f rqli olaraq, h m d h l d
 kid edir v bunun da n tic sind öz
 m xsusilikl rini daima diqq t B zi müs lmanlar is
 b , mü v m cazla veril n sözl rin
 daxili m h mm mb r v
 Qurani-K kid edir v
 nn edirl r.

Quran`i-K rimin müvafiq sur 1 rin bir daha diqq tl n z r yetirs k:

- 31, ay r yer üzünd ki bütün
 1 m, d araq
 (mür kk ri (yazmaqla) tük nm zdi”
 v yaxud eyni fikir dig r izahatla:
 • 1-Kahf (Sur 18, ay r R bbimin sözl rini
 yazmaq üçün d rya mür kk bir o q d r d ona
 lav ets ydik, yen d R bbimin sözl ri tük nm zd n önc
 onlar tük n rdi”-

Bir daha t krar olaraq:

- n-Nisa, (sur 4, ay 171): “Ey kitab hli! Öz dininizd
 h sind qiq t n,
 M ry l-M mb ri, (C brail
 vasit sil) M ry m ç Onun t r find n olan
 bir ruhdur.

Lakin b zil bütün dinl rd n
 üstün, kamil v müst
 öz-özlüyünd t kc kil n yox, dig r dinl rin d
 nümay nd l rin ncılık m nb yidir.

Quran`i-K rimd lif, lam, mim (v dig r
 k lmeyi-müt 19 r q

sirrl r, vv lki müq dd ri, h
kimi, növb ti müq dd
Bu yerd bir neç haqda olan h disl rd
k f r Sadiqin* Qaiml laq dar
lam tl rd n v , lakin bu si
mövzusudur v bizim m qs dimiz heç d teoloji m s l l r
tirm k deyil, sad c nin c lb
edilm si üçün bir q d r m lumat verm kdir.

Quran`i-Kərim:

- Yunus sur si (Sur 10, ay 92) “Qiyam t günü ixtilafda s l l ri Allah siz izah ed c k”.

Yuxarida deyildiyi kimi,

- si (Sur 31, ay r yer üzünd ki q l m, d

(mür kk sözl ri (yazmaqla) tük nm zdi”.

V yaxud eyni fikir dig n olan bu k
m ilk vv l söz mövcud idi...” bu, m s l y bir q d r
d tirir.

Quran`i-K rimin müvafiq sur 1 rin bir daha diqq tl n z r yetir k:

- r-R d sur si (sur 13: ay 38). “H (Lövhə-m
t l bin v dir”.

• Qaf sur si (50): n car
ç k c yi gün deyil n sözü (Surun s sini) dinl !Sizd n
haqq-hesab ist nil c k v suru ikinci d f üfür c kdir”.

* (S udiyy rk n t sadüf n C f ri t riq tind n olan bir müh ndisl
– M kk d n bir neç , bu m s l l r b
g tirdiyini gördüm).

- 1-Araf (7: 34): “Hər ümmətin cəm
müyyət yibənar, nədətləsrlər”. zəld n
belən yibənar, nədətləsrlər. saat
- 1-Araf (7:35): “Ey Adət, içrinizdən
məbrərlərlə gəlib, aydın rəmzi söyləyin zamanı Allahdan
rədnəçkinib, özlərinin islahədə xəslərinin heç
bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə görəməzler!”
- z-Zumur (39:69): “Yerə öz Rəbbinin nuru ilə
məbrərlərlə və rəşadlı
gətirilək, onlar (bəndim) dalılı hökm olunacaq və
yəcəkdirlər!”
- 1-Zilzil (99: 4): “Məhz o gün yerə öz hekayə tini
söyləyəcək”.
- 1-Zilzil (99:
Qiyamət Günü “Bir-
heç kəs bilməz” - Ali-
fərəz Sadiq bu barədə kamil
olanlar dedikdə, Hz. Mehdi Sahib - z-Zaman və Onun
şəhəri nəzərdə tutulur”.
- Kərimin surəti rindən, bir daha
təkrar da olsa:
si (17, ay
razisindən sakın olun. Axır təvəsi (Qiyamət) gə
sizi bir-birinə rəğətli cəyik.”
- Bildiyimiz kimi, məhz 1844-cü ildə
fərəz ilk dəfə onlara birləşdirilər. verilib.
vv Fərəz stind

s 1 il laq dar fikirl ri d olduqca
n iki yüz il sonra
onun özünün onun h sas
m qs di Alla
k rin, planetl
m linini –
göst dqiq
Bibliyaya istinad n bunun elmi v dini
lin n “zaman,
zamanlar v
ff büyük
d -ci il (1844) t sadüf ed c yini
göst
Nyuton Bibliyaya (Daniyelin Yüh nnaya
saslanaraq, y hudil rin yenid - geriy
günü d m Bibliyada, h m d
Quran`i-K rimd toxunulan bu m s l nin bilavasit h yata
keçm sinin düzgünlüğün cavab
verm rh
sdiql 3).
- 1 r
üçün vaxt olaraq göst rilm si h r iki müq dd
bilavasit B hai dinin etdiyini görk olur.
Mühiddin- l- bi önc d n x b nil n Zühurla
laq ars ilind (S bc tl =1260)
il ziz C f rzad f r Sadiq:
leyhüss ss lük , be b haik ,
min b haik ...”(y ni Ey m nd n dil yir m,
S nin B handan v S nin C
B hai t burada eynil
t krar olunur.

Bu kimi m s l l r olduqca inc v diqq t t l b ed n, b zil rind n hövs l t l b ed n v ümumiyy tl ,

Ümumiyy tl , insan t bi tin gör n asan yolu seçm y üstünlük verir. Bu s b bd n b z n Bibliyada m a rast g l nd d r yol verilib v ya “ deyib onun t yirl r. Xristianlar is , ümumiyy tl , Qurani-K rim heç d Allah t r find n nazil ti b sl mirl r. Bu s b bd n d uzun müdd t t rcüm olunmurdular. T rcüm olunanlar da, ad t B z n t rcüm ni günah da sayanlar az deyildi. Bu s b bd n ilk d f h l t qrib n 100 il vv l az rbaycan dilin t rcüm `i-K rim (v bizim evd n möt b r yerd

Sonralar t qrib n 60 il sonra, ilk d f Sovet dövründ , bu t rcüm y müraci m nc qeyri-r tamamlanma hmi, Namik Tarlan il birg) v daha sonra yenid n 100 il vv l az rbaycan dilin t rcüm -K rim yenid n n z rd n keçirilib, akademikl r t r find n böyük m k s rf edilib v bu günl rd biz t `i-K rimin bu r smi t rcüm si bir ild n -t , la yeni bir t rcüm d Quran`i-K rimi biz t ni ümumiyy tl 4 t rcüm v 10 il rzind is Az rbaycanda az rbaycan dilind 3-cü t rcüm . M lum m s l dir ki, h r k m suliyy r k, öz süzg cind n keçir r k, bel bir müq dd r müt rcim b sir t v

hrum olarsa, t rcüm onun
ndaz sin rl ifad edilir.
Y qin ki, bu s b bd n uzun müdd t Quran`i-K rimi t rcüm
etm k h lk d ona gör ki, h r müt rcim
öz fikrini son bir h qiq t kimi insanlara t qdim edir v h min
t v m smi q bul edil
bilir. Qurani-K rimin b zi ay l ri h tta Hz.M h mm d d
gizli olub v rtl ri d el Quran`i-K rimd d
verilir. Bir neç müq dd s kitablarda deyildiyi kimi, Allah
H qiq ti bird - O, H qiq - mb r
vasit sil , mütamadi sur td biz r növb ti
mb r v ya Allah Elçisi d h r d f yeni zaman v m kan
raitin daima yeni, t z l qiq ti
bir q d r d gen r yeni g l n ümm t
vv lki Zühuru q bul edir v vv lki
özünd bul etm kd ç tinlik ç kir.

B q r sur si (Quran`i-K rim 2:136) “Biz Onun Elçil ri
rq qoymuruq”

Biz Quran`i-K rimin r smi t rcüm
müt rcimin münd ricatda qeyd etdiyi kimi, möt riz iç risind
, - mb r olmayacaq,
n kamililidir v s., - ehtiyatla

Yeni Zühurun q bul edilm sind ç tinliyin s b bl rind n
biri d eyni k lm nin müxt lif m nalar v t s vvürl r
z likl v ya m lum m hvumun
crüb miz sas n
qiym tl ndiririk. T crüb miz is , m hv
etm k ola bil r.

Yen d r b ölk l rind n olan iki misal bu m s l y yeni
bul etm kd köm k ed bil r. 50-60 il vv l
hail ri t qs di il öz rahat evl rini qoyub, gerid

r b ölk 1 rin mühacirat etm r. Bu ölk 1 rd banan
günd lik adı bir meyv , bizim üçün adı t r v z olan xiyar is
orada o zaman t mamil t z ekzotik, qeyri-
d f m r rildiyini
gör rk n “n edirs saralandı d r rs n”
ni nam lum halda bananla parallel g tir n r bin

Dem li, n

ik n d rm li v

rm k d m qs d

deyildir.

Bel likl , xiyar rind ondan
qat-qat yüks kd - sin baxmayaraq, bizim
t rz zahir n onlar bir-birin
b nz dikl rind n, bizi aldada bil r. Yeniliyi v ya m s l nin
mahiy tini o bitkini öz v t nind n g tir r r k
bec rib- nd qs d

A

bilm y c yi yüks klikd olan m hvumdan söhb ,
bunun f rqin

Bütün müləhiz l r t crüb y , müqayis y ni
sar ng kamillik r - si
d ola bil r. Dem r, odur ki,
mahiy

Daha bir misal. n m niml k üçün
rk n, m nim
h m ni neç d f n
t ccübl ola bil rdi ki, h r gün getdiyimiz
yolun k ni m n görəm n dem ,
m kan, harada ki, n böyük kolun
hündürlüyü el m
g nin n

- s k, h
t s vvür etm k heç d ç tin olmaz...
Y ni bizim bilikl rimiz n inki nisbidir, h tta b z n d
t s vvür g l bilm y hkumdur. 3
ölçülü f s vvür ed bilirik, amma 4 v daha
yük k ölçülü f zani t s vvür edib, mür kk b m s 11 ri h ll
etm k s viyy li müt x ssis mü ss r ola bil r.
Quran`i-K rim kimi yüks k s viyy li, m n vi dild v
alleqoriya il za t s vvürü olan k s
nec m nims y bil görün ni
qavraya bil r, amma y qin ki, b sir t d
r b ölk l rind n birind laq n
m nc yerin r. Bir d f
y rk n Kanadadan g ndisl
birliyind . O, uzun müdd t idi ki, ail si
il birg yirdi. Özu v
müxt r. Yaxin ail vi müs
münasib t b sl yirdi. V m niml d
münasib ti idi. Bir d f o, m n bel bir sualla
müraci t etdi: “M nim ö risind n
söyl qs ddir - g r s
ist yirs ns , o zaman lb tt mb rinin
g r ata-baba dinin “sadiq”
xüsusil , s , onda yeni dind ki yenilikl r ,
v m ntıqin cavab verm sin
mb ri vasit sil biz
yenilikl r y ndiyin baxmayaraq)
yi üstün tutursansa, m yus qalacaqsan, sanki,
C nn
söyl ki xristianlar möht n
özl rini m hrum edibl r. “S n m

ç tinl in" söyl yib, x n dem onun
Kanadada B bu dind n x b rdar idi v
v prinsipl rin t
münasib ti var idi. O, mb r" deyib,
x Bu misal el dig r ümm tl r d
bil r.
sas n müs lman ölk si olan Az rbaycana, biz
a v xristian ölk l z r salaq.
böyük qurbanlar n tic sind m l g l n d r
bul etdirilm si) v ksin , onunla mübariz edib,
z r
rqi müqais etm liyik ki, h qiq ti
anlayaq. V ya, ümumiyy tl , xristian Avropa v müs lman
rquin n z -
demokratik, azad v l r getdikd
insan özünü daha rahat, firavan v xt hiss edir?
rin verir? N üçün?
B z n - b zi m
bilm m zlikd n v ya n z ra ala bilm
bilm m kd
t r qqip rv rdir?
qrib n 1020 il vv ya
bul etm k r f sind veril n
g ldik. Bildiyimiz kimi, r , dind
içki içm y icaz verilm si, bu m s l d h lledici m qam olub
ki, Rus Kiyevind ilk d f m t dini kimi
q bul edilib. Eyni d rman x st liyin müxt lif m rh l sind
n tta ziyan da vura bildiyi kimi, eyni dini
t liml r d sosial-ictimai t kamül kontekstind eyni d r c d
t sir göst r bilm z.
müxt lif f sill , dinl rd
d eyni il müxt t n zzül v Odur ki,

Quran`ı-K rimd deyildiyi kimi (bir daha eyni ay y müraci t ed k) - -Araf (sur 7 ay 34): “H r ümm tin c

(z ld n mü yy c li g

birc saat bel n yibanar, n d t l s rl r.”

Biz çox vaxt eyni sözün müxt lif dill rd f rqlı
m b dilind c lin

m t m dilir. Y ni “h r ümm tin” öz
müdd ya h r ümm t üçün mü yy n müdd t n z rd
r ümm ti

ifad dir ki, bizd n heç d çox fikirl k t l b etmir.

H rbi xidm td olan h r k s bilir ki, o, n
olursa-olsun, komandirinin mrini yerin yetirm lidir,
xüsusil , müharib raitd n v

m qamdan a n mri rütb c s
d v t shih ed bil r. Daha “m n bel mr
raiti n z r alan mrd

bilm rik. Dind d analogi olaraq bel dir. Allah yer üz rin
harada v n m qs dl mb rl r gönd tt ki, buna

n çox ehtiyac olan m t ed n, yol
göst r mb rl rq

xsusi bir missiya il gönd rir v
zaman keçdikc v tl ri artd

H qiq ti bir q d r d tl ,

vahid v d y - heç bir dind ruhani hiss ,
y ni m n vi d y rl r d

rait si ri tidir ki, buna da
mütl q m l edilm lidir. V buna t bii bir proses kimi
bax

“Allahın Peyğəmbərlərinə, vəzifəsi dünyanın və onun xalqlarının rifahı qayğısına qalmaq olan həkim kimi baxılmalıdır ki, parçalanmış bəşərin xəstəliyini birləşdirən ruhu ilə sağaltsınlar. Heç kəsin haqqı yoxdur ki, onların sözlərini şübhə

altına alsin və ya davranışını etibardan salsın, zira ancəq onlar xəstəni başa düşür və xəstəliyi düzgün təyin edirlər. Heç bir insan, onun bəsirəti nə qədər iti olsa da, İlahi Həkimin malik olduğu hikmət və bilik səmasına çatmağa ümid edə bilməz”.(H zr t B 1
34, s h.86)

Daima arxaya boylanmaq heç d
deyildir. H d ,
– bu Onun gönd rdiyi
mb rl ri il

C lal ddin Ruminin t birinc mb
kuyuya sallanan
qiym tl ndir bilm liyik, ks t qdird h mi lik quyuda
vasit hkumuq.

Heç n y inanmamaq v ya bir d
ad t- n n ni din kimi qiym tl ndirm k, xüsusil , iki cür
h qiq tin (biri düz, dig
z man mizd daha çox bigan liy s b
m s l bizim özümüz n ist
Tez-tez b zi n n l rd n 1ç km ldiyind n b hs
edib, gileyl nirik. Sanki b zi " n n
ümidimiz k silir.

*"Vay! Vay! Ey nəfsi-həva aşıqləri! Ruhani Sevgilinin
yanından şimşək kimi keçmisiniz və şeytani xəyallara könül
vermisiniz. Xəyala səcdə edərək adını haqq qoymusunuz.
Tikana baxırsınız, amma adını gül qoymusunuz..."*

Son ill r xristian al mind n v
v America ölk 1 rind ki m ll ri) v r b -müs lman
ölk 1 rind n hadis 1 r bu dinl rin dövrümüzün
b m si -xalqlar v dinl
rq b riyy tin sl birliyinin
t ed bilm m si -Yeni Din böyük ehtiyac
n statik m lumatlar
h qiq t n d B hai Dininin bu m qs d qulluq ed n çox güclü
al riz nümun Allah heç vaxt öz
b nd l rini t k - probleml rl üzb üz qoymur. O, biz Öz
S ma Nem tl rini b dim F zlini v tini
bir daha ta edir.

H r bir zühur dövrünün lam tl rind n biri
kk- dir. Yeni dinin, , Allah t r find n nazil

olub- zil ri üçün sa bir müdd t,
b zil ri üçün is ill r ç k bil s l bizim bu f zld n
b hr 1 n bilm yimiz v Yeni S ma Süfr sind n uzaq
m yimizdir.

“Bu Gün günlərin Sultanıdır, bir Gün ki, Məhbubun gəlişinə şahid oldu. O kəs ki, əzəldən Aləmin Məqsudu idi. Varlıq dünyası bu Gün bu İlahi Vəhyin şəfəqləri ilə parlayır. Bütün xılqət onun nicatverici fəzlini vəsf edir və onun tərifini ucaldır. Kainat sevinc və şadlıqdan cuşa gəlib. Xoş o kəsin halına ki, yaşayıb bu Günü gördü və Onun məqamını tanıdı...”

(
119-120)

“Bundan lav
zr t B
bir gerç f sviri veril n
1 rinin m qs dl ri
bar d dem k olar ki, heç n deyilm y n “bu günün g l ”ni
dinl rind n ciddi f rql zr t
B mb rlik dövrü, h qiq t n,
di H qiq t olan K s g lmi t
rind n f rqli
üçün V ndinin dediyi
t
sistemin l c k c miyy tin modelini” v
si v yer üzünd m ziy t v dal tin
vasit ”ni t
“ nanmaq ist rdik ki, Allaha Ona xidm t,
bizim dedikl rimizin, nec m ramla t qdim , o
ruhda da q bul t olac .”
Ümumiyy tl , biz bir-birin nifr t ed n kifay t q d r
dinl r hat sind bir din ehtiyac duyulur
-birin sevdirsin. Bu

nçilik heç d dünya i
v m hz XXI sr
B z q olunur,
m s. Misirin Müs 1 rin tikilm sini "Allah
(**Vesti.az** 04.09.2009,
l-

Din sonu olmayan bir prosesdir v daima
t kamüld dir. Bu fikir g Biz ist s k
mü yy n vaxtdan sonra hikm tl d , ist m s k d , dinin tarixi bunu t sdiq edir. Ümmüdünya
dal t Evi özü Müq dd s M tnd göst rilm s 1 l r
bar sind qanun ver v raitd
1 bil r v bel likl min

"*Bir qəlb üçün Allahan Günündə Onun Məzħərinin
qarşısında durmaq və Onun Sözünü eşitmək və qəbul etmək,
Onun Hüzuruna yetişmək - O hüzur ki, Allahan Özünün
hüzurudur, Onun razılığının səmavi səltənətinin dənizində
üzmək və Onun tövhid cənnətinin nəfis meyvələrindən
dadmaqdan başqa heç bir gözəl bir cənnət ola biməz.*"

laq dar olaraq r b ölk 1 rind h r
birind ininin müxt
m. Bu ölk 1 rd ünsiyy td
müs yegan h qiq rini
t qdim edirdil r. 2001-ci ild -d bütün dünyaya
b d x b r - Amrikada terror n tic sind 3000-
x b ri m ni d

p d tli
hadis d n f r hl n n kim, n hay t
n kim, eyforiyada olan kim....M n is "n
üçün sevinmirs n?" v ya "Y qin ki, ür yind sevinirs n?"
dey nl r d oldu. H tta m ni t nbeh ed nl r d oldu ki, m n

f m. Yen d ifrat müs lman – xristian v y hudi
münasib tl risind minl rl
s b b olan "q hr manlar" peylda
oldular.....Aman Allah, h l d srin ilk ilind ?!, orta
srl r v aha bir "q l b
srl rind n biri F.Engelsin
ininin say sind
m rh l sin

"Nə vaxtadək bu qədər zülm bə əziyyətlər olacaqdır? Nə
vaxtadək belə düşmənçilik və çətinliklər olaçaqdır? Məgər
bizim Səndən başqa pənahımız varmı? And olsun Sənin
Rəhmaniyyət həzrətinə ki, yoxdur."

"H qiqi din c miyy t birlik g tirir. Bu gün b riyy t
v müharib l rd n ziyy t ç kir.
Sivilizasiy si üçün birlik son d r c
din özünün t nb yidir.
Dinin t lifliyi heç vaxt mübahis
s b slind rinin
t liml rinin mahiyy tin baxanda
orada ziddiyy v
ixtilaf m nb ks halda, o sl m qs din çata
bilmir. Din müt kkil bir bilik sistemidir. Bu, ruhani gerç klik
v f rd v c miyy t h inin sas
m qs dl rind m l ruhani h qiq tl ri
verm kdir. Dinin t lifliyi heç vaxt
s b kilk bar d
heç d bütün inanclar eyni d r c d
b zil ri h qiq t bar d heç bir sasa malik deyil, sad c c hal t
v qorxu üz rind qiqi dinin v elmin gücl ri
b riyy olan m hdudiyy tl rd n azad

olaraq ir li getsin". (*Əbdüll-Bəha*, "Bəzi suallara cavablar", Bakı, 2004).

H yatda q rib hadis l rl tez-oftalmatoloqun söhb ti m ni çox heyran etdi. "Kor n ist r iki göz - biri yri biri duz" atalar sözünü, s n dem , heç d bütün gözd n lill r aid etm görqm qabiliyy tini itir nl r c rrahi m liyya anadang lm gör bilm y nl r heç d bu m vermir r. Q rib d olsa, onlar öz v ziyy tl ri il öyr rind n heç n yi d k ist mirl r. M nc bunun s b bi y qin ki, t kc tl görqm dem k m l ri v qiyim tl ndirm bilm m l ridir. Y ni mü yy n h yat t rzin rait öyr nl r yeniliy r. Bunun da s b bind n td n özl rini m hrum edirl r...

On ill

istirah t edir m. Onlarla meyv yayda özümü olduqca rahat hiss edir m. B z li oluram v m ni narahat ed n, yaz v yay f slind rqli olaraq, h m yimdir. Yalniz bir sind bilir m. Amma, crüb la ed raitind , bu mü yy n t crüb v qabiliyy t t l b edir, y ni h il etm k qabiliyy tin malik deyildir. tumurcuqdan f bilirl rs , b zil k z n h tta qoxusundan da ayird ed bilirl r.

ola bil r. Meyv il dolu budaqlar is coxumuza b lli b r verir. Bunun üçün çox da böyük f ras t t l b olunmur....B db g r indi d (meyv il dolu

bilmiriks , onda vay bizim
s, bel olan t qdird k
qabiliyy ti olmayan nec özün r va bilir ki, bu sah d
mü yy n mülahiz l r ir li sürür n inki özünü v

Y ni insanlar müxt lif s viyy y
viyy sin ” çatmaq çox az bir qismimiz mü ss r
olur v bunun üçün mü yy n rtl r vacibdir. Hz.B haullah
“A si” axtaran k s Onun mb
haqda mülahiz r.
Hz.B haullah

- - - - -
bizim
Allah M zh rini Onun “meyv sind c yimizi
bildirir: yind
ciddi-c siz s daq h bb t,
m ftunluq o zaman ki, Onun inay t
n v
t r kil r, bilik v

Quran`i-K rim, - - ra sur si, ay 7: “Məgər onlar yer
üzünə baxıb orada növbənöv gözəl (bitkilər və meyvələr)
yetişdiriyimizi görmürlərmi?”
k üçün mü yy

“Din gerçəklilik toxumundan yarpaqları , budaqları, çıçəkləri
və meyvələri olan bir ağaca çevrilir. Zaman keçdikcə bu ağac
qocalır. Yarpaqlar və çıçəklər solur və məhv olur; ağac quruyur
və meyvə vermir. İnsanın köhnə ağacdən yapışaraq onun həyat
qüvvələrinin tükməz, meyvələrinin misilsiz və varlığının əbədi
olduğunu söyləməsi ağıllı fikir deyildir. İnsanların qəlbinə yeni
həqiqət toxumu əkilməlidir ki, oradan yeni ağac böyüşün və
dünyani yeni ilahi meyvələr təzələşdirsin. Bununla indi

aralarında din ayrılığı olan millətlər və xalqlar birliyə gətiriləcək, mövhuat yox olacaq, Həqiqi ümümdünya qardaşlığı qurulacaqdır. Dünyada mövcud müharibə və münaqişələr aradan qaldırılacaq, Allahın bütün bəndələri barişacaqlar. Zira hamı Onun qüdrət və mərhəmət ağacının gölgəsində toplaşacaqdır. Allah hamiya mehribandır; O, hamiya səxavətlidir, necə ki, Hz.İsa demişdir: “Allah ədalətliyə də, ədalətsizə də yağış göndərir”- bu o deməkdir ki, Allahın mərhəməti ümümdünyəvidir. Bütöv bəşəriyyət Onun sevgi və xeyir-duasının hifzi altındadır və O, hamiya hidayət və inkişaf yolunu göstərmişdir”.

Hz.B haullah müxt lif dinl
b nz dir. Mövcud dinl
mb rl rin T liml ri formaca
srd n- sr d d , h r yeni Zühur vv
, h m d
onlar bir-birind n t v
rh l l rini t
edirl m rh l l r - toxum,
sonra tumurcuq v çiç k cüç rm si v n hay t meyv m l
g lm m rh l l rin b nz yir. Doktor Esslmontun t birinc
des k, onlar bir-birini m hv etmiril r, ksin , biri dig rind
t c ccüm olunur - çiç hv etm diyi kimi, meyv
d çiç yi m
Vahid Dinin d çox t ld deyildiyi
kimi, O, H qiq ti bird n-bir irrl ri v
l bin t dric n
Babilistanda vahidliyini, birliyini
elan etdiyi kimi, Hz.B haullah da orada
sind

Bəhai dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru

h mçinin, dünya dininin
t kamülü t limini elan e

“Budur, Cənnət Bülbülü Əbədiyyat Ağacının budaqları üzərində müqəddəs və şirin avazla oxuyur. Təmiz qəlblilərə Allahın yaxınlığından müjdə verir; Allahın Birliyinə inanımları Səxavətli Allahın Hüzuruna çağırır, inqita edənlərə Sultan, Cəlalli, Bənzərsiz Allahın nazıl etdiyi bu müraciətdən xə

l ç km lidir ki, odun keyfiyy tl rin yi y 1 nsin, y ni istil nsin,
durulsun. F rd n
1 b edir v ona gör d dir. Lakin,
anlayan q qiqi sevinc

M 1 yi- tl rini ld etm 1
bilm q niyy
t çatmaq bilik v hikm td n, Müq dd s
K lamlardan b n
böyük nem t Onun hiday tin k nem tidir.”

“...Allahın birliyinə inamdan doğan qüvvə ilə boş təqlid bütlərini sindirin. Sonra Rəhmanın rızasının müqəddəs cənnətinə daxil olun.” “.... elə isə canınızın təpəri, ürəyinizin istəyi, ruhunuzun şövqü və bütün varlığınızın gücü ilə çalışın ki, vüsəl bağcasına daxil olub bənzərsiz Güllü iyləyəsiniz və müqəddəsliyin şirin rayihələrini duyasınız və Əbədi hüzurdan öz payınızı alasınız. Bu nəsihətə qulaq asan kəs bütün zəncirləri qırar və cünun eşqinin dadını bilər, öz Sevgilisinə qovuşar və canını Cananına tapşırar. Bu qəfəsdən çıxaraq o bir ruh quşu kimi öz müqəddəs və əbədi yuvasına yollanar.”

“Bu gün dünyanın bütün xalqları öz maraqlarına qapılmış və var qüvvələri ilə səy göstərərək öz maddi maraqlarını irəli sürməyə çalışırlar. Onlar nə ilahi həqiqətə, nə də bəşər dünyasına, fəqət özlərinə ibadət edirlər. Onlar səylə ümumi rifahı deyil, öz faydalarını güdürlər.”

“Hər kəs ki, Səni tanıldı, o, Allahı tanıldı və hər kəs ki, Sənin hüzuruna yetişdi, Allahın hüzuruna yetişdi. Ona görə də, xoş o kəsin halına ki, Sənə və Sənin əlamətlərinə iman gətirdi, və sənin hökmranlığına baş əydi, Sənilə görüşmək şərəfinə nail oldu, Sənin razılığını əldə etdi, Sənin dövrənə dolandı və Sənin taxtının önündə dayandı. Vay o kəsin halına ki, Sənə qarşı günah etdi, Səni dandi, Sənin əlamətlərini inkar etdi, Sənin

hökmranlığına qarşı çıxdı, Sənin əleyhinə qalxdı və Sənin üzünün qarşısında lovgalandı, Sənin dəlillərinlə mübahisə etdi və Sənin hökmranlığından və qudratindən qaçdı, və Sənin əmr barmaqlarınla Sənin Müqəddəs Lövhərində inanmayanlar sırasına yazıldı.”

kimidir. O gün tamamil gün rdir v Gün ver bil
bitki sin baxmayaraq, bel m n vi
mb rl r d Gün
f
kc indiki dövrün Gün
f ql ri il zizl l r yet
q d r z ruridirs , b hai h yat t rzin mük mm l
kild yiyl nm k üçün d H zr t B
bilavasit d rk etm k eynil z ruridir.
Gün
vv lki
vv lki
ver bil

Biz insan ö , n cür v kiml r t r find n tikildiyinin
sirrl rini h l d tam aça bilm yer kur si boyu
(Yerin üstünd - Meksikada v b zi m lumatlara gör h tta
- v c nubi
rin, v

ya yüks m yini v b zil rinin
m qs dini h l d bilmirik. Müasir texnika v texnologiyadan
onlarla d f mük mm l, yüks k olan al tl rin n d n
1 bilmirik,

sad lövhc sin nn edirik. Halbuki, b zi m qamlar
Quran`i-K rimd indiy

rtl ri bar d mü yy n h disl rd
Bu m qamda Mövlan C lal ddin Ruminin
Qurani-K rim bar sind fikirl ri

k lm l ri görünür. Bu görün n k lm l rin v
zahiri m d rin, bir d batini
m na var. O batini m na yen var.
Ondan sonra bir üçüncü m na yen var ki, onu anlamaqda
r.”
“ n zahiri m
nz y kli,
üzü, boyu, qam ti görün r, amma ruhu gizlidir, görünüm z”.
(Mövlan C al rvan
2009, s.77)

olan, göyl r yön
ll ri v nlikl rd ki mü
yi, h mçinin, uzun müdd t idi ki, müxt lif
kliy n
hava n nil h ng
v ya s ma bürcü ri
qs lif f rziyy l r
yaratm dur ki, bir q d r yüks kliy
, h tta h min içind olanda bel , min ill r
suallar yaradan insan m yinin m hsulu olan bu tikilil r sidd
hai Dininin müq dd
da bizl ri, bu v ya dig r dirl rin r
daxilind n, sanki h min o yüks klikl r
, zli il bir çox mü
v a aparan b l dçidir.
Qaf rl g ncliymd
onlarla c mi bir neç gün keçirm yim bir çox
m tl bl ri anlamaqda m n köm
izl diyim v min cür zab- ziyy
b zil rinin h ld etdikl ri nailiy y tl rin n üçün
etdikl rin - t kc
özün m d f edib, qalib

g lirs , alpinistl rin ill rl qoyu n n sin
 - n n y yimiz oldu
 f aliyi t ill ri göst m d alpinist kimi
 ni heyr tl ndirdi. Heç bir t crüb si olmayan v bu
 v x b t n h veril n m sl h tl r
 v cind t dbiq edirl r. Amma, ksin
 kar hesab edib v yeni yolu, öz kohn bilik
 k qorxusuna m tt ki, bu
 kc fiziki m nada yox, h m d ruhani h qiq ti
 tinlikl r , n tic
 olar.

Alpinistl rl laq
 Himalay (Everest) alpinistl n uca zirv sini
 (8844m) f th etm k üçün ömürl rinin 10-20 ilini h sr edirl r.
 Bu h d sl karlara müy ss r ola bilir. Bu m qs d
 k t l b olunur.
 Temperatur, hava rejimi v raitind n t mamil f rqli
 t rzi v d y rl r d d r m ruz
 ni f th etm k arzusu n i da
 etm y , b z liy s b b ola bilir v
 yolboyu taq td l h 1 xilas ed
 bil c yi h keçir, onu taleyin qism tin
 B lk d
 t s bel bir x st
 etm yib, ona bigan qalaraq taleyin qism tin mi h val
 etm liyik? B lk z man kiminin”
 köm yin
 göst rm yin, h miyy t verm m yin özü m n
 r birimizin üz rin
 h yata keçirilm m sin s b

“Dünya xalqları dərin yuxudadırlar. Onlar qəflət yuxusundan ayılsayırlar, onda bütün şövqləri ilə Hər Şeyi Bilən Hikmət Sahibi Allaha can atardılar. Onlar malik olduqları hər şeyi, yer üzünü bütün xəzinələri olsa belə, atardılar, ta ki Rəbb onları tək bir sözlə yad etsin. Gizli şeylər haqqındaki elmləri heç kəsin görmədiyi, və yalnız Qüvvət Sahibi, aləmlərin Mühafizi olan Kəsə nazil olan Lövhə saxlayan Kəsin sizə nəsihəti belədir.” (-)

“Ey ruh oğlu! Hər quşun gözü öz yuvasındadır və hər bülbülin məqsudu gülün camalıdır. Yalnız bəndələrin könül quşlarıdır ki, fani torpağa qane olub əbədi yuvalarından uzaq düşüblər və uzaqlıq gillərinə yönələrək yaxınlıq güllərindən məhrum olublar. Çox heyrət, əfsus və heyflər olsun ki, bir piyalə xatırınə Yüksək Məqamın dalğalı dəryasından üz döndəriblər və Əbha Üfliqündən uzaq düşüblər.”

(K lim ti-M knun , fars dilind - 2, 2000, s h.36).

B hai dininin banisi H zr t B haullah 150 il vv 1
Lövhə rind bildirirdi
ki, b riy t planetimizd indiki h yat t rzinin kökünd n
d c yi yeni tarixi dövr q d
kka h rind H zr t B haullah ümumi b
sr ddin

m ktubdan bir parça verilir: “H
Onun s xav tind n rica edi ncir
v qandallardan azad etsin v
Qudr tli v S xav ltsin. O,
y Onunla birg olanlara

T ssüfl r olsun ki, 165 il keçm sin baxmayaraq,
v ziyy t heç d d

l d z ncir v qandallardan azad
edilm - h nisb t n is
pisl

b hail ri h l bu gün d Dinin v t nind
da, özl rinin c sar ti il sülhün yer üzünd müv ff qiyi tin
nail olmaq üçün bu dinin qüdr tini sübut edirl r.
rejimin hakimlik etdiyi 30 il rzind , bu gün d k
(sonuncu d f 21.06.98-ci ild) b hail rin t qib edilm si büyük
miqyas . 200-d n b hai edam dir,
dördün ölüm hökmü k , qalan 300 -400 min n f rinin
is hüququ tapdalın . M tbat is bu hadis 1 r
xüsusi maraq göst rir, bel ki, "Le-Mond", "Nyu-York Tayms"
v bir a nufuzlu q zetl rin s hif l rind d rc büyük
h cmli m qal l r buna yani sübutdur. 1998-ci ilin
, BMT-nin M clisinin dair q bul etdiyi,
daha bir q tnam sind B hail r m s l nin
xüsusil , siz ki, dini z mind z ifl m k
bilm y n görünm t qib v zülməd n ir li g .
müt x -

hail rinin r hb rliyini t n yeddi
n f rlik qrupun h sin 2008-ci
ild n indiy q d

hai Dininin 7 lideri Tehranda h l d h bsd dir-
l r. 2008- hail rinin 7 li-
deri v Dinin b zi t r vv 1
tutulan b hail r d h

Bu haqda BMT- ruz lman
xa luma
- laq : <http://www.bahai.org/iranthreat>

Nobel 200
bu gün etm kd dir. Az

, laq Trend News (Persian Desk's interview with the Nobel Peace Prize 2003 Laureate, human rights activist Shirin Ebadi).

Trend News:

dinecata gönd ktubunda növb ti
d f nqid edir. lxalq
11 iyul 2009-cu il tarixd hk m
Bölm sind yeddi B hai m n d rin
f 1 rl ifad d n xaricd
olan badi v bs nab
bdülf sl h tçisidirl r. El bu
d r c d g
bariz bir nümun dir.
rini idar ed n qrupun
üzvl ri - x c nab Camal ddin
Xancani, c imi, c nab S id Rzayi, c nab Behruz
T v kküli v c nab Vahid Tizf hm bir neç ildir ki, h bsd
-ci ild
K ri t r find n h
H min qrupun dig r üzvü hv 2008-ci ilin
dd h Federasiya yeddi
B hainin h tl ndirir v
d krar n t kidl t l b edir.

hakimiyy t dair 1 rind n t kidl ist leyhin
yüründül n ittihamlar bar d m mçinin
tind n t kidl ist yirik ki, proses kild ,
q r zsiz v müst qil m hk m tli
m hk m , o cüml d hk m
si v

Beyn ıxləq V t
t

Siyasi Hüquqlar K

Xanım Fariba Kamalabadi, cənab Əfif Nəimi(əyləşmiş), cənab Vahid Tizfəhm, cənab Camaləddin Xancani, cənab Səid Rzayı, cənab Behruz Təvəkkülü (əyləşmiş)və xanım Məhvəş Sabiti.

t Evinin Rizvan 2010 Müraci tind deyildiyi kimi “Öz sıralarınızda görməklə, İrəndəki əziz bəhai qardaş və bacılarınıza baxın. Məgər onlar Allaha məhəbbətdən və Ona xidmət arzusundan doğan mətinlik nümunəsi deyillərmi? Məgər onların ən qəddar və ən acı təqibləri aşmaq qabiliyyəti dünyanın milyonlarla zülm altında olan insanların qalxıb, Allahın yer üzündə Mələkutunun qurulmasında qətiyyətlə iştirak etmək qabiliyyətlərindən xəbər vermirmi? Ixtilaf törədən sosial strukturların qarşısında dayanmayaraq, Həzrət Bəhaullahın Müjdəsini hər bir şəhər qonşuluğunda, hər bir kənddə, yer kürəsinin hər bir guşəsində gözləyən ruhlara

çatdırmaq üçün tələsin və onları Onun icmasına, İsmi-Əzəmin icmasına gətirin.”

Az rəbaycan B hail ri Dini M rk zinin -cu il tarixli m deyilir:

“ s viyy sind

laq 1 ndirici qrupu kimi f aliy t göst r n bu qrupu ancaq B hai dinin m

h bsi m qs dyönlü v

hiss sidir. 300 000- B tl , n

m nsubiyy tin gör zilir v t qib olunur – b hail r ali t hsil v t qaüd ala bilmir, b hai professorlar t dris sistemind n k r, m kt bl rd eckiliy m

inzibati v ya dövl rin öz q bul hdudiyy tl td

leyhin -d nfi

rin hücumlar edilir v

q .

Az rəbaycan B rinin

t kidl t l b edir v

m s l l ri il m „ m s l y bigan

t li Amerika (v

ksana Sabirinin

azad edilm sind hb

yenid dal

H rbi-k fiyyat, avtoritar molla rejimind hyl rini
nl bu s hyl c kl r.

Bu bar d öz sözünü dem y nl r is , bilavasit

v d nl rl b rab r m suliy

olmasa tarixin d rsind n ibr öyr nm lidirl

ya dig

Burada H zr

lar bilm dikl nidirl r". Lakin
hail ri t qib etm si bilm m zlikd n deyil,
onlar bunu m kild v bil r kd n edirl r. Bu sözl r
daha çox adi insanlara aiddir. M suliyi t hissi b hail rin
h miyy tin r

insan mü yy n t m l prinsipl rin h
yük k xlaqi d y rl r üz rind . Lakin fsuslar
n t r qqi il

geril m müxt lif t zadlara g .

qli v ruhani qabiliyy

pe mb r. Bu is xtliy g tir n
dir. Ruhani, y ni qli v m n vi xüsusiyy tl r
malik olmaq vacibdir. Dövl t, c miyy t, b riyy
olmaq üçün ruhani t rbiy nin rolu böyükdür. Bu is
rifah il laq li m s 1 dir. Avropa ölk 1 rinin muzeyl rind ,
bu nöqteyi-n z rd

verdiyi töhv l r, n h m d qürur
m nb yidir. qli v ruhani m d niyy lidir.

Bu keyfiyy tl rin b rab rl

lam tl rind nab insan t kc

H - d n, din d bu
narda deyildir –

rkibind Az

cibl rind a zdir nl r çoxluq t
1937-ci ild bütün din xadiml ri – r, mollalar, o
cüml d n, b hail r d , zülm m ruz qalm -h bs

ad t - n n kimi yas m clisl rind

m rasiml r t dur, lakin dinin
 tamamil unudulma r.
 C nubi Az rbaycanda hal- d r
 az r m kt bi bel yox-
 dur. e hrum olan n böyük
 rbaycan , b hail rdir.
 B hai az rbaycan tamamil heç bir hüququ yoxdur.
 B hail ri dinl rin gör m z mm t ed n dost v
 tta ail üzvl ri (bu haqda
 Quran`i-K rimd Qiyam tin lam tl rind n biri kimi göst rilib)
 onlarla, B hai Dini il uzaqdan deyil, yaln
 olduqda b hail rin Quran`i-K rimin ruhuna sadiq
 oldu ol. Bu zaman ya b hail r
 d vv lki kimi sanki
 müs t

“Hər bir İlahi Əmr kimi, bu Əmr də ona hücumlar edən müxalif qüvvələr üzərində cəsarətlə qələbə çalmayıncə səmərəli olaraq qurulmayacaqdır. Dinin tarixi özlüyündə həmin fakt üçün kafı sübutdur. Təqiblər və sinaqlar Allahın seçilmiş kəslərinin qisməti olmuş və olacaqdır. Amma bunu onlar qiyafəsini dəyişmiş xeyir-dua kimi qəbul etməlidirlər, çünkü onların vasitəsi ilə inamları sürətlənəcək, möhkəmlənəcək və təmizlənəcəkdir. Hz.Bəhaullah belə işkəncəli sinaqları Allah Əmrinin çıraqını qidalandıran yağıla müqayisə edir”.

f ndi, H zr t B
 n n hay t, rzind ilk d f olaraq
 n inki b hail r edil üzr ist
 bigan tta özl rini m z mm t d r
 laq na bax) CNNIranians/Bahai
 v http://edition.cnn.com/2009/WORLD/meast/02/06/iran.baha_i.apology/index.html

Bu hadis 1 rəqdar bu sənətin müəllifi “Vesti” elektron qəzetində 9 iyun, 2009 – laq

www.vesti.az.

hələr edil , bütün proqressiv dünya
dem öz etiraf sözü rəni bigan
olmaq dal tsizlikdir. Bu hadis 1 rətin
bizimlə d v bu məsələdə heç olmasa insan
m xsl rin b
həmrəyliyini daha da aktual edir. Bu ilk növbədən viçdən
məsəlin bigan olmayan hənəvə
məslək kind narahat etməlidir.

Bəhai Beynəlxalq Mərkəz Təşkilatı (BMT-də) ki nümayəndəsi Diana Alai 2009-cu ilin iyununda “ ” radiosuna müsahib verib. Müsahib nə bir bəndində deyilir:
- *Bəhaililik İran ərazisində yaranıb. Və hər zaman da bəhailər problemlərlə üzləşiblər. Bu baxımdan, bölgədə insan haqları ilə bağlı vəziyyəti necə dəyişdirilsiniz?*
- məki, həməbənə hələrlə, həmdən ziyət Azərbaycan və -birindən kəskin fərqləri. Azərbaycanda mənəbənə hələrlə Azərbaycan və tərəbat rəhbərlərə hüquqlara malikdirlər. -səçkilik yoxdur. Azərbaycanda bir bəhai mərkəzidə fəaliyyət göstərənən da isə bunun tamamiləksidir. qəbul etmirlər, evləri ilə rindən həyət edilir. Bəhailərin istənilən tərəf zəmanalar bu ittihamlara daha biri lav olundu – dünyada nəticələnəbilir.

s 1 odur ki, b hail ri münt z m h bs edirl r.
V h bsd n zamin bl pul t -
1 b edirl r. H tta m nzill rinin mülkiyy t hüququnu da girov
ki cbur olurlar. Bu, daim davam ed n problem-
dir.”

T zdind insan hü-

-na üzv ölk l r nazirl rinin D m d (Su-
riya) 36- rara sas -

l ri il t ml ndiril-
m sin xidm t ed c kdir. Daha bir müst qil komissiya yara-
-na üzv ölk l rind laq

y rl rin td riay zar t
ed c k v s daq tini
sübbut ed c kdir”. (?!?)

Bu son cüml m nd b b oldu
v ilkin m qs din m
yarat lika-
s ndan sonra (ild 5000 adam edam edilir) dünyada ölüm
c ikinci yeri tutur.

“Lakin onda heç k s t s vvür ed bilm zdi ki, S ma
bbi Özünün d rkedlm z hikm ti il , bel
d r c d köklü d k ist yir.

Bu el bir m qs dyönlü v dostlar h r
yerd böyük s yl
bir regional konfransla, öz nailiyy tl rini qeyd etdil r. Bu
yl ri v nec bir qeyri-adi
t zad t n b xtiyar
möminl

f rqind olan v n qurmaqda
rk ed ”. t

Evi, Rizvan 2009 Müraci ti).

“ n t xmin n yüz min
ks r n, yer kür sinin bir t r find
ruz qalan, lakin bir bütöv kimi ç kin-
m d n v ruh yüks kliyi il H zr t B riyy ti n
yetirm ml d r k qalxmaqda olan bir
z m r
biri v
r biri v kl v s mimiyy tl Ona
xidm t zr t B k etm k
v r biri v zr t B -
hyinin bilavasit t c
v c sar tli, pak v müq dd s yeni insan irqi
zahir etdirdi.” t Evi, Rizvan 2010
müraci ti).

Bu müraci tl rd qeyd olunan konfranslardan biri d 27-28
fevral 2009-cu ild

Minillik B yannam si Birl tl r T
Minillik Sammitind (Nyu York, 6-8 Sentyabr 2000-ci il),
dünya r hb rl rinin n 147
Dövl t v Hökum is 191 mill tin
msil edirdi. Bütün lam tl r onu göst rir ki,
in (Birl tl r T
Minillik B yannam si BMT - Millenium 2000) h yata
keçm sinin ilk lam tl sirinin yenid n
yüz minl rl hat etm si olacaqd r. Sammitin
keçirilm sinin m qs di Minilliyan “simvolik qüvv sinii”
r yerind

öd m yön ltm kd n ibar
probleml r v bu probleml rin h lli yolunda t
 sl nib. Onlar eyni zamanda bizi
dal tsizliy , qeyri-b rab rliy , cinay tl r v
 ümumi irsimizi, b riyy ti g l c k n sill rin
xatirin tl r t
 tin gör “h min dünya r hb rl rinin
özl ri Birl tl ri t rl
m qs dl rin ld rinin v
ümumilikd sind
buna gör d el onlar özl ri bu nailiyy tl r üçün
cavabdehdirl r”.
Birl tl r t yannam si sas
Prinsip v D y rl r kimi:
4. t, irqind n,
cinsind n, dilind n v dinind r k sin
b rab t etm t
5. sas v zif
 t bir qüvv y
çevrilm sini t min etm kd n ibar tdir.
6. Dözümlülük – d niyy t v
dil müxt liflikl rin baxmayaraq bir-birl rin hörm tl
 edir. C miyy tl r daxilind v
c miyy tl rql r n h d -qorxu,
n d t zyiql ksin , tli
d y rl yannam sin
gör sülh m d niyy ti,
dialog v
9. Beyn t M hk m sinin q m l
 kild h yata keçirilm lidir.
11. ya qeyri-insani
 raitind n v

h k üçün limizd n g l ni
sirg m y c yik.

13. Bu öhd likl rin yerin yetirilm si h r bir ölk daxilind
etm d

15. Ümumdünya B yannam sin tam
hörm tl v t edir.
x st likl r

h qiq t kan
verm nin s m r rab rliyi v
lahiyy t verilm sini t kmill liyik v

25.

prinsipl rini v t crüb l rini h yata keçirm k üçün
bütün üzv ölk l rin po
d

hörm ti gücl ndirm

29. Prioritet m s l ki -
x st likl r , bizim ümumi evimizin

13. Bu öhd likl rin yerin yetirilm si h r bir ölk daxilind
etm d

32. n n hay f sah sind ümumi m qs dl rimiz
laq

<http://www.un-az.org>

Bildiyimiz kimi, dövrümüzün bütün hüquqi m s l 1 ri
ill r boyu ictimay td q r

olmayaraq, onlar s sas
Quran`-K rimin t siri n tic sind müxt lif ölk l rin hüquqi
s n dl rinin t m lini t

Minillik B yannam

v D y rl rin Kitab`i- sd h l 165 il vv l n inki n q d r

, h m d bunun ruhani h
- h min Prinsip v D y rl
n inki kiçik bir model kimi b mçinin
müxt lif ölk l rin - Almaniya, Braziliya v s. -
ksini müv ff qiyi tl
r 1 1658-ci ild (hakimiyy t
parlament ilk d f h val insan
l yaq ti prinsipl
tez-tez müxt lif ölk v s viyy l rd

Yeni bir m d niyy yeni insan n sli
lidir ki, bu da B hai Dininin n sas qay sidir.
Bel da h r yerd yaranmaq-
da v r find n müsb
laq riyy
m r f sind dir v ri
n inki r hb h mçinin, yat t rzi il
zi insanlardan “m n dinl
ik rk edilm si d

B kl b rab r,
h töhf verm sinin vaci
, k narda qalmamaq tövsiy olunur v
h l lik indiki zamanda is , b hail r (çör y ki
rav tli bir qidaya çevrilmi si üçün
daima t m z n m hrumiyy tl r
öz M budunun göst rin
bu prinsipl ri, g l c n
yirl r. N sir
m y

*De: Qələbə yetişən zaman hamı mömin olduğunu iddia edər və
Allahın Əmrinə siğınar. Xoş o kəslərin halına ki, hər tərəfdən
fitnə-fəsadın baş qaldırıldığı bu günlərdə Əmrə möhkəm oldular
və onun həqiqətindən dönmədilər ... (H zr t B haullah,*

1

h. 289).

H qiq t yolu h h qiq zr t
B haulla buyurur: "...Bu Bülbül bu m hb sd n, zindandan siz
bel s sl ti siz
*Kim istəyir, qoy bu nəsihətdən üz çevirsin, kim istəyirsə, qoy Öz
Rəbbinə gedən yolu seçsin”*

ml
hadis 1 r ümidsizc sin
ormada t sadüfi c r yan etm sind n
kl rin cavab ver raitin

t xir rin h ll edilm si üçün tez-tez ruhani
v m n vi qüvv 1

T ssüf ki, bizim sivilizasiyada yalan v riya m ziyy t kimi
t qdim edilir. Bu, yer kür sinin ist nil n yerind c miyy tl rin
bilavasit laq li m s l dir, bu t kc
v ya “pis” insan m s l si deyil. (Odur ki, tez-tez “ikili
standart” v bu kimi terminl
biciliyi - zir nglik
c miyy tl rd

n . Bütün
si üçün “ n düzgün t r zi” is

yegan vasit

Bu yerd m lum bir misal yerin rdi. `
il bah m h min

s 11 ri müzakir edir v onun h lli
il m 1 rin nec
narahat bel etmir. T
rqli öz m qs di, öz arzusu v öz problemi
insanlarla h
mamil t
özü il m zi insanlar h
bilmirl r. B qs dini bilm dikl ri üçün
v bu dünyaya g dikl ri
üçün bu h yatda h min otaqda g z nz rind
özl ri il m yat t rzi sürürl r...V n d tlisi is odur
ki, bunu n d d k
ist yirl r...V ziyy tind n n inki usanmir v p
h tta f xr d edirl r! V ziyy ti qiyim tl ndir bilm dikl rind n
...

Gör s si
il lif c miyy tl rin neç faizini t
edirl ks riyy tinimi? “M n h min ks riyy t daxil m,
yoxsa yox” dey lk
stereotipl r mövcuddur v özümüzü yormayaq? Mirz kb r
Sabirin “Dünya nec talan olur olsun, n l neç
ill r rm y c k v rzin
çevril c düzlük is “qeyri-normal”
raitd biz bu imtahandan (h tta öz mill timiz olan
münasib td) h l r mill tl r nec düzgün
münasib t b sl y bil c yik?
“Bu dünya bir p nc r dir, h r k r” dey nl r
bilm lidirl r ki, ksin “Bu dünya getm k
deyil, z hm t ç kib h k g r
növb r fl kec bil nc r d n
k, el h min m qam s viyy sind d qala bil rik.

“O kəs ki, özü haqqında heç bir şey bilmədən günlərini keçirdi, o həqiqi ziyan uğrayandır.”

(H zr t B haullah, Lövh , s h. 256)

r fi v f rqliliyi bundan ibar

da böyük nem t t s vvür etm nb yi olsun. Bundan xs özün

sdiqedici f zli il insanlar sülh ,

xtlik v t r qqisin s b b olub?

Xeyr, bir olan Allaha and olsun, bundan böyük s ad t, bundan zz t ola bilm z”.

-B , 2007, s h. 2-3)

ilk t c lli

yin onu yüks y , n yin

yin izz t , n yin zill t , n yin z nginliy v n yin lidir.” (H zr t B haullah,

Lövh 2007, s h. 34)

r h tni

r mövcudl

t v iste

z ruri olan güc v qüvv t ona o m raitd b

vv lc d

ld

tnind

Eynil d , o bu dünyada özünü axır t h

M l kut al mind ld edilm lidir.

Bu dünya üçün z ruri olan gücü toplamaqla özünü ana b tni c d m l kut al mi üçün z ruri

olan gücü bu dünyada vv lc d (Abdul-Baha,
Promulgation of Universal Peace, US Baha`i Publishing Trust,
2004, p. 470)

Bu dünyadan özümüzl yegan ap ruhun
keyfiyy ti

“Sizlərə nə oldu. Ey kitab əhli? Məgər Tək Haqq Allahdan qorxmursunuzmu, O Kəs ki sizin Rəbbiniz və Günlərin Qədimidir? Ey Allaha iman gətirənlər! Sizi and verirəm Əbədi Həqiqətə! Siz məgər bu Qapıların göstərişlərində Allahın bu Kitabda qoyduğu hökmələrə zidd olan bir şeymi gördünüz?”

T hsilimi davam etdirm k üçün birinci d f Amerikada olark n (1997-ci il) v 70-ci m rt b d n ed rk n n çox 5 m rt b li yol ötürüçül rin , körpül r heyran yimd n rzind bel tikilil ,

bunlardan b zil ri h yata keçir v dig rl ri is layih olunur. O vaxtlar bir m s l d m , özü d texniki yox-humanitar, m n vi durum s viyy si; gör s n korlanmaqdə olan c miyy timizin b n vi c h td n onlara s nec

nardan v müqayis edildikd bel r tez n z r

kild , dig rl ri is üstüörtülü bildirir, v ziyy t is heç d ür k açan deyildir. Az rbay olan v k ola bil c k v bununla da f xr etm y layiq olan xüsusiyy tl rimiz getdikc gözümüzün y c k d r c d q d r bigan yacan t

is diyind n v çar sizlik- r?..

lb tt , v ziyy ti bizim c miyy tin v ziyy tind n d pis olan c miyy tl r az deyil, amma söhb t bizd olan d y rl rin itirilm m sind n n vi d y rl rini qorumaqla b rab r b zi

ad tl ri v n n l ri d
h qiq tl hün
man d gör nl r d az deyil... lb tt , bu çoxtr fli
v mür kk b bir m s l dir, amma kiml rs daima v
m s l bar d li v
deyildirl rmi? T kc biz çatan kriminal x b rl r n z
v tic
– yox biz h ki kimi gecikirik!

Ail 1 f lak tl rad

H 1 2000 (!) il bundan vv 1 Yunan filosofla nc
n slin vv lki n sl nisbt
gileyl nib! M hz el ona gör d Allah t r find n, mütamadi
sur td , b riy t yeni T rbiy çil r v kitablar gönd rilir.

“H 1 bin v
gör ” -Qurani K rim, -r d sur si (13:38).

“Mütləq Həqiqət olan Kəsin həqqaniyyətinə and olsun, əgər pərdə qaldırılsa, sən bu yer üzündə bütün insanların Allahın qəzəb odunda yandığını görərdin, elə bir od ki, cəhənnəm atəşindən daha şiddətli və daha güclüdür, lakin Mənim məhəbbət ağacımın altında pənah tapmış kəslər istisnadır. Zira onlar, həqiqətən, bəxtəvərdirlər...”

Bu yerd görk mli B xtiyar Vahabzad
Onun n d ns n sonra göst rm rti il
verdiyi (ANS TV v h mçin l rind , m n
bunu v siyy , c miyy timizl laq dar bir
neç m qam diqq ti c lb edir; “H qiq ti d rk ed n çox az adam
var” O, biz lal ddin Rumi v
Mirz kb k verm yi, ür k
h r- edir. Ür “C miyy td
yrilik varsa, bizim d
t alan ölk d dal td yir. Sonra
– “bel likl insan d lidir” deyir.

H zr t B qom, hli riya
m (h l lik Az rbaycan dilin
t rcüm r günahlarla
müqayis d hlük li b

H zr t B n b zi misralar:

Şeytan vəsvəsələri bütün yaranmışları əhatə edib...
Aləm əhlinin çoxu nəfsi-həva məstliyindən korlanıb...
Soyuqluq bütün bəşəri sarıb...
Fəlakət son həddə çatıb...
İztirab yer üzü insanlarını bürüyüb...
Susuzluq iztirabı bütün aləm əhlini üzüb...
Hərislik bütün bəşəri əsir edib...
Aləm əhlini ölüm əzabı bürüyüb...
Həsrət əlləri Sənin fəzl və səxavət səmananı uzanıb...
İmansızlar hər tərəfdən zülmkarlıqla qalxmışlar...
Boyunlar şər niyyətlə uzanıb...
Xalqın çoxunu mövhumat və boş xəyallar pərdələyib...
Doğruluq və saflıq, sədaqət və şərəf çıraqları söndürülüb...
Bu Üz iftira tozları ilə örtülüüb...
*Sidrətül-Müntəhanın budaqları qəzavü-qədər tufanlarının
hücumundan sinib tökülüb...*
Müqəddəslik ətayı hiylə əhlinin əlindən ləkələnib...
Fəzl dənizi insanların törətdiklərindən sükut edib...
Liqə qapısı Sənin düşmənlərinin zülmündən bağlanıb...
Nifaqın zəhərli küləyindən yarpaqlar saralıb...
Günah tozundan bütün aləm qaralıb...
Zülmət bütün bəşəri bürüyüb...
Zillət son həddə çatıb...

, valideyin, övlad, tl ri h tta
20 il bundan vv lki mahiyy tini, qiyim tini, d y rini
itirm kd dir.....(quyam tin lam ti kimi bu haqda h
M n daha evfemistik ifad l rin dilimizd n y
demir m. M n

“sirr tül-müst qim”-dir. Bunu is bil r. Yeni
Dini q bul etm mzi deyil, çünkü bir neç akademik
v prprofessorlara bu bar d
göst rm r v ya (sas n) ç kinirl r. Bel
zil ri is Qurani-K rimd ki gizli m
lövc sin güman edirl r, baxmayaraq
ki, Hz. Muhamm din bel 1 ffüz etmir r .

Ad

dinin, xüsuil , n sonuncu v n mük mm bununla
nl r az deyil. Halbuki,
Qurani-K rimd ki bir neç ay Alla
deyir. V bu mövqed israr etm k dind
s daq rib bir hiss var bizd n
d vv ll – n slin v ya
mill insan yad
qlin üstün g lm m lidir. S 1 r, nadan t s vvürl r
elmin gücü il

B z n yeni dinin t z müdd tl ndiril
bilmir. “ hv yolda m r”. Qurani-K rimd ki
x b - “V lakin ks r insanlar m -x b rdar
deyildirl r” - b
h qiq tl biz veril n bir qism h qiq tin tam
bu cür d q

vaxt h qiq –
m n vi t labata müvaviq d r c d
l d rinl si kimi

Səlahəddin Əyyubov

q bul edilm -arxaya n z r salaraq

t rzi h l d t rk edilm yib; h l d müs lmanlar Mehdini at
üstünd v xristianlar is rind g
gözl yirl r. Bu dinl r biz h özümüzün v biliyimizin tam
v dirl r v H qiq
edirl r. Bir h disd deyildiyi kimi - n ki, Qaim zühür
edib v k mümkün deyil,
onda üzü üst sürün - sürün d olsa gedib, h qiq ti

verildiyi insanlar bar sind
liml rinin t c

Hz. M h mm dd n üz dönd rdikd

t c >~~sin~~0361 Tf 0.002 Tc -0.002 P 0 Tw <0525>Tj /TT1 1 Tf 6.6

güclü vasit

B hai Dini bah m müqais edildikd bir çox
m tiril bil H qiq ti axtaranlar!
Gör s n kim nçilik v mb rl r
zülm etm k ? O, növb mb ri (g r bu söz mane olursa,
Allah t r find n növb ti gönd ril xs) biz ona gör
gönd g r bu bizim d rrak miz
olan çox böyük bir m s n y

bbiniz and olsun! Siz d sizd n
vv lki n sill r kimi h r k tli v
qiq t n, Allah h
üz rind hakimdir.”

kl ri H qiq ti seçm y qadir deyil, ona gör d
onlar kordurlar, ruhani b sir ti olanlar is p rvan 1 r kimi odda
yanana q d r H qiq t Nurunun Ona gör
buyrulur ki, Qiyam t Günü n böyük gündür, halbuki bütün
r b nz yir.”

nçilikl rin sas s b
hai Dini bizi özümüz göst r n
kamil güzgündür. Bir yalana gör minl rl ldürürl
haradan bilirl r ki, yalan v ya h qiq n öz
h s l ni özü üçün

bu haqda fikirl lidir. H qiq
qiq

çox vaxt c miyy td etiraza
v b hz inanmaq ist tikl rin d

Ümumdüny vi v ümumb ri t rbiy y
ol mayüll

B hai Dini b bul edib-etc m l rind n
müv ff qiyi tl v insanlarin m n vi
t r qqisi üçün mük mm l al t çevrilm kl
: "... istiqal bayrağı ən yüksək
zirvədə sancıldı və fəzl dənizi təlatümə gəldi, Tovhid Günəşini
çixdı, Birlik torpağı zinətləndi".

qeyd etdiyim llaq dar olaraq bir
çox r b ölk 1 rind neftçi - yih çi
yib- d nind n bu
müjd 1 1 rl r rdim. Ad t n çox
ç tin r t q d
sonra bu m s 1 1 r r isi Amerika
universitetl rind malik
söhb tl r ed r, h r ikimizin dini bilikl rimizd n b hr 1 n rdik.

kifay t q d r dost -k rimimd ki "S cd ",
"Qaf" v "Zilz l" sur 1 rinin uygun ay 1
sini v fikirl
zb r söyl di v sonra "n dem k
ist yirs n, yeni peyg mb r g 1 c k?" dey t ccüb v
n is "bu n tic y s n özün g ldin,
m n s n zi ay 1 r diqq tl sl h t
ay rzind
üzü d rhal d
M n is o q d r narahat oldum ki, gec -s hrada
t nha halda heç kimd n köm k ala
bilm y c yimd n narahat oldum, odur ki, n
c ft sini, h tta lav v saitl rl d ni
m n hücum ed c yind n ehtiyatlanma
- vv lki münasib tl rimiz b rpa olundu. Bir aydan
sonra layih laq dar onunla

xüdafisl kl laq d r növb ti d f "hara
gedirs n, b s Qurani-k rimi m n kim öyr d c k?" dedi. Ana
dilinin r b dili dem k idi?
H - m kt bd kt bi
f rql nm il m), institutda (Az rbaycan Neft
m), h min institutda
hsil naziririnin F xri f t ltif
r nin Edinburq Heriot-Watt University-nin
Professoru kimi v s. v zif l rd n, 50-y
elmi-texniki v sosioloji m qal mü
baxmayaraq, bu qiym t n yadda qalan, n üstün qiym t idi.
slind n aid deyildi, lb tt m
Müq dd bir növ, t sdiqi idi....
lif dinl rd n veril n misal v paralell r,
bir növ hadis l rin t mb rlikl r v s. B hai
Dininin dig r düny vi dinl rl t bii sur td
t kamül n tic sind h mb rl rin
xüsusiyy tl rinin v h dd s
riz nümun dir.

1992-ci ild Az rbaycan Milli M clisi
t r find n q bul "Dini etiqad Qanun"
Az rbaycan B hai üçün imkan .
Demokratik d rd n sonra Az rbaycan
b hail r v t f al h yat t rzi keçirirl r.
1993-cü ild Az rbaycan dliyy Nazirliyinin
q il h ri B hai
f aliyy tin r smi icaz , iki d f N simi R. .H.
t r find n qeydiyyatdan . 2004-cü ild Az rbaycan
B hail ri Dini M rk zinin r smi qeydiyyat dan sonra v dig r
qeydiyyatlardan sonra B hai M rk zinin
üzün . Ünvan: A.D.Qurbanov 6, m nzil 43, telefon:
(994-12) 497-30-41.

“Anlayırsınız mı, Əbha Rəbbiniz sizı hansı üfüqdən çağırır?! Bilirsinizmi, Adlar sahibi olan Rəbbiniz sizə hansı Qələmlə əmr edir?! Canıma and olsun ki, yox! Əgər siz bunu bilsəydimiz, dünyani tərk edib bütün qəlbinizlə Məhbuba doğru can atardınız. Və Onun sözü sizə elə bir şövqə salardı ki, bundan Böyük Aləm həyəcana gələrdi — qalsın ki, bu kiçik aləm. Beləcə Mənim fəzlimin nişanəsi olaraq, inayətimin səmasından kəramət yağışları yağdı ki, siz şükür edənlərdən olasınız...”

“Allahın mərhəmətinə və lütflərinə diqqət yetirin. Həqiqətən, O sizin üçün faydalı olan şeyləri əmr edir, halbuki Onun aləmdəkilərə ehtiyacı yoxdur. Nə sizin bəd əməlləriniz Bizə ziyan vura bilər, nə də sizin yaxşı işlərinizin Bizə xeyri var. Biz yalnız Allah xatırınə sizə dəvət edirik. Bütün anlayış və bəsirət sahibləri buna şəhadət verərlər...”

“Həqiqətən, Allah Bizim Vəzifəmizi göylərə, yerə, dağlara təklif etdi, lakin onlar bundan qorxaraq onu qəbul etməkdən imtina etdilər. Lakin İnsan, bu Əli, Allahın məhz bu Böyük Zikri bunu həyata keçirməyi qəbul etdi.”

“Baxın, hər bir Vəhy nazil olanda, bu Vəhyin Müəllifinə ürəklərini açanlar Həqiqəti tanıyırlar, lakin Həqiqəti dərk edə bilməyənlərin ürəkləri özlərini Ondan ayırdıqları üçün sixılır. Amma ürəklərin açılılığı hər iki tərəfə eyni cür əta edilmişdir. Allah, hətta qarışqa belə olsa, heç kəsin ürəyinin sixilmasını istəmir, o ki, qaldı ali bir məxluq ola, lakin o hal istisnadır ki, insan özünün pərdələnməsinə izn verir, zira Allah hər şeyin Yaradıcısıdır.”

Hz. Bab, “Kitab`ı- :”

“Bu Din, doğrudan da, Allahın nəzərində Həzrət Məhəmmədin Dininin cövhəridir; odur ki, səmavi Cənnətə və Tək Haqq Allahın hüzurunda Onun uca razılıq Bağına

*yətişməyə tələsin, kaş ki, Allahın əlamətlərinin sübutları
qarşısında siz səbrli və minnətdar olardınız.”*

Hz. Bab, “Q yymül-

Hal-

v

ideyalar t bii v müasir görünür, el
 ona gör d B hai Dini müasir müt r qqi insanlara bel
 . Kim ki, planetimizin taleyin bigan deyil v onu
 B , r -
 laq - <http://bahai.az> B r fli bir
 Bu Az kil c kdir...
 s hif

NKVD arxiv sənədlərindən çıxarışlar

Salyan, Buzovna v G nc) b hail rinin,
 ölüm m hkum

NKVD arxivind n köçürülüb -
 h 1 d bu s hif nin üz rind n m xfilik tam götürülm yib. (Rus
 dilind n t rcüm edil r d n
 ilk d f dir ki, a rilir).

DTK (Dövl t T hlük sizlik Komit si)
 (797639), 21 Noyabr 1937.

ks-inqilabi f aliy - qs di il
 kapitalist ölk 1 ri il r l stin) il
 laq 1 r qurmaq, kapitalistl rl f hl v k ndlil
 sinfi mübariz ni inkar etm k - -sovet
 t hai v s.

1. nif -

Soyuzpeçat -mür

(“9”-un üzvü). 10 oktyabr 1937- h bs
 edilib.

Ail üzbl ri:

• H -

Ö

- hiyy -
- -
- t -
- -
- kiyy -

Müsadir edilib: Kitablar v lar.

B hai ail sind anadan olub. 1910-cu ild n b haidir, 1932-ci ild n m hfil üzvidir.

2. Z rg

hasib, 1930-cu ild (“9”-un s dri kimi) 3 illik mühakim olu-
228,

Ail üzbl ri:

- H -

Ö

- n -
- -
- -
- -

Müsadir -2 d n
müxt lif kitablar - kill r v müxt lif
m - (Pro)
nec 1 nd h gözl - “Bilirs n,
yirdi.) - Kirovabad

3. (G nc), mü

Ail üzbl ri:

- -
- H b rc t -
- Ö

- *Qızı, Şövqiyyə - 2 yaşında,*
Müsadir edilib: müxt lif kitablar -4, “Dan ulduzu”
ft rl r - 2 v müxt v
m

4.) F r c C f -

Salyan, z rg r v eyni zamanda m kt bd mü llim,
en Amiryan küç., 88, (“9”-un S dri).

Ail üzbl ri:

- H - da
(H v z ed n M hfil üzvi)
- Ö
- - (g 1 c yin
professoru)
- - (g 1 c yin
h kimi)
- - 14 (h
hiyy - 10 (g 1 c yin h kimi)
- - 8 (g 1 c yin mü llimi)
- - (g 1 c
alimi, dosenti)

Müsadir edilib: Kitablar -1 çuval v müxt lif

(Mü llifin n n si Q.Fizz nin xatir sind n is - 1 ovuc
brilliant v

5. -
-un
üzvü).

Ail üzbl ri:

- H -

- Ö
- rim -
- -
- - 15,
- dullah - 10,
- - 7.

6. – Çadrovaya

225

Ail üzvl ri:

- H -

7. Qaibli R – B rd , m kt b mü llimi
v Az.Tibb Universitetinin t 1 b ar
küç., 153, (F al B hai)

Ail v ziyy ti: Subay.

Mü llifin 1 nd yaman
heyfsl nir v

8. mm d C f -
– statistik

Ail üzbl ri:

- H -
- Ö
- lu, Mürs 1 -
- n – (G 1 c kd xalq artisti,
tarz n oldu)

Bu ail il
K rb layi C f mizd indi d

bir epizodu söyl m k ist rdim. M Yusif
Xalıq lim v s liq li bir insan
m
köyn yi h ütülü v d
r v K rb layi C f rin
Korqanöv küç sind tikdiyi evd
nec n f b y t girdikl rini
görc nd l
m qs dl rinin onu h bs etm n 3
, t hid
ks r
ö Mü llfin bibisi T hmin h
jd r mi, C f ov v s.) b hai olub v indiki
n sill ri d
b zi övla haidirl r.

9.

—

Ail üzvl ri:

- H -
- Övlad
- -
- ara -
- - 6,
- diullah - 4,
- - 4 ay,

10.

h rr

Kirovabad (G nc), B
qulluqçusu,

(Aktiv B hai – M hfil üzvi, x b v fars dilind
olan B hai d rcimi).

1872- Nuxa

Ail üzvl ri:

- H dic -
- Ö
- t -

11. C f

tçi (Aktiv B hai - - un
Katibi).

Ünvan:

Ail v ziyy ti: Subay, T

12. K rimov Mirz mm d Hü
Aktiv B hai - - un S dri),

Ail üzvl ri:

- H - 5
- Ö
- rim -
- , P rixan m -
- -
- - 14,
- M hbub -

13. S f

Ail v ziyy ti: Subay.

- -
- bib -

14. h – Salyan, (Aktiv
B hai - “9”-un üzvü),

- 18
Ail üzbl ri:
• H yat -
• Ö -
• -
• fiq -
• -
• - 10,
• tif -

15.
Maqomed (Allahverdi -zad Mamed),
1878 –Kirovabad (G nc), x rrat, (Aktiv B hai - “9”-un

Qobu k., RayonTicar ti -
Ail üzbl ri:
• H r -
• Övlad -

16. – Kirovabad.
(Aktiv B
Mühndis-hidrotexnik.
Ail v ziyy ti: Subay, t k

- 1937-ci ilin dig r aktiv b hail ri:
• M mm dov Bayram - M
Çadrovaya küç., 226 (Müsafirxana)

- Cavad - M hfil üzvi,
- M r - M hfil üzvi (S dr),
- Süleyman Mahmudzad -- M hfil üzvi,
- hmanov - - Az.SSR Sovet Xalq dri
- d - nc Pioner küç.
- lizad H s n,
- R sul - birlikd tutulublar v hid olublar.

9 v 19 r q ml ri il d zi
m bununla laq dar b zi mülahiz l ri
k ist rdim.

9 r q mi v li ulduz da B hai Dininin
si .

Bu simvolik m na 2 s b bl izah edilir:

vv la, 9 r q mi n yüks k sad r q mdır. Numerologiya, -
nömr l r elmi il , - m hd t,
tamamlama v mük mm llik, kamillik simvoludur.

, 9 r q mi bc , r b dilind dil n,
“B ha” sözünün bc tl r q ml

- - - - -
m d -cu B hai Dininin simvoludur:

1. Sabeizm v ya paganizm - gün inam g tir nl r.
K (5000 il vv l) b yar
c nubunda, is Türkiy ini c rqind
Mardin m b dl ri indi d mövcuddur v
etm k olar.

P

terminolojisindeki

tapan" terimine denktir.

terminolojisinde

"ta pagan terimi

<http://tr.wikipedia.org/wiki-Pagan>

Paganl%C4%B1k#GC3.BCn.C3.BCm.C3.BCze etkileri

	qrib	n 2500 il vv l)
	izm (t qrib	n 1310 il vv l)
4. Z	(t qrib	n 1000 il vv l)
5. Buddizm	(t qrib	vv l)
		vv li 1-ci il)
		-ci il)

8. Babilik 1844-cü il v

9. B hai Dini 1863-cü il.

Yeri g n, Hz.M h mm din əbcətlə v onun vacibliyi
il laq "Əbcət hesabını
öyrənin- onda böyük kəramət var". H 1
bc ilikd n
böyü h mm din sözl ri is buna
bariz nümun dir. Quran`i-K rimin gizli m
v , cavan
t bc t g 1 c k üçün sirrl rl dolu m
üçün büyük vasit dir" dem si n y dir. 1 c
g

Əbcət hesabı v ya <http://www.zohoor.ir/images/Abjad1.jpg>

lif : 1 = 1 be: 2 = 2 ce: 3 = 3 v s. 4 = 4 5 = 5 6 = 6
z = 7 ح = 8 ط = 9 ى = 10 ك = 20 ل = 30
م = 40 ن = 50 س = 60 ع = 70 ف = 80 ص = 90
ق = 100 ر = 200 ش = 300 ت = 400 ث = 500 خ = 600
ذ = 700 ض = 800 ظ = 900 غ = 1000

H rfl rin r q m m
v s. t r find n s
poetik vasit l rd

r - Rumi, Nizami, Füzuli
q b seçimind v s.-d

M s 1 **1** - Vahid v eyni zamanda : ! - rfi
dir. Yeri g n Numeroloqiyada – **5** (bc tl : **Bab**)
rir.

B hai Dinind da n q mi
Hz.M h mm din v Onun ail üzvl rin dir. R q ml r kimi
h rfl r d na k sb edir.

Hürufiliyin banisi olan N imi F zlullah “Cavidannam”
s rind h rfl ri “Quran-i-natiq”, y

Fatih sur si Quran`i-K rimd yegan sur dir ki, iki d f
t krar n nazil olub. Odur ki, söyl nildiyin gör,
sur si Quran`i-K rimin kövh sur sinin kövh ri is
Bismillah R hmani R himdir (19 h rfd n ibar tdir). Öz
növb sind illah R hmani R himin kövh ri is “B”
h kr bu m s l y bu
haqda bel r sur
h rfl rind dir”. d rind n dü k ki, B hai Dininin
t m mb rfi il , bu
vv lc d

19 r q mi d B hai Dinind simvolik r q mdır. Quranı-K rim
(74:31): “Onun üstünd on doqquz (n f r göz tç i m l
Biz C h nn m göz tçil l kl rd n etdik v

olsun, özl rin Kitab veril nl r y qinlik hasil etsinl r, iman
g tir nl ” Bildiyimiz kimi **19** r q mi
Quranı-K rimd möcüz li bir r q mdır, orada bir çox sas sözl rin
-un müxt lif misli q d rdir v bu B hai Dinind d
simvolik bir r q mdır. Bütün bunlar t sadüfmüdür, yoxsa simvolik

bir r q mdir? Vahid sözü bc tl 19-a b rab rdir (y ni, Allaha dir).

Semiotika – l r v sisteml
vasit sil ist nil sistemi kimi istifad edil v onun
m t -dig r daha mük mm l sistemdir.
Biz m lum ist nil n sistemd n istifad etm k olar. Yüz, min il
vv istifad oluna bil r. Biz bu günl rd
mpyüterl nec edilm
kil n kitab kimi, möcüz kimi t r
dini (m n vi) dilin bizim dil k, o zaman
n müdriklik, hikm t v

Banisi N imi F zlullah olan hürufilik n z riyy si, h rf
(l yeni
pifaqorçuluqda v s. var . Az ri
N simi (hürufi idi) v Füzulinin s rl rind hürufilik motivl ri
f bu m s 1 l r , “Qüvv olan yerd r q m d
n
Z mb r, h l 3000 il vv l, böyük diqq t v qiym t
(Tak , 2010, 177)
Aliml r v rinin üç qism bölünm si kimi bir
fikir mövcuddur: b zi aliml r qarışqa kimi h
t qdim edirl r. Dig rl ri hörümçək kimi h
özl rind r, icad v n
mük mm l növ bal arısı kimidir ki, o da müxt lif çic kl rd n,
bilm hm tl
f emal

etdikd n sonra bal kimi insan h v zolunmaz bir m hsula
çevirib, t m r.*

*“Hər nə varsa, Allahdandır və hər şey də Ona qayıdır. O, hər
şeyin mənbəyidir və Onda hər şey tamamlanır”.*

*“Bu Din, doğrudan da, Allahan nəzərində Həzrət Məhəmmədin
Dininin cövhəridir; odur ki, səmavi Cənnətə və Tək Haqq Allahan
hüzurunda Onun uca razılıq Bağına yetişməyə tələsin! Kaş ki,
Allahan əlamətlərinin sübutları qarşısında siz səbrli və minnətdar
olardınız”.*

(Bab, 1 r, Moskva, 2006, s.43)

*“Necə ki, bu dövrdə də eyni hal müsahidə olundu; bu ciliz
nadanlar elə guman ediblər ki, qətl və qarətlə, Allahi sevənləri
şəhərlərdən sürgün etməklə İlahi Qüdrət çırığını söndürə bilərlər və
əbədi Günşənin nurunun qarşısını almağı bacararlar. Amma bilmirlər
ki, bütün bu bələlər əslində həmin çırığın şölələnməsi üçün töküllən
yağ kimidir. Beləcə Allah hər şeyi istədiyi kimi dəyişdirər, çünkü O
hər şeyə qadirdir...”*

* çox ist
r t qdim ed daha
n z rd n keçirilib, g l c kd daha d qiq v dqiqat mövzusu v vasit si ola
bil r. M tt nd
bilir. M ndisiy m v
Amma m n dünyada ilk d f olaraq, f za yrisinin 3 parametrd
(lb tt ki, elmi r hb rimin köm yi il) v bundan ötrü d alimlik d r c sin layiq
m. Dem li, g r t l b olunarsa, d qiq elmd - professional
professionaldan da ir li ged bil r, yüks k nailiy t qazana bil r, çünkü h r bir k s
g t yön ld rs , böyük n tic l r nail olar.
Eynil d , h r ç nd m m, lakin din m s l si h r k
üçün, h qiq ciddi m tic l r g
bil r.

EPİLOQ ƏVƏZİ

Allah mrin xilaf veril si c H zr t
B haullah ç kdi.
N hay t, Allah mri tam olaraq quruldu.
UNESCO (BMT-in T hsil, Elm v M d niyy t m c l l ri
üzr t h rind , Ka
t yind yerl n H zr Mavzoleyi

Dininin Banil ri olan H zr t B haullah v H zr
m hail zr t B haullah da,
H zr ridir. H zr
T rk zi v T dqiqatlar M rk zi bina qövs

yerl r) t xmin n 8 milyonluq icma üzvl ri üçün müq dd s
ziyar t yeridir.

mçinin, Vatikan, Yerus lim
kimi qlobal dini h miyy t malik abid l r d daxildir. B hai
M - dinl
laq rdir.
zr t B

rkibind h rin
1892-ci ild zr t Bab is T brizd
naz si sonralar Hayfaya g tiril r k orada d fn

Bu iki M hat ed göz l
diqq t layiqdir v bir çox m d niyy tl ri özünd
birl r hai ziyar tçil rd n lav ,
onlar yüz minl rl dig r ziyar tçi v turistl ri c lb edir.

“Biz, 150 il bundan önc rqd mövcud
olan kiçik bir qrupdan indi düny r bir ölk sind
olan misli olmayan dd s
yerl rinin h miyy tini qeyd ed n UNESCO-nun bu q
lxalq B

Linkoln deyir. “B rin namız dliyini verdiyi
tin xüsusil minn lav edir.
r find n 1972-ci ild ,
“yüksek ümumdünya h miyy tin malik m d ni v t bii ırsırlı
müyy n etm k, qorumaq v saxlamaq m qs dil
kimi, 184 ölk

Bu Konvensiya abid 1

yy

d n ibar tdir. Bu, s dr

ölk nin ölk sind olmaqla h r dr doktor

Kristina Kamerondur v son q rar

iclas da Kvebekd

2009-cu ilin Novruz B hai Zühur Dövründ h vvarilik
srinin n lam ttar hadis sinin - k c s dinin
xs l-B ha t r find dd
h 100 illiyin t sadüf edir.
-B rin gör , ondan
ibar nl rin üzünd n v b dxah x yan
tör d bil c kl rind n qorxaraq, 60 il s ras r dinclik v sakitlik
bilm d n, bir m kandan dig rin köçürürl
müq dd s, narsaçan b d ni n hay a zli
n tic sind , Novruzun birinci gününd cah-c lalla Karmel
kliyind ki M dd s tabuta, q br
yerl irildi."

Hz.

k nl r, Hz. M h mm din mübar
ona q st etm k ist y nl r Qiyam t gününün bu
imtahan r fl dil
M h mm d) d güll 1 dil r v Hz. B haullah (Mirz Hüseyin
li) v ail üzvl rini d 40 il dustaq v sürgünd saxladilar.
Amma vv r v
istehzalar, n sürgünl r, n nç 1 r v ölüm
bu
d f d ala bilm di.

-Yerli b l rin v muxtar
vilay tl -235;

-Milli Ruhani M hfill -182;

-Yerli Ruhani M hfill - 15798;
-B - h rl rin, nd-
l rin v q s bl -126904;
-B hai d rcüm olunan dill -802;
-B tl -
-2112;
-B hai m kt bl -755;
-B - 900;
-B - 7;
-B hai sosial-iqrисади lahiy 1 - 1344;
-B hai n - 30;
-B hai t lim - 200.
M disd Qiyam t Gününün lam ti kimi
“Yeni xalq yaranacaq v - veril n
r q ml rd -d n

m d ni d y rl rl irq” kamill kd v v yeni
m d niyy

Minaxanım Fərəc qızı Qasimovanın (Əyyubova 1921 – 2002) xatırələrindən

Salyan b hail hid atam F r misi
1925-ci ild Salyan
b hail kil ç kdirdiyi vaxt onun t qrib
(o, m rk zd yl v .
Q dim Cavad, h kild olan, m nim mi v
t rg r v -
var idi. 1928-ci ild “kulak” dey r k var-dövl timizi
limizd - miz m cbur n,
göz-qulaq li olub. O vaxt
m n 4-cü sinifd rg rov
K rb layi-M h mm ub
b hai ail si il n çox laq 1 rimiz var idi.

1937-ci ildə Azərbaycanda həbs olunan Bəhai'lərin siyahısı

- rtib etdiyi c d v l,

kiçik d r n z r

Sıra N	Adı, soyadı	Təvəl Lüd	Həbs olduğu Yer	Həbs olduğu Tarix	Ixtisası	Məhfildə vəzifələri	Edam olunduğu gün	
1	Cəfər qulu o.	r c	1885		14.10.37	Müllim	Sədr	22.11.37.
2	Zərgurlu dulla		1889		18.02.37	Mühasib	Katib	22.11.37. 2 dəfə tutulub
3								
4	Fatihov Abbas				1937		Məhfil üzvü	
5	zad Sami (Cavad)	1910			19.02.37	Mühəndis	Məhfil üzvü	
6	Ibadov Süleyman				1937	Ticarətçi	Məhfil üzvü	
7	Qaibli Rəhim				1937	Tibb Universiteti III-kurs		gəlib
8	bdül-Səcad Aydinov				1937		Məhfil üzvü	
9		1887	Salyan	1937	Dəniz	Məhfil üzvü	17.11.37	

10				1937			
11	Rasizad R sul			1937		M hfil üzvü	
12	C f rov Hüseyin	1883		1937			
13	C f rov K rım K bla			1937	B 1 dçi (kondukt ur)		
14	C f rov H s n			VIII-1937			
15	Xanmurad			1937			
16	Hüseyinqulu			1937			
17				1937			
18	1 kb r M rdanov			1937			
19	Suleyman M mm dov			1937			
20	Rasul Xasiyev			1937			
21	sum X lil o.	G nc	3 d f tu- tulub v qa - lib	Tacir,	1916-1917-ci ild H zr t bdül- B ha hüzurunda olub		

Atam r b v fars dill rini mük mm 1 bil
 li-Bayra h ri) v —
 mü llimlik edib. Onun d rs dediyi sinifd
 ks riyy ti
 m bl bul
 etm in verm -1937-ci
 ill rd tinlikl öz qism tini gözl yib, heç
 yer gizl nm yib.
 Bel n
 gözl rind qüsür olan anam Fizz nin gözl rind m liyyat
 etdirir. El h min gün, rl , 14
 oktyabr 1937-ci ild geç saat 2-d rk-b rk

döyülm sind n b rk narahat olur. H tta evd ki 6 -
evd n m v bizim himay sind
Görünür, ür
üzvl rind n biri atama iki d f müraci
km yi t dind n üz dönd rib,
b hailikd n imtina etm rti il ona üçün imkan
“M nd n n ist yirs ns ist , amma bunu dem ”
“m g r s n bilmirs n ki, hara
zabit bir daha x b
Ail sind n nigaran qalan atam anama öz
növb sind atama gözl ri il
“U nd n d at olacam, nigaran qalma”
söyl H bs s daq tli, m tin h r k ti il anam
indiy kimi bir çox heyran edir.
Evd
doldurub, öz çiynin alm mr etdil r. Sonda çiynind n bir
yumruq vurub evd Bu s hn ni ömrüm boyu göz
h yat (anama)
dediyi sözl r is bunlar idi: "S n bütün , ilk
növb d ali t hsil verm lis n".
iki dustaqxana var idi – v
rm
dustaqxanada s h r saat 5-d n tövb
gün sonra 30 noyabr 1937-ci ild onu güll 1 yib hid
r. Onun qana köyn yini h yat
Fizz gönd r. H bsin günü
Fizz onu h bsxana dan g tirdiyi
iç risind . Bu onun yegan
m lumat idi. M rd özünün ail sind v ö
bunu uzun müdd t sirr kimi gizli .

Anam Fizz Muradova Göyç tli
ail d n idi – birinc des t n, o vaxtlar
dr s d (sas n dini) t ar. Anam is rus
m kt bin sib,
m kt b getm y
Anam b hailiyi r evind q t
ail si onun bu h r k “murdardır”
dey heç k s bir st k n su da içm dil
m ll ri, xasiyytind yind rid
rin r

—

olduqdan v dqiq etdikd n
sonra b Onlar da sonradan 1937-ci il
b hail rinin v hidl h bsi v onun
bir d rdin gönd rdi lav
ail

O zamanlar, ad t n, ail d rini d
is

kç il bs edil rs özü il
tez apara bilsin. Uzun müdd t h min boxçaya l d yilm
ki, b lk r. Fizz h yat
v siyy tin m l etdi: professor, elml r namiz di- dosent,
h kiml r, fizik - v Az Ruhani M hfill rinin
g 1 c k üzvl rini t rbiy l ndirdi. 1956- Stalinin
ölümünd n sonra bütün tutulanlar kimi atam da b ra
Amma n , h l uzun müdd t ail ni”
m z mm tl r v h yat t rzin dözm li olduq.
hrumiyy tl r ,

Ç tin vaxtlarda b hail r bir-birl rin d st k verirdil r.
N q d r qorxulu v ç tin d olsa, laq l ri k smirdil r.

,
sonra o nc y h r ay 50 rubl
rirdik – 1960- rd .

Bayr yi özümüz borc bilirdik v
G nc d n b hai nc ri
oxuyurduq.

Uzun müdd t b hail rin xaricl laq l ri v dünyada
ged n d rd n x b -s ks ninci
ill rd Finlyandiyadan Müz ff r diyi tin
- s rgiy g min s rgiy k
m qs dil Sür yya sind
z m”i gör n Namdar onu uzaqdan izl yib, özünün
güdülülm diyind n r yya
nin k -
b hai oldugunu söyl rg b r
hu gözl rin
, amma bu ail y ziyan verm m k m qs dil tezlikl
rg rova da bu

hadis d
1988-ci ild Mirz kb r N
qonaq g Bu is d
x b r verirdi. N hay t 1990- sin r smi
t ed rk n h yat yol ddin
üzvl rimiz (böyük

ö
lar. fs r
da b hai idil r.

**Rövşanə xanım Xanlarova-Zərgərlinin kitabından:
Xatırələr, Bakı, ADMİU-in mətbəəsi, 2003.**

Yeni d , zi müs lman
ruhanil ri t r find n q z bl - n
1882-ci ild n is

M nim ulu babam ilk b hail rd f
n bel bir hekay söyl Bir
gün öz b dnam m ll rin gör n qoçu
scid g lir v mollaya öz d rdini
sl h t almaq m qs dil deyir: “M n çox
m, b s indi m n n edim ki, Allah
hail r nifr t b sl y n molla lin
bu fürs td n istifad etm k arzusu il qoçuya deyir:
“Bu s nin özünd

ist yirs ns , onda Mirz bir var, get onu
öldür ki, Allah-t ala da da s ni fv etsin”. M s l nin bel asan
h llind n sevin n qoçu s h r tezd n Mirz
yir. Bir azdan

sonra Mirz n ç
“M n s ni öldürm y g n a
Mirz yir. Bildirir ki,
P mb rimiz d ... Qoçu Mirz
y r

Lakin evin g bir q rara
g lir ki, Mirz r m. Sabah
yen Mirz sib deyir: “ S n g l m n bir pis
söz de, m n d s bil ni öldürüm.”. Mirz Tal
hail qs di bütün
insanlara sevinc v m h bb t b sl m n bizim
m clis gedir m, ist yirs ns , s n d g l, ged k v orada bizim
söhb tl
g lir. Burada çoxlu b

çoxdurlar, bird n m ni öldür rl r v ehtiyat ed r
oturur. Lakin m clisd
söhb tl r, oxunan dualar, qoçunun el lir ki, o, el
burada b hai dinini q bul edir. Qoçunun b
valideynl rini olduqca m
h ll n kimi istehza il
gülürl r v deyirl r: “Buna bax, ad , qoçu dönüb b hai olub”.
Qoçu is d l y r k deyir: “Bax a, m ni
hirsl ndirm yin, yoxsa dönüb t z d n qoçu olaram v
öldür r m”.

Mirz	r t r	find
t		yib Müq dd s
T	Haifaya gedir.	Burada o, Hz. B haullah v
	-B ha il	if v
x st	r b	dill rind olan
		mü yy n müdd t
rzind		

Bir müdd	f	v
Hayfaya ziyar t gedirl		
Mirz	hail	
	fi v	bul
edir v v ziyy tl	- B	sl h ti il
onlar H	. B	m qb r si - M qam`i-
tikintisind	r. Müq dd s türb	
	f v	rimoylar

M qami- fin
f
f v
ruhani m clisl rd xidm t l n g lird n
rilirdi. Babam da icma x zin
y ver

m rt b li mülki var idi. Sonradan ail
h y tind ki ev köçürl r.

Bir d f rbaycan

b hail rind n iki n f r iki d f ,

1927-ci ild Az ziyy t k skin sur td
d y konservatoriyada I kursda

dulla Z rg rli bir neç d f Mir C f r
lak ti hiss

n atam anama konservatoriyadan

sl h böyüy nd n sonra yen d

t hsilini davam etdir rs
direktoru, görk mli b st

t verm k ist

v rk etm li olur

r m y

vv lc d n dediyi kimi iki n f r
— nulla Z rg rli v G nc bs

olunaraq sürgün gönd rilirl r. Onlar h bs c kdikd n
sonra 1931-ci ild

qid l rind n dönd r bilm dikl rind dan kimi
yen d xidm t

ikinci m rt b sind
rind n biri idi. H y td çoxlu b hai
r t r fd clis g lirdil r.

risind iki g

dey r rini x b

g ncl

idi. Allah onlara r hm t etsin, göz l insan idil r...

Yen d r d n t brikl r gönd rilirdi.

M hfil seçkil rind n sonra Mir C f rbaycan
hb

ondan q z bl soru n yen d seçildin?
1 c k taleyini fikirl nulla cavab verir ki,
b hail rd bel qanun yoxdur. Bu cavabdan daha da q z bl n n
Mir C f
yen t mkinl cavab verir: “Biz m clisi davam etdirm y söz
rik”.

Az hif 1 rind n olan 1937-ci il
g r t r fd n kütl vi h bsl m
dinl rin nümay nd l ri t
ruhani m hfile doqquz n f r h bs olundu.

Bu vaxt m clisl rd n t qrib
dulla Z rg rlinin azad edilm
Mir C f r riz f r riz ni oxuyandan
so n d ddind n
deyir: “T k m ddin gözünün

if b d ni ikinci d f Sibirin
d tirm y c k. Doqquz n f rd n bir
n f r – F r güll 1 r m
x st liyind n v fat etdi. Yeddi n f r is atamla birlikd Sibir
gönd rildi. 1939-cu ild m
müdd tind üç n f r sürgünd f r is nulla
Z rg rli, M h mm d M h mm dov, M h rr sinin

tl r gizli sur td evl rd
dulla Z rg rli 1937-ci ild ikinci d f h bs
olunub s kkiz il müdd tind Sibir sürgün gönd rildikd n
sonra ail miz h m m n vi, h m d maddi c h td n ç tinliy

1952- hail rd n üç n f r azad
f atamla sürgünd olan G nc li
sum idi. O, biz g ldi v sürgün h

sonra anama x b dulla v
Anam heç cür bu x b r inana bilmirdi. H onun yolunu
gözl yirdi. Anam gözl ri yolda, q lbi h sr td
1995-ci ild v fat etdi.

Şəmsiyyə xanım Ələkbərovanın (1925) xatirələrindən

M nim valideynl rim b hai olublar, -ci ill rd
g libl r. Babam Zeynalov Zeynalabdin, anam Züleyxa
1 kb rova v m n h b
mührərib kt bi bitirdim. 1948-ci ild Tibb
 ngsaz idi v evl rd t ri
aparan zaman 1906- bir b
yeni dinl v sonra q bul edib. H
gönd rdiyi pulun q bzl ri indi d durur.
 kb
 d yirdi v Mir C f
 diyin gör -cü ild onu neç
d f m cbur etdir
olsun. N q d r ç tin d olsa, h imtina edirdi. 5 il SSSR
Ali Sovetinin deputa – Stalinl , Kalininl
d f Az
 v rqiyy
xlaq d rsl rin - müsafirxanaya ged rdik. Müq dd s
yaz münacat öyr nirdik.
1937-ci ild F r c dulla mini
 mini is x st -x st tutdular. 1948 -
1951-ci ill rd G nc d (o zaman Kirovabad) h dim.
Bu ill rd X dic
 mal nc d) , S lt n t
 mnuniyy tl

Az z
ilk b hail rd n olub. O, m nim h fa
ri b hai olublar.

t nt n il qeyd edildi.

Ç tin v qorxulu vaxtlarda b hai m clisl ri keçirirdik.
Evimizd , sas n d Bilqeyis xalagild bayramlar t
olunurdu. Müq dd s günl r qeyd edilirdi.

Ağanəcəf Ağayevin (1940 – 2008) xatırələrindən

mim M mm B hai Dini il -
ild . 1940-
1940 -1949-cu ill rd atam B rd d hail ri il
laq 1 rimiz olub. B rd d onun ail üzvl ri
il n çox laq 1 rimiz olub. Sonra 1945-ci ild müv qq ti
did ddin yyubov v M di
Hüseynl
Atam M -ci il
- Dövl r find n
b hail 1 b edilir v 1937-ci ild h bsl -
38 n f hfil tutulandan sonra ikinci M hfil
onun yerini tutur.
B hai Rubab t x Tf 0.4ncal (Əlgb

N c fqulu m clisd ki s s- y nd
 “gedin, nizam- hail rd n öyr
 1957-63-cü ill rd B hiyy -neç d f
 - gö k m qs di il

Bu o vaxtlar b bizim yegan laq idi.
 1953-cü ild n 1982-ci il q d r M hfil seçkil r
 keçirilm r t yin olunurdular. 1982-ci ild dova
 S riyy
 -y -suala tuturlar.
 16 dekabr 1990- hail r yenid
 M hfil seçkil r keçirirl sin qeydiyyat
 üçün müraci t edilir.

Bəylər Sultan oğlunun(1925 – 2002) xatırələrindən

h mm d Qubada F t li xanla birg
 h mm -ci axundu olub –
 m hm dovun)
 li M h mm
 dan – lib. 4 h ft rzind m clisl rd
 h mm d Hüseyn babiliyi q bul edib, ona
 gör d lib. Onun vasit sil A
 B y v Molla Q dir) B hai Dinini q bul edibl r.
 (Sonuncu Az
 r, o cüml d
 bdül-B r
 -ci ild d
 M h mm d Rza v dostu il birg fanatik-müs
 hücumuna m h min

dostunu öldürm y v ff q
 olublar. Bu münasib tl 6 n f r
 maraq odur ki, b hail
 edilm sinı m hk m d
 Qavqazda – Mahaçkalada 8 n f
 üstün ki, öldürsünl
 ed rk n kimis r. Mirz Q dir -
 y v mi
 dey rdil r ki, g rdi.
 1905-ci ild qoçular atama 2 güll vurublar.
 B hail r bel ç tinlikl r baxmayaraq yen d b hai icma
 h yat t r. 1934-cü ild
 zirz misind d rsi- xlaq üçün 100- rdi. M di
 –K hm ator gönd rm k
 ist yirdil r, amma o, imtina etdi. G nc b hail ri il laq 1 rimiz çox
 mi tez- 1 rdi. H mçinin As f mi,
 – dov) riy yat
 Nüsər t maliev B rd d n. O,
 B rd d B hai dininin tarixini ccah
 hs -
 – s. q hr man idil -
 murdular. kill ri atam
 , biz evimizd hai M rk zind ki
 fonunda divar kil v di H s nin
 kid mil ri biz tez-tez g lirdil r
 -Hüseyin, Heyd r v Gülsüm
 -b hai olsa da, atam r hm t ged rk n
 molla idi v m clis hlin müraci t edib,
 haidir, odur ki, m clis b hai qanununa
 yirs - yirs ged bil r”.

dliyy m dzad d
Yegan b hai idi ki, 1934-cü ild q rind , b hai r mzi
olan “9” r q mi
1957-ci ild KQB m cib
Allahverdiyevaya sual veribl r ki, “b hais n ?” “b hailikl
m -d . “Biz yin” dey
t klif edibl r. Bizi h güdübl r.
M kt bd mü llim y n bacim is “Qoyun d
canavar ola bilm r m” söyl r t rbiy
m ni i
N cib sonralar 1990- Milli m hfill rin üzvi
secilib, B hai Dinin xidm s
dualar v bel m tinl ti, rk edib, b z n
s 1 l ri müv ff qiyi tl h ll ed
bilirdi.

Səriyyə xanım Əsədovanın (1925 – 2002) xatirələrindən

M n 1945-ci ild B hai Dinini q m. H yat
nc d n idi. Onu
G nc d r. G nc nin m
dost olublar.
B hai d Müq dd s Y k
müh ndis idi) 1 il dov (o,
hail r h diyy k
M hfilin may
KQB m ni 1982-ci ild -suala tutduqdan
sonra “m clisl r st r.

**Səidə İsmayıł qızı Sadiqinin (1940-) xatirələrindən
(Tiflis bəhai'ləri barədə)**

Şəkildə: Tiflis Bəhai'ləri. I sıra əyləşənlər: Soldan ikinci – Məhəmmədəli Əliyev (Səidə xanımın babası); soldan üçüncü – İranlı mühacir İnayət ağa; dördüncü – İsmayıł Əhməd oğlu Sadiqi, Səidə xanımın atası). II sıra (ayaq üstə) soldan birinci – Əli Əliyev (Səidə xanımın dayısı); üçüncü – Əliqulu əmi.

Tiflis Bəhai'ləri Sağdan 1-ci Əliqulu əmi və xanımı Xavər xanım.

Bəhai dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru

M nim ana t r fd n babam (1862-1942) C nubi
Az rbaycandan idi. O müs

G nc y g nc d
bir müs lman kimi ona hörm t edirdl
gör , o babil r (b hail r) çox pis münasib t b sl
f r b hail r
hai dini

B hai dinini q bul edir. Bundan sonra
zyiql - hqir edir v fiziki
t zyiq göst rirl r.

Ana t r fd n n n m Xav (1877-1957) sl n
nc d z ngin v t hsilli bir ail d
Erm nil r G nc d az tliyam ed nd ata v
l ri il birlikd hai
dinini babamla birlikd q sonra onlar Tiflis
r. Y
gönd r. Tiflisd m nim anam, xalam v

hiyy t
-ci ild Tiflisd n
Türkm o, m kt b direktoru
yirdi, lakin ixtisasca aqronom idi. T xmin n 1946-
sürgünd - Rizvan v iki

- Ziyaf t v r v

nims
hy ddin is

Babam Tiflisd B hai
avam etdirirdi. Onun
t lif yerl rd n
qonaqlar v mühacirl r g lirdi.
O evind 19 Gün ziyaf tl ri
keçirirdi. Ziyaf tl rd Ba
lam mi (H qiq t

Tiflis bəhailəri

K
mi d
M

g ldim v B hail tinlik
ç kdim. Bir d f köm k üçün dua edib h zr -B haya
müraci t etdim v t sadüf n gözl nilm raitd Min
(S lah

nab Abbas Katarainin (o zamanlar
sil Gürcüstan B hail ri Milli Ruhani M hfilin
t bu bar d
bülletenind (Bülletenin tarixi: oktyabr-noyabr 1999) “Dinin tarixi”
lumat d

* Bu hadis K lb c rd
Bir n f r anama onunla bir otaqda q rib
günü n inki Hz.M h mm dd n, h m d
min gün müalic
haidir,” “tez m
üzr idi. Onu ötürüm y g l n r fiq
nd

1980-ci ill rin vv ll rind
mb rl rd n ür k dolu sevgi il
n kimi
k
id
d v t
-
yir v

is t ccübl : “Bunlar h l
nömr n p nc r d n ona söyl
n

r ki” deyir. Telefon
n S id

**Həqiqət xanım Kəşkuli Qulam qızının (1934 – 2010)
xatirələrindən**

Tiflisd , sas n az t büyük b
var idi. Gürcü mill tind – g l rdi.
f aliyy t göst rirdi (bizim evd hail rinin Ruhani M hfil
f aliyy tini h z daha 3
b - il tez- rdik.
xlaq d rsl rini sas n S id laq 1 rimiz var idi.
Biz müxt lif d rn kl rd m
fürün sas n d , G nc b hail ri il
G nc d n M sum dov),
C lil mi, Z b rcat xala v mi, Kubra xala
v B ha ddin (Orucovlar) g lirdil r. B
Tiflisd r hm t ged n b hail r tabutda d fn olunurdular.
1950-ci ild B hail rin ks riy y tini Tiflisd n Kazaxstana
sürgün etdiril – 5 kilometrlik h r kat
hdudiyy qdird bizi daha
enzaqlara sürgün gözl yirdi. Böyük v d tli m hrumiyy tl rl
t s
b hail rl (5 b - sadüf n
1956- bizi sürgünd n azad etdiril r. Ail mizin b zi
üzvl ri il 1964-cü ild m
Qazaxstanda 20 ildir
ki, yerli b hail rl laq -cü ild
Hekay tin (alman dili mü llim sidir) h
C llov Hz.B sinin 100
illiyi il laq dar evl rind r.
N mi, S fur xala v

b hail ri il laq 1
sl brizd n, Üsküd n idi. O, h qorxa-qorxa,
Hz. B km d n Onun Sözl rini deyirdi.
H - -b hai idil
-ci ild r hm t getdi.
- qeydiyyat üçün t rtib
k nl rd n biri m n oldum.

Tiflis v az rbaycan b hail ri il birg ç
li qulu n, F r calla
(G nc d n Tahir s nqulu, S id
f mi, Hiday t
v M mm mi (müharib d n
z mi. 1948-ci il Tiflis fotosunda
B ha ddin v Siddiq , F rrux, C dov... *

**Siddiqə xanım Əliqulu qızının (1930 – 2008)
xatırələrindən**

Tiflisd 7 b hai ail l n müct hid
fn edilib. B hail ri 1938-ci ild
sürgün gönd ribl r - d h yat
h yat t rzi
sürüdü. 1945 -48-ci ill rd d rsi- xlaq keçirdik. D rsl r gürcü
n d g

Molla
olundular. Atam 1954-cü v ail miz 1962-ci ild
ri var idi. Kazaxstana sürgün
olunan 36 b haiy h r ay pul v Qulam miy d zgah gönd rib.

* H qıq haidir, hal-
rı doktoru, professor, c si il birg

-ni fondlara x rcl yirdi. 1963-cü ild
mi il birg Kazaxstandan
t z g t v Rasimgild Hz.B

Mərziyyə xanım Rzayevanın (1934-) xatirələrindən

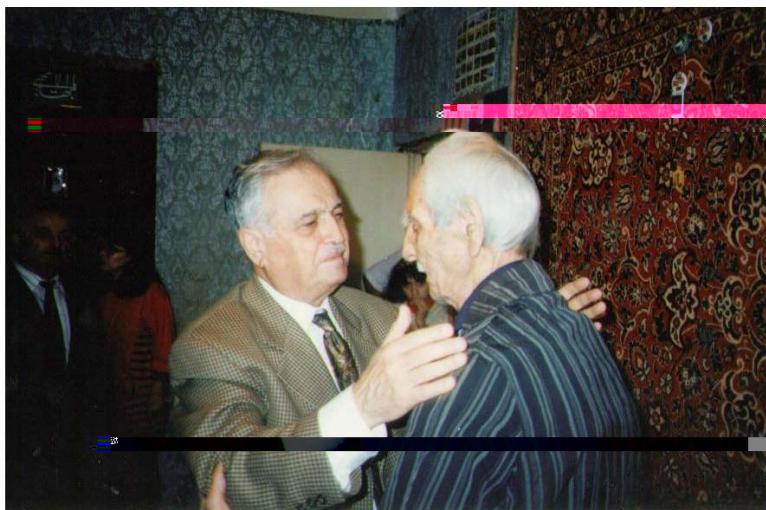
ks r n fars
zi müq dd - orijinal d
hail rd n olan K
1901-ci il t v llüdü idi.
1917-ci ild b
t v m n b hai idik. Atam b
indiki köhn rsl ri
olunub.
1937-ci ild , h
hid olub. NKVD K tutmaq üçün g l nd Hüseyn
onu xilas etm k m qs di il hidlik ziry sin
- sind ki
hadis nin t -43-cü ill rd b hail r x lv t
clisl r gedirdi. Onun Mirz
1 kb m kl m
b m clisl rd sini m n d f l rl
söyl

Moskvada Boks üzr rbaycan
Prezidenti onu “T r t
hail ri il laq l rimiz olub. Ç tin vaxtlarda
Qafar mi h hfilin maddi köm yini, 250 rubl
münt z m sur td g tirirdi.

Bəhaiزادələrdən birinin xatrələrindən:^{*}

“ ” t
Evinin 40 il q d
r Naxçivani haqda v on z
bar d göst rilib. t b hai
a , qor t Orucova (g l c yin
akademiki) AzS -d (Az rbaycan S
oxuyark n C f rin q d r gizli
t edib, evl rin ged r tinlikl d olsa,
icaz ala bilib v Sevil kino-filmind Sevil rolunda ç
“S buhi” filmind is
- roluna q bul edilib. B hai dünya
h miyy
ill rind (N bi X zri xaricd olark n,
arxitektor Mübib Orucovun h fiq
il)
Rubab badda B hai m b dinin
tikilm si üçün ora gönd rib v t Orucova da b hai

* T ssüf ki, bu xatir l rin mü llifini h l lik mü yy n etm

Əli Naxçıvani (solda) İzzəddin Əyyubovun qonağı

**İzzəddin Hüseyin oğlu Əyyubovun (1916-1995)
xatirələrindən... (Bakı, Tiflis, Ağdaş və Şəki)**

kid ilk b hai atam M
t xmin n, keç n bu srin (XX) vv ll rind
pul qazanmaq m qs dil kid n Tiflis da
kid) o kiçik bir s n m v
lar alver ed n
zaman, h m s n ti üzr , h m d f r ona rast
g lir v s
-M di Hüseyin, s n bel cavan adamsan, özün d
mömins n, Xorasana getmis n, b s s
babı bir adamla alver edirs n?

Atam m tt alver etm
Onun qid sin gör , o zaman babil rl oturub-durmaq, söhb t etm n
kiminl alver edir m? Deyirl xs S m
- ona babi deyirl r?
N is , bu m s l h risi gün
söhb t edir ki, b n ki
sözünd , haqq- d r düz, özün d
b s s n niy babi deyirl r. Niy m n dem mis n ki, s ninl
alver el m a
filan hücr d Mirz l rs n,
onunla söhb t ed rs n!” f r olacaq,
a n karvansaraya gedir. Orada
m -
n f r olur, söhb t gec oraya gedib-g l nd n v
söhb tl r r Qaim
Sahib z-
pis adam deyill r. S m
Dini t sdiq edir v babi kimi t miz q lbl kiy g lir.
Bir müdd t sonra misini,
hai) dini il
dövrd B tta m n
n evd d m n babi deyib döy rdil r.
ndiy likl kid ilk
B hai atam v r si bir
h r gedib v b hailiyi t r.
S m
zamanlar bir q d r Tiflisd rd ticar tl m
o lir v burada m hai milyoner
b rind n
biri olur. H m özü ticar tl m m d

rind köm k edir. (Az
n bu söhb ti m g l c k
n sl borc bildim).

**Ağə Seyid Əsədullahın Şəkiyə gəlməsi və ona qəsd
edilməsinin qarşısının alınması**

lir. O zaman m nim ana
babm M hail
dulla (S hv etmir ms , m
m, ona gör d
bel q rara g lirl kiy getsinl r v ona gör d bir
faytonçu il h r tezd n g Nuxaya
(kiy) h risi gün faytonçnu çöz gözl m li
olurlar, lakin faytonçu g bam bir q d r
k mhövs l idi, bir az hirsl nir v
sözl nulla buyurur ki, M
s n bilir sn ki, h lind dir, y qin bir hikm t var
ki, faytonçu g

Bir neç müdd td n sonra m lum olur ki, faytonçu
rini daha çox pul müqabilind kiy
ged n yola (ora Trud düzü deyirl
qaçaqlar t r rinf n qar t edilib, var- ll rind
h tta bir-ikisi d öldürülür. Bu x b
s dülla babama deyir ki, gördünmü burda hikm t n dir?
N is ert kiy g lirl kiy g l nd
dulla karv hikm t varsa,
d n sonra
babamgili incitsinl a
. V yaxud ehtiyat edirl qiyy
deyirl r), n s b b gör m n bilmir m, Allah bilir.
N hay t bir gün m nim b
kiy bir babi g lib, onu bu gec filank sl r öldür c kl r.
n kimi öz qoçaq do ssab Zahid, bir

d Dadanov K bl Cabbar – Allah onlara r hm t el sin) il
birg lar, tüf ng götürüb faytona minir v gedirl r.

kid bir sas m rk zi küç –
üç n f yind n

m

dulla is

oturub g ldikl ri yol il
ü nulla Veys q ssab
heç k mür v o, bir neç gün kid dullaya

t hvil versin v onun lind
skik olsa, onda s n özünd n küs. S n v ail n,
db . Bel likl

kiy g lib getm yi il ni söyl dim.
dulla Az rbaycana h zr -B ha

t r find n h m müb m d min`i-
ian l rin, Hüq rk hüzuruna aparmaq v
eyni zamanda, t m

O dövrd kid hai M di
el n misi M
yib. Qa
eyş n v

b bin bu ail y b hai ail si dem k
olar.

diyi adamlardan biri d
lil idi, ona babi X lil deyirdil r. O 1914-cü ild
t arteli”nin üzvl rind
kid M di Hüseyn, M v

Veys ov
Salman, M zahir, Heyd -
hai idil r.
kid ri q
-932-ci ill rd Hüseyn b y Köç rli öz
il rbaycana g lirl n
B rd d n idil r, orada qohum-
ziyy tl
ac- d ki meyv 1 rl qidalana-
h min q nd çox s liq li, lakin üstünd heç
bir b hai r mzi olmayan 5-6 q bir görülür. Hüseyn b y o
d qiq hai q brl ridir. Münacat oxuyur v
r f enirl r fd
- r. Kiçik mim
dikl rli
deyir:"A n Cabbar mim
,

ev d v t edilirl kid
mil rim , tez x b r gönd rirl r ki, b s bir neç n f r b hai
g lib. H min gec m clis t t
keçirilir. Cabbar mim il Heyd r mimin birlikd ox
münacat Qüdsiyy t
uftad d n n z r, kuç b kuç , kuç b kuç - t qrib n bel
*

Bir müdd kid yir v yol x rcl rini
ndan sonra oradan gedirl r.

* f rzad zb r dey nd h min hissl ri m n d
keçirdim. O, bir neç
h rintac Tahir -

Hal- v
dir. O, Mirz kb r Nacinin g linidir.
Q birl kid b hail
edib bizim ail y rast g lirl tl ri
rdi.

M hail ri il 1924-cü ild
vaxt m d r m n K bl
M mm m,

o q d r ruhani m h bb
m.
O dövrd atam m kid incitdikl
g özü t zgi R himin
(sonradan hdin v fa etm y nin) evind `naxlebnik` (bütün
x rcl rini m sil -
r
cüm günü müsafirxanaya gedirdik v söhb tl r qulaq
r cum günü ora b hail rl hay t
1932-ci ild
1937-ci ild hail rinin
Ruhani M hfilinin üzvl
F r onralar
qohum o rg
labbas (çox üzr ist yir m, o dövrd n bu adlarla
v hail r DTK t r find n tutulur v
had t r. 1937-ci ild n sonra b
köhn b hail r biri-biril g nd evl rd v t ziy
m clisl rind r.
Bel likl , 1945-ci il q d r b hail rin bir yer
qeyri-mümkün olur. 1953-cü ild Stalinin ölümünd n sonra N.
vun göst xalqa bir q d
1947-ci ild

(hal-	c	sil	öyr	ndim
ki, b	hail r m clisl rd	n d	l	nd (o
vaxtlar	rayonda h	yirdim)	b	hail rd n M di
	v h rd			ged
b	hail rind	rifov N	f	d
		mi, Bah		- Kübra
Orucova,	Mirz	kb		

Bilqeyis xala B al idil r. Onlar
 biz ür k-dir k verib deyirdil r ki, qara buludlar heç zaman
 Gün z, bir gün bu buludlar ç kilib
 ged c k. Ona gör d m
 bizi bu günl r üçü
 M n müharib d -da (1941-ci ild
) g ldim v
 ged nd h rin
 metro-
 y nd “ mi, bu
 müharib
 stl dedi: “B li, var! Onlardan biri bar d - rifd
 H zr nizd n bir
 var,” (Bunu müf ss).
 Kitab`i- sd is ri! Biz
 sizi qan içind gördük v
 ç bu bir d f d olacaq. V Biz Berlinin
 ah-nal rç nd bu gün o, -c lal
 içind dir.”

Bu söhb t o zaman olub ki, almanlar yüzl rl kndl ri
 z bt edib böyük sür tl ir li gedirdil r, qalib g lirdil r. Bizim
 r, m

Bel raitd Almaniyaya qalib g lm si bir
 möcüz ola bil rdi. M n bunun n tic sini 1945-ci il q d r

gözl dim v 1945-d H zr t B qiq t n, Allah
t r find n gönd rildiyi v c yi K
m n y qin oldu. O günd n m n özümü b hai hesab edir m.

**Balaxanı Bəhailərindən Qürrətüleyn
Maqsudovanın (1941 -) xatırələrindən**

Bu hadis l rin bir qismini anam M di N n
qismini is bibim B qih m. B zil rinin is

il " ifad si il dedikl ri h n bu sözl ri
m. Bir d deyirdil r ki, Allah insana

instinktl heç n yi d r.
M s l km s. Ancaq
rd
lar`.

B quh -cü ild
K rb C f rov K rb laya
ziyar t hainin Sahib- z-Zaman
F 1 stin)

h rin zr -B ha il tta
kil d ç kdirir. Yeni qurulmaqdə olan ibad
(y qin ki, H zr z rd tutulur- redaktor)
x zin sin ri ian

si is
rb td
sonra b hai dini y

Xan hm hm
hm

V hab Hayfaya ziyar t gedirl r. El bu vaxt h zr t
bdül-B ha x b rbaycandan iki n f r
ziyar t g l c nd hm n
hab Müq dds s Torpaqda h zr t
bdül-B rr f olurlar. H zr -B ha
m m b ssüml onlara
n sizi göz l müjd gözl y c k..
H r ikini l c k. Ona gör d siz
m yir lil
Qürr ayi V haba is
verm yi tövsiy edir. Sonralar bibim n d -
C f rova Qürr tüleyn B hm m n bu
adla qürur duyuram.

1921-ci ild b hail r üçün
müsafirxana t r v burada 19 Gün Ziyaf tl ri
keçirilirdi. Bu ziyaf tl r müharib ill rin q d
Bibim deyirdi ki, h zr -B klini evl rinizd n
o sizi qoruyacaq. Xüsusil d ,
klini çox tövsiy edirdi v h tta bunun öz
h yirdi. Deyirdi ki, b hai
l-Cabbar üçün h g lir. O b rk x st olur v
m nt q sin ged bilmir. H biyy
n yenic a
B hail r evl n nd , ancaq b hai il
evl nirdil r. H min evd d h zr -B kli
. Cabbar papiros ç rbi
n f Bu zaman . H biyy
is h rbçi ev daxil
olur v ni görmür v deyir:
rbçi ged nd n sonra evd kil -
oldu ki, h rbçi tüstünü görm di. Siqaret iyini

hiss etm h zr -B
klini o ki var öpür v deyir: “H zr -B
m ni xilas etdi.”

Daha bir tarixç d budur ki, bizim ondan x b
1992-ci ild sl hai M rziyy
t sadüf n tic sind gö ür (o, sl n
Az -), ona
getm yi m sl h t görür v deyir ki, orada b lk d 3000- q d r
b bizim ail O, biz g ldi, B hai dininin
indiki ki m rk zind n m lumat
mirix hm vaxtil tl r göst rib.
mirx l rd n biri budur:
1916- l n bir axund B
deyir ki, b hail y
icaz vermirl kt b gönd rirl r v bu,
pis t lil b hai dinin 1 k
mübahis y
H zr -B birlkd Türkmd nistana
getm yi m sl h t görür. O, Türkmd nistanda bir q d
ni m Hayfaya ziyar t
ged nd kild özü il gö rqa
ondan ki, ir X lilin n v 1 rind n kim g lib?
Mahil özünü t lilin
n tic il laq dar h zr t
bdül-B hil y verir. H min Lövh bizim
n büyük h diyy kimi bizd
1966- qaynanam N cib
m niml h ist mir.

b hail rd ndir. M nim is binini k sm y
yoxdur. B hail rin öz k bunk sm

çar	yat yol
möt b	m niml Vaqifin
k	nim

Bir d f anam M di N n di S rxan ev çox
göz l bir hval-ruhiyy il n m M di M hbub ondan
di S rxan, keyfin yaman kökdtür!” M di S rxan

niy	B haiyy t
Niy demirs n ki, Sahib- z-	
“Ay M di S rxan, qoyarsan, biz d bir parça cœur k yey k.”	
1992-ci il q d tl r gizli keçirilir v h r d f	
d bir b hainin evind t tta zirz mil rd bel	
keçirilirdi. R hm tlik anam M di N n	
t hvil olanda h dey -d	

1995- t Evinin
üzvü olan c nab ldi v bizim ail mizl
kil gördü v dediyin gör kli heç vaxt
görm kli idi v kli ona h diyy etdik.
b hail kli id v kil h m d
O dedi: ‘M
hail rinin f aliyy tini t sdiq edir. Bu m nim sevincim
s b t Evinid sevindir c
q orada çoxlu b hail r d C nab
rind Tahir Qürr rinin h kk edildiyini
ri oxudu v
b hail

**Əli Əkbər Naxçıvani (1865-1920) və oğlu Əli
Naxçıvani(1919)**

B hai dininin Az rbaycanla
laq sind n xsiy-
y tü üz rind xüsul dayanmaq
la Bunlar Mirz r
Nax (M mm dxanov) v
-

yan Mirz r 1865-ci
ild

müs r
hai idi.

sm . **Əli Əkbər Naxçıvani**
M sm
Ordubad

rind böyük nüfuza malik idi. Din m s l l rind
onu bilici v r hb r kimi q bul ed
dinini —B hai Dinini q bul ed r r.

Mirz r bel bir mühitd
Ordubadda m kt n o bel bir fikri t
ki, Na A z rbaycan m kt bl rind t lim dili rus dili
deyil, Az siredici)
xsiyy t rl m kt bin r hb
n tic d o, Ordubadda orta
m kt bd n xaric edildi.

Bu m s l n n çi ül hai
f aliyi tl rin hrikl ri il l rin
si üzünd n, h mçinin Ordubadda olan
yegan m kt bd n, bütün ail

köcm yin z ruriliyin q rar verdi. M sm
b sl y sl h t gördü ki, g raitl ri imkan
verirs

Bir neç il sonra Mirz
lumat öyr ndi v o da B hai oldu.
r öz t kt bl rind davam

etdirdi. Orta M kt bi bitiridikd
t hsilini davam etdirm k üçün o, Gürcüstana getdi. Lakin t hsil
m kd gecikdiyi üçün onu h min seminariyadan da
xaric etdil r. Bundan sonra O Ukraynaya, Xarkova getdi v
orada universitet daxil oldu. O h min universiteti bitirdi v
neft müh l ndi. Ail üzvl rinin dedikl rin
gör bu sah d

l rind o, r M mm dxanov
rbaycanda is r M mm
kimi m Amerika Birl
f r etdi v bundan sonra Mirz r

Mirz ri v
sevirdi. Onunla Mirz C lil M mm dquluzad
münasib tl çox güman ki, Az rbaycan d
bu görk mli nümay nd sinin ona mü yy n t ,
t ssüf ki, onun ail sind
çox mük mm mçinin fars v r b dill rin d
yiy l r b
dill rind n rus dilin t rcüm
c lliyat”, “Tarazat” v ”

Lövhü rq v Q rb dikl ri” kimi
s rl r B hai Dininin M rk t r find
Sonuncu iki s r iyirminci srin ilk ill rind

dilind n rcüm l rin çoxu B hai Dininin
t lim v prinsipl rin maraq göst r n Lev Tolstoya
gönd rl m bu
m ktublardan bir neç rin gönd rdiyi B hai
mat birlikd h l d Lev Tolstoyun arxivind

1910-cu ild Tolstoy v fat ed nd , A zrbyacandan
nümay nd hey ti d onun d fnind möt b r
m nb l r gör Mirz r o nämay nd hey tin

Mirz

h mçinin M rk l rin y ,
F 1 stin v Misir , Gürcüstan, Erm nistana, Ukrayna v
Rusiyaya, Fransa v Amerika Birl f rl r
etmi f rl rin çoxu onun B
rin yetkin h al ill rind
B zr -B
h -ci ild h zr -B ha Özünün
fasil siz Q rb s f rin z rd
f rd t etsin. Bu t klif Mirz
kb r h zr -B ha il
k, Onun ictimaiyy
k, h t ed n v
dostlarla etdiyi söhb tl r qulaq asmaq kimi nadir bir fürs t
ss lliyi il
dilind , Mirz r t r find
qeydl rd hai bületenl rind v
d rc olu
Mirz rin h r bir mühüm epizod
ünsiyy tidir. Sankt-Peterburqda
F ls f rq v Bibliologiya C miyy tinin üzvü olan v
yüksek m d niyy t si Baron Rosen v A.

Bəhai dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru

Tumanski kimi Rus alimlərinin Bəhai Dininin təlimləri
zr limləri və hid
edilmişsi barədə oxuyanda o təsirlər
pyes Sank-Peterburqun %86GÑ`DPU DUGÐ E L D UDU
n sonra bu

O zaman F 1 stind
üzvü olan Fatim
ldi: Hüseyen
li.

orada B
-cü ild evliliyind
n v
lal v

Əli Naxçıvaninin ailəsi: Ortada oturmuş – Əli Naxçıvaninin anası Fatimə xanım, onun yanında oğlu Cəlal, Fatimə xanımın solunda oturmuş uşaq Əli. Fatimə xanımın sağında Rübəbə xanım – Əli Naxçıvaninin bibisi. Ayaq üstə dayanan kişi Rübəbə xanımın həyat yoldaşı Mirzəağa Orucov. Ayaq üstdə duran uşaqlar – Rübəbə xanımın uşaqları – oğlan Müolibdir.

Mirz r 1920-ci ild öz ail si il landa
kurortda olark k rli

Bəhai dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru

diabetd n ziyy t ç kdikd n sonra o infartktdan v fat edir.
Bir-iki il sönra, onun h v rk
edirl
m lan q
Mirz hail ri
rbaycan B hail ri onu daha çox
sevir v onun xatir siniz tuturlar.

Əli Naxçıvaninin həyatının qısa tarixçəsi

1
-
1919-cu ildə Naxçıvanın təxminən 100 ilində Bəhaili ailəsinə qızıl qılıq deyil, çünki o zaman ölkənin narahat və ziyyəti səbəbindən, qızıl qeyd

kb r Nax
1 stind

ail si F 1 stind ididi və o, Bəhai
həzrət Abdül-Bəhā məsləhətinə rəkətdə
və yərlər

Üçüncü fərdən ibarət bu kiçik ailə təxminən 1922-ci ildə Hayfaya gəldi və sinin mehriban mühitindən və Bəhai Dininin Ruhani vərk zinin kölgəsində böyüdü. Onun təktəbi olan des Freres Kolleci oldu. Buməktəbdət və orada Beyrut Amerika Universitetinin nəzdində ki məktəbdə orta təhsilini bitirdi və daha sonra həmin Universitetdə dəliyi bitirdi. -cu ildə bitirdi.

Universiteti bitirdikdən sonra Tehranaya getdi. Ovvıldır ki hər bir banklardan birində

Əli Naxçıvani

lalla birlikdə F 1 stind

q bul edildi v tind zif 1 rd
mli B hail rind nani
il ail qurdu. On iki il rzind o, ölk daxilind
B hai f aliyi tl ri il laq h rl rin ,
Q zvin , Gilana, Z ncana, T briz v h rd
üst-üst bu müd td h rl rin seçkili
sul v zif 1 rd
1951-ci ild , B hai f aliyi tl ri Afrika qit sind
Violetta B nani ail si il birlikd Afrikaya
getdir r v Uqandada yerl
B hiyy -üç il sonra is
dünyaya g rzind B hai Dininin
müxt t etdi. 1961-ci ild b hail rin
bütün Milli M hfill ri t r find n poçt vasit sil müv qq ti
Beyn Ixalq B
seçildi v iki il rzind dri oldu.
1963-cü ild , B ndinin
v n sonra Dünya B hai
edici
li idi. V birinci Beyn
n f rd n ibar t, heç bir v zif xsi olmayan, növb il s drlik
edil n bu Ali Orqana üzv seçildi. Beyn Ixalq s viyy d seçenek r h r
n bir keçirilir v s kkiz dön
t Evinin üzvü kimi o 40 il xidm t
-cü ild t Evinin
o üzvlükd n sonra da
o, h lif ölk 1 ri g zir v
b hail Violetta -ci il 14 sentyabrda
li klikd davam
etdirm kd dir.

BƏHAI DİNİNİN AZƏRBAYCANDA YENİDƏN DİRÇƏLİŞİ

Otuzuncu illərin cəza tədbirlərindən sonra Xalq onlardan bəzilərin bərabər növbəti ailələrin, həm də mənzillərin qorxusunu qorxudan keçdi. 1956-cı ilin sonunda tədris məntəqələrindən qorxu başlamışdır. Baxmayaraq, bəzilərin imkân tapmasalar da, müxtəlif mənzillərdən 10 nəfər qədəmələr, həm də rəhbərlər, rəhbərliklər və imkan yox idi. Ruhani göstərməyə imkân yox idi. Ruhani Məhfilin üzvləri sərvətlərini gələn vakansiyalara üzvlər seçirdilər, müyyən səbəblər göründü. Rəhbərlər tərkib fəaliyyət göstərirdi.

Yenidən 1982-

DTK tərfindən bir günlük həbslə sədovası Səriyyə bəzəndən sonra onlar Bəhai dininin müxtəlif təlimatları kəşf etməklə həifliklər. Yenidən rəhbərlər, həm də telefonada “Allah`u` bha” sözləri B.A. Kruçkov Mərkəzinə Televiziya ilə deyiciliklərini təqdim etdilər. Dövlətin Təhlükəsizlik Komitəsi heç vaxt dini məsələlərə Ruh ngiz xatağından məsləhətli danışmaq istəmədi.

bsl rd n sonra qorxu iç risind
aqib ti bel ola bil r. Bu stressl rin n tic sind st l nir
v tezlikl x rç ng x st liyind

Az rbaycan B hail ri xarici al m il laq d n m hrum
olub t rnin m lu-

da, Moskva v -nin BMT-
b hail r qeyd edilm

al h yat t rzi keçirib daim laq

Yenid -nin razisind ki c miy-
y tl b zi xarici ölk 1 rl laq 1 r b rpa edildi.
1988-ci ild n B hail r Moskvada v mçinin
f laq 1 r Moskvada v

— F.

Finlan f rl r Finlandiyaya, Hindis-
y v dig r ölk 1 r r is ,
r , h tli qalma il -
diyadan, Türkiy d n, Yeni Zelandiyadan, Malayziyadan, Filip-
pind n v r. hail r ümid v nik-
binlikl rini itirmirdil

likl , m s 1 n, 1963-cü ild , birinci
Beyn lxaql B f t
olun bir q d y h sr
dan sonra, B hiyy mm , qohum-
gil bu s f r bizi b birl n
yegan laq laq
qohum sadüfi laq si, Finlandiyadan olan b hai Müz ff r
Namdar bir neç d f h-
lük r k, heç k sl z ng d
f s naye s rgisind firmalardan

birinin nümayندىسى olan c nab Namdar t sadüf
b z hail rin
r -
Onun evinin küç rg
so xt t sadüfd n, Sür min Z rg rov-
n sükut, heç bir z ng
o -d n olan mühacir-b hail r, sas n,
Alma m hz onlar ilk d f olaraq
t Evi il hail
kör r d n,
diyadan, Almaniyadan ilk mühacirl r, h mçinin,
B hay ddin Orucov Moskvada m sk kb r Müq dd s
t etdikd kir v bir
neç gün bizd qonaq olur. O, dinin tarixi, h bs v sürgünd
keçirdiyi vaxt b
b zi m lumatlar tl r edir. Bil nd ki, M nim
hay ddin Orucov

Namdar ondan bizim
telefon nömr aman mehmanxanadan
deyil, küç d n, avtomat telefondan biz z ng vurur. M nim
atam onunla öz evinin küç
bir- hay t
s t b ssüm...
b hai dininin r mzini - - mi
gör nd zyiql r qorxuya baxmayaraq,
hail ri B hai dinin olan m h bb t v s daq tl rini
nim v
ail min h r etdi.

Ert si gün bizim m nzild onun b zi b hail rl
oldu. C v ti il m n v h
Moskvaya getdik v ilk d f r d n,
hail rl d r m n el
ki, b hail az
bil rl hai Qulam v 9
iyul 1989-cu il H zr si d rin iz

1989- nab Namdar m ni v
h h rin kt bin
d v t edir. Bu, bütün dünyadan m kt b g
unudulmaz on gün idi. Bel mehriban, s mimi münasib t o
vaxta q d f rd n sonra
m nim h bul edir. Finlandiyada bizi Milli
Ruhani M hfill d v t etdil -d n
Finlandiyaya g 1 nl
diqq t v hat r. Bizim g
Almaniya Milli Ruhani M hfilin , h
m kt bind rin t
Evin m lumat verdil r. Bizim t hlük sizliyimizi n z r
r. H tta h min müraci tin
nüsx sini biz verm dil r
sl h tl rara
g ldik ki, Moskva v k alaraq, r smi
sur td bizim d özümüzü b yan etm nim
atam bu m suliyy ti üz rin götür r k (icmada laq sizlik
r Soveti n zdind y gedir. O
vaxta q d r onun bu idar nin r hb rliyi il
laq l o münasib tl
r imza t 1 b edirl
t rtib edildi v 15-20 n f rtibi

zz ddin	hm	ldi. Bu,
1990-		
smi t		
edirdil r ki, h l	n gl ri edildi. B zil ri el güman	rini itirm kd n
qorxurdular. Onda idar y g lib v	smi sur td t sdiq	
edilm üçün b hail	t q d	
sur td t sdiq etm	r. Atam v	dov
d rhal getdil r. Bir d f m		o, on
n f	bliyi haqda m n	
mü llifi üçüncü v		
buna gör m ni nec	m z mm t etdi v dedi: "S	
aqib	nmi!?" Buna baxmayaraq proses getdi..	
-	müq dd s günl ri qeyd etm y	

Az	laq	saxlamaq labüd
idi. Lakin n	d	f d v t
edil	hid ail - Mirz	
v n v si (Ziyaulla v Rafael) oldu		nim
anam Min	yirdi).	Moskvadan
g	rdl	
Nüsrr	sil B rd d	
söhb ti indi d	laq	nlar bir-birin
d f l rl v		dem kl ,
q lbl rind		ri büruz verirdil r.
M nim bibim C f	n	sil biz
asa nc d	r ail si (Tohid v onun	
mal lt n	b.) il laq	
v M rziyy	hail ri il laq	z rov Bab li
		rl rin götürdürl r.
	si (Qürr	

Bəhai dini Azərbaycanda və ya bütün dinlərdə Vəd Olunmuş Kəsin zühuru

icmalardan olan v kil n ail 1 r kimi öz
m nzill rini B hai m rk r d n olan v
ç km y g hail r
N hay t, 1990- inci t bbüsd n
h rind Milli Ruhani M -
dis 1 rd n iyimi il n sonra, Az rbaycanda
B hai dininin dirç lm sin köm k ed nl ri böyük ehtiramlı yad
edirik.

*Azərbaycan Bəhailəri Milli Ruhani Məhfil, 1992-ci il,
Soldan 5-ci Müşavir Məsud Xəmsi*

Bir m s l y d toxunmaq m hail r
ad t n ian toplayaraq, n lik t l
öd yirl r, h m d l r d köm k göst rirdil r.
Mü yy n q d r v müq dd

bir ç tinlikl r baxmayaraq n sild n-n sl ötürülür.
r q v nin
ya h bsi t - rin
sonunda M hfil t r find n bel bir man t bizim ail y
(M hfilin üzvl ri anam Min din) h val
edilmi n h min hadis ni v t olunan
söhb tl ri n q d r d him-ciml
n müraci t edib
gizl tm yimi v g l c kd
l nd is M hfil t hvil verm yimi t v qqe etdi.
c yin
m s l nin h lli is b
l c kd oluna bil c k t zyiq davam
g tirm y c yind n ehtiyatlanaraq, uzaqgör nlik edib
yerini öyr nm k ist m di. M n d g l c kd
m
lçatmaz v möhk
gizl tdim. Dig
idil r.
bar d y d bildir k... xtlikd n,
valideynl ri h ll etdil r v man ti M hfil t hvil
verm kl r fl min pullar
hai M rk zl rcl ndi.

“*EY VARLIQ OĞLU! Özünü bu dünya ilə məşğul etmə, çünkü Biz
qızılı atəşlə, bəndələri isə qızilla sinayırıq.*” (K lim ti-M knun ,
r b dilind , 55, s h.25).

Hörmətli oxucu!

Kimis unut vv lc d n üzr ist yir m
v ngnl c k hadis l r,
faktlar v hekay l r m mnunuyy tl ikinci n
n z r l c k
t rin h qiq t müasirl r g lib
Bu heç d hai tarixi deyildir,
mü llif d tarixçi deyil, sad c , b zi
ss
t dir Az rbaycanda B hai tarixini
a ilk c v bu, tarixin
d rsl rind n ibr t almaq niyy ti il
tövsiy v n sih tdir tt , bu kitabda
hadis l r g l c kd daha da d qiql -
dirilm ndirilm li v kild t svir
larda v kill rd qohum v
sind m lumat verilm
m n köm r k s
t kkürl rimi bildirir m.

S lad

C nubi Az rbaycanda h zr
vv n

C nubi Az rbaycanda h zr

Arf-277986

